

Uresničevati zastavljene cilje

»Naše, 18. po vrsti, tradicionalno srečanje praznujemo borci 14. divizije NOV in POJ letos prvič brez vsem nam dragega Tita, z bolečino v srcu, saj smo izgubili človeka, ki smo mu neomajno zaupali, tako kot ja zaupal on, da smo skupaj premagovali vse težave. Odšel je, toda zapustil nam je bogato zakladnico revolucionarnega boja in izkušenj, moči in odločnosti, ki so nam vodilo in opora v nadaljnjem boju za napredek.« Tako je začel govor predsednik odbora borcev Štirinajste divizije na sobotnem srečanju general Viktor Cvelbar-Stane. Potem ko so počastili spomin na tovariša Tita in na vse od zadnjega srečanja umrle borce Štirinajste, je tovariš Cvelbar nadaljeval: »Leto 1980 nas je bolj kot katero drugo leto naravnalo k resnejšemu razmišljanju. Spoznali smo, da je prišel čas, ko je treba hitreje spreminjati besede v dejanja. Prišli smo do spoznanja, da bomo morali v prihodnje hitreje odpravljati nakopičena neskladja v gospodarstvu, dvigniti storilnost dela in usklajevati porabo z dejanskimi možnostmi. Današnji čas zahteva od borcev NOV, da strnemo svoje vrste za obrambo miru, neodvisnost in bratske povezanosti. Izkušnje in predanost borcev NOV postajajo dragocena prvina, ki plemeniti k odločnosti in odgovornosti mladih. Medsebojna povezanost, tovarištvo, kritičnost in ustvarjalni odnos do vsakodnevnih problemov lahko več

prispevajo k premagovanju težav in še lepšemu jutrnjem dnevu.

Odločneje bi morali obračunavati s slabostmi, ki kalijo naše medčloveške odnose, izkrivljajo resnico o veličini našega boja za svobodo. Prav zaradi tega moram poudariti, da smo borci 14. divizije nemalo krat zaskrbljeni in ogorčeni nad nekaterimi pojavi neodgovornega ravnanja posameznikov in skupin pri izvajanju družbenih norm, dogovorjene stabilizacijske politike, izigravanja dogovorov, hlastanja po materialnih dobrinah, ki nimajo opravičila v vložnem delu. Prav tako se moramo odločno upirati poskusom neresničnega prikazovanja našega delovanja in življenja v NOB. Vedeti je treba, da sta naša revolucionarna preteklost in NOB dovolj bogata in vsestranska, da lahko ponudita resnične človeške vrednote ustvarjalcem vseh vrst. Dovolj bogata, da lahko mladim ponudita etične vrednosti revolucije in NOB, ki so jim potrebne in jih tudi radi sprejemajo.

Borci bomo tako, kot smo v revoluciji in NOB, stali tudi naprej v prvih vrstah boja za uresničevanje zastavljenih ciljev...« je med drugim še posebej poudaril Viktor Cvelbar-Stane.

Staš

Približno dvesto mladincev, pionirjev, vojakov, pripadnikov teritorialnih enot in borcev se je v petek podalo na pot, ki jo je pred sedemintridesetimi leti v Suhorju v Beli krajini začela legendarna Štirinajsta udarna divizija. Pohod po poteh divizije se je kot vsako leto začel v Sedlarjevem, kjer je bilo še posebej slovesno: pozdravil jih je namreč namestnik komandanta in poznejši komandant te slavne partizanske enote narodni heroj Tone Vidmar-Luka. Naročil jim je, naj povsod, koder bodo hodili, najtopleje pozdravijo ljudi, brez katerih bi bilo prestano trpljenje še večje.

V Lesičnem, v osrčju Kozjanskega, so pohodnike razveselili s pravim partizanskim mitingom, veselo pa je bilo vso pot, tja do Šentvida pri Planini. Pohodniki so se spoprijeli tudi z nočnim pohodom prek Bohorja in Lisce do Henine.

Cilj letošnjega pohoda, na katerem bodo sprejeli v vrste pripadnikov teritorialne obrambe lepo število mladih in s tem dali sami manifestaciji še drug pomen, je Ljubno ob Savinji, kamor bodo dediči velike misli prišli petnajstega februarja.

M. S.

Utrinki z Dedinja:

Dve stališči – ena misel

Ko so se umirili globoki vtisi in je beseda spet stekla po obisku v Hiši cvetja, smo začeli izmenjavati svoje osebne občutke. Ob tem pa je vsak skušal dodati tudi svoje ocene in misli o celotni ureditvi, ki prav med veličastnostjo in preprostostjo odpira v človeku – obiskovalcu nekaj nepozabnega, globokega, čustvenega. Dostojno velikanu človeštva. To ublažuje našo bolečino.

In vendar, povedano na kratko, sta se v ocenah in pogledih izoblikovali dve stališči o občutljivem vprašanju, namreč: Ali imamo zadnji dom našega najdražjega pravilno označen? Zakaj, na primer, ni niti rdeče zvezde, če že ne srpa in kladiva? Vsi spomeniki naše revolucije, nagrobniki so označeni s simboli naše najtežje poti, od skulptur za borci in žrtvami, z orožjem itd. pa vse do raznih gesel, zrekov, citatov, opisov... Tu pa – heroj vseh herojev, organizator, vodja vseh narodov in ljudstev – nikakega znaka! Smo pretirano skromni pred svetom, sramežljivi, popustljivi...? Smo tega upravičeni pred zgodovino, pred njim?

Tako eni. Drugi pa, da je prav v tem vsa veličina, vsa širina njegovega mesta in vloge v svetovnem ideološkem, razrednem, revolucionarnem gibanju. Take oznake bi zožile njegovo bistvo zaželenega cilja – svet miru, sporazumevanja, ljubezni, sožitja, humanosti... Revolucija, boj z vsem trpljenjem, žrtvami in zmago ter današnja samoupravna, neuvrščena smer, vse to je le pot, naša pot proti cilju. Taka pot pa ni nujna zgolj skozi revolucijo, niti samo pod znakom srpa in kladiva. Nešteto je oblik in smeri v svetu, ki vsako sredino, narod, družbo lahko vodi k napredku, k boljšemu življenju, a končnemu cilju. In vsa ta gibanja so njega priznavala, spoštovala, poslušala (dokaz ob zadnjem slovesu!) kot očeta, učitelja, kašipota do miru in sreče. Najrazumljivejši simbol, znak te plemenitosti v vsej širini svetovnega obsega nazorov in hotenj pa je gotovo cvetje, belina, mir. To pa je Hiša cvetja.

Taki sta bili dve različni stališči in misli nas obiskovalcev po odhodu z Dedinja. A takih pomislekov iz teh dveh zornih kotov je verjetno več. Sicer pa to ni bistvo. Vsi smo se končno strinjali v enem – ponosni in srečni smo, da smo živeli v njegovi dobi, da smo ga celo poznali in da skušamo uresničevati njegove cilje, nadaljevati njegovo pot.

KAREL MAKUC
Gospodstva 15
Kranj

Odlikovanja v SFR Jugoslaviji

Dva odmeva na Zakaj ne nosimo odlikovanj, 3. številka TV-15

V TV-15 z dne 29. januarja 1981 je bil objavljen sestavek Slavka Smerdela iz Krškega, z naslovom. Popolnoma se strinjam s Smerdelom. Mislim, da bi bilo prav, da bi se s tem v zvezi še kdo oglasil.

Prav bi bilo, da bi vsak nosilec odlikovanja ali več odlikovanj ta tudi nosil ob raznih slovesnostih in praznovanjih. Udeležujem se raznih proslav, slovesnosti in praznovanj in opažam, da če že kdo nosi odlikovanja, so to le borci NOV, ni pa opaziti tistih, ki so odlikovani za posebne zasluge v povojnih letih izgradnje socialističnega samoupravnega sistema. Predvsem pa ni opaziti, da bi odlikovanja nosili funkcionarji oziroma tovarišice in tovariši na visokih položajih, ko vemo, da so tudi nosilci visokih odlikovanj. Smatram, da nošenje odlikovanj ob ustreznih proslavah, slovesnostih in praznovanjih obenem sodi tudi k razvijanju tradicij NOB. Vsakdo, ki je odlikovan, je odlikovanje dobil za neke posebne zasluge. Res ne vidim razlogov, zakaj bi se morali »sramovati« nošenja odlikovanj ob ustreznih proslavah in praznovanjih.

Nekateri znaki odlikovanj, ki so izdelani v prvih povojnih letih, so dokaj neprimerni za pripenjanje na suknjič ali uniformo (sedaj so bolj primerno izdelani), ker je treba blago preluknjati, vendar se da tudi to ustrezno rešiti. Poleg znakov odlikovanj pa imamo tudi nadomestne trakove, ki so povsem primerni za pripenjanje. Predlagam, da bi vsaj

te pripenjali in ob ustreznih proslavah tudi nosili.

In še nekaj. Vsako odlikovanje SFRJ ima tudi svoj statut. S tem pa večina nosilcev odlikovanj ni seznanjena, namreč s tistim določilom, kako se nosi katero od odlikovanj; ali se nosi na levi ali na desni strani prsi, na suknjiču ali uniformi. To je v celoti opisano v brošurani knjižici z naslovom Odlikovanja v SFR Jugoslaviji, ki jo je izdal časopisno založniški zavod Uradni list SFRJ 1978. leta, stran 91–94.

ALEKSANDER RAVNIKAR
ul. Franca Rozmana-Staneta 5
Kranj

Zapis tovariša Smerdela v zvezi z nošenjem odlikovanj ob naših praznikih, republiških in zveznih, zlasti takrat, ko so praznovanja in proslave, vezane na našo slavno narodnoosvobodilno vojno, ki je nepozabna in tudi ne sme biti, zasluži vsestransko podporo.

Zdi se, da smo pozabili tisto, kar je včasih bilo. Udeleženci NOB in tisti, ki so s svojim pridnim delom zaslužili in dobili razna odlikovanja po vojnem času, jih ne nosijo na nobenih proslavah. Tovariš Smerdel navaja, da je osebno videl tovariša, ki je imel odlikovanja na prsih ob odkritju doprsnega kipa našega velikega revolucionarja, marksista, človeka, komunista in junaka Edvarda Kardelja v Krškem ter poimenovanju delavskega doma v Krškem po Edvardu Kardelju. Ob tej priložnosti je bil edini krajan, ki je nosil odlikovanja, in ko je videl, da jih nihče ob prisotnih občanov nima, si jih je stlačil v žep.

Tudi sam sem podobno doživel ob praznovanju dneva oboroženih sil 22. decembra 1980, ko je bila centralna proslava na Senovem in sem bil edini, ki sem nosil odlikovanja. Taka sta še dva tovariša v uniformi, ki sta imela znake odlikovanj, v civilni obleki pa niti en tovariš ni imel odlikovanj na prsih.

Ko se spomnimo naših herojev in junakov, ki so dali tudi svoja življenja za današnjo svobodo, nam ne sme biti vseeno, ali nam odlikovanja stojijo v omari ali jih pripnemo na prsi ob tako pomembnih praznikih, kot so dan oboroženih sil, 29. november, dan vstaje, dan borca, praznovanja, ki so vezana z narodnoosvobodilnim bojem, obiski pri spomenikih naših padlih borcev itd.

Res pa je, da je človeku nerodno med toliko ljudmi, ko ima edini odlikovanja na prsih. Vsak misli, da se baha z odlikovanji. To ne sme in ne more biti. Vsak borec NOB in tisti, ki je po vojni dobil odlikovanje, naj ga nosi ob takih slovesnostih in naj ga ne bo sram, pač pa naj bo ponosen vsakega tistega, ki ga je zaslužil.

DUŠAN VLADIČ st.
Cesta 4. julija 48, Krško

40. obletnica vstaje jugoslovanskih narodov in narodnosti

Vemo, da že sedaj pripravljamo ob tej tako pomembni obletnici za najzaslužnejše tovariše razna priznanja, odlikovanja, plakete in pohvale ali druge simbole. Ob tej priložnosti predlagam: da Zveza združenj borcev NOV SR Slovenije oziroma republiški odbor poskrbi za izdelavo znaka kot simbola za vse borce, ki bi ga prejeli ob 40. obletnici vstaje jugoslovanskih narodov in narodnosti. To predlagam zaradi tega, ker vsi ne morejo dobiti odlikovanja, priznanja, plakete in pohvale, na ta način pa bi se oddolžili vsem borcem NOB. Vsi borci bi bili s tem zadovoljni, pa tudi če bi za ta znak plačali kaj malega.

Znak naj bi podelili vsem borcem ob praznovanju 40. obletnice ob dnevu borca ali na dan, ki bi ga določili.

Predlagam, da bi ta znak kot simbol nosil Titovo podobo. Takšen bi našim borcem pomenil največje priznanje.

Jugoslovanska ljudska armada vsakih 10 let izda medaljo in verjetno bo izdala medaljo tudi ob 40. obletnici JNA. Dobi jo vsak pripadnik JNA. Zato predlagam, naj se izdela tak znak kot simbol za vse borce, ali pa naj se vsem borcem podelijo medalje ob 40. obletnici JNA. Gotovo je še več tovarišev in tovarišic, borcev, ki mislijo tako kot jaz.

DUŠAN VLADIČ
Krško

Da ne zamudimo vlaka

Odmev na članek Se res to pri nas lahko dogaja, 2. št. TV-15

Prejel sem nekaj dopisov od znancev na omenjeni članek, ki je bil objavljen v drugi številki našega časopisa letos. Vsi se strinjajo z vsebino sestavka in so mnenja, da tako ne more več dalje, če res hočemo naše gospodarske razmere utrditi. Zlorabe, kraje, malverzacije in druga nepoštena dejanja bi morali že v kali zatreti in krivce res strogo kaznovati.

Tovariš Miloš Kelih, predsednik občinskega odbora Zveze prostovoljcev radovljiske občine, je najbolj kratek in pravi: Dragi Srečko! K vsebini članka »Se res to pri nas vse to lahko dogaja« v časopisu TV-15 ti čestitam! Vse to bomo morali preprečiti, dokler je še čas in paziti bo treba, da ne zamudimo vlaka.

SREČKO ŠORLI
Blejska Dobrava 10

Vulgarna transkripcija nekega časa

Film Na svidenje v naslednji vojni doživlja mnogo najrazličnejših odmevov, zlasti v borčevskih organizacijah. V tretji številki TV-15 smo prebrali članek Postojnski borci so obsojili film, v katerem se postojnski borci vprašujejo, kako je mogoče tako popačeno prikazovati našo slovensko partizansko vojso.

Vendar ne, da se s filmom ne strinjajo samo borci, temveč tudi nekateri ugledni filmski izvedenci. Tako je na primer v mariborskih Dialogih (št. 12) izšla ocena tega filma, ki jo je napisal Vojislav D. Nikčević pod naslovom Zgodba brez dogodbe (s podnaslovom Fabula zunaj okolja in družbenih opredelitev). Kritiki je strnil svojo oceno: »V jugoslovanskem vojnem filmu, ki prikazuje tematično vojne in revolucije, doslej skoraj ni bilo takšnih spodsrljajev, takšnih vizij stvarnosti. Ne le, da je Živojin Pavlović napravil slab film – ko je zanemaril osnovne teoretične premise o tem, da se mora karakter izrisati skozi delo in da izvira iz okolja in družbe, ki sta njegov dramaturško-slikovni fond, ko je tudi poskušal speljati vnaprej pripravljeno fabulo pod zakonitostmi dramskega dogajanja, namesto da bi bilo narobe, temveč se je pregrešil tudi zoper osnovne zakonitosti umetniškega ustvarjalnega akta. Tako je dosegel, da njegovega filma ne sprejemamo samo kot neuspeh, ampak tudi kot vulgarno transkripcijo nekega časa, ki je tolikanj subjektivna in neresnična, da ni v čast ne režiserju kaj šele jugoslovanski kinematografiji in njenim ustvarjalcem.«

Dodajmo le, da je ta »neki čas« čas narodnoosvobodilnega boja in revolucije. Torej to, kar so doslej povedali o filmu slovenski borci na preprost način, to je zdaj izpovedal v bolj intelektualnem jeziku tudi kritik Vojislav D. Nikčević. To je bilo treba povedati zaradi tega, ker je bil protest borcev deležen celo smešenja (Glej 2. številko TV-15, članek Kaj je smešno?)

-dem

Poimenovanje po barjanskih žrtvah

Novembra 1980 je preteklo 37 let, odkar so belogardisti umorili v Kozlarjevi gošči barjanske matere, očete, sinove, hčere, brate in

sestre. Ubili so jih brez sodbe, brez milosti. Naše misli še vedno potujejo na ta žalostni kraj, kjer je zemlja vpila njihovo kri. Njihova zadnja pot je vodila od barjanske šole po Izanski cesti. Sprašujem se, zakaj ne bi te ceste poimenovali v čast Barjanskih žrtev. Toliko cest, ulic so že poimenovali po padlih herojih, borcih, brigadah, divizijah... Zakaj ne bi cesta nosila imena barjanskih žrtev. To bi bilo pošteno, saj so bile te žrtve domačini Barjani.

VEĀ RAZBORNİK-VIDKA
Ljubljana

Kakšna je današnja mladina

Za premislek o tem bi uporabili samo nekatere temeljne ugotovitve resničnih poznavalcev mladine nasploh in nekaj malega iz razmišljanja mladine v delovni organizaciji tovarne usnja v Slovenj Gradcu.

Pedagogi in psihologi so že zdavnaj ugotovili, da so mladi praviloma iskreni in kritični, zelo občutljivi za pravično in pošteno, polni življenjske moči, željni akcije, dojemljivi za pošten odnos z odraslimi. Vse to v večji meri kot odrasli.

Našeje nekaj glavnih dejavnosti poleg dela v delovni organizaciji, v katere so mladi vključeni, da bi si nato zastavili nekaj vprašanj. Najprej vsekakor študij ob delu (vse na zahtevnejši ravni kot kdajkoli poprej); delo doma pa še mnogo drugih dejavnosti; v okviru mladinskih organizacij, različnih društev ipd., družbenopolitično delo, mladinske akcije, šport, glasba in še in še. Tu ne bi posebej omenjali dela OO ZSMS TOZD NTU in PREVENT, za kateri vemo, da sta vseskozi zelo aktivni.

Vprašajmo se, koliko mladih in katere lahko osebno pozna posameznik, da bi po njih smel soditi vse mlade? Kdo sam pozna vse našete in nenašete dejavnosti tako dobro, da bi mogel oceniti, kako vse to poteka in s kakšnimi uspehi? Kakšni smo odrasli, starejši – nasploh in posebej v odnosu do mladih? Kakšen zgled dajemo mladim s svojo dejavnostjo? koliko jim pomagamo, svetujemo (ne pridigamo); ali jim dajemo (vselej) in v kakšni meri jim dajemo priložnost, da se izkažejo, uveljavijo? In ali vsi starejši opravljamo in kako opravljamo svoje dolžnosti?

Morebiti bi in zaželeno je, da bi se ob tem zamislili in poskusili odgovoriti!

ADOLF ANKON

Priznavalnina

Nekako pred petnajstimi leti, ko je bil naš dohodek približno 1500,00 dinarjev, smo prvoborci, nosilci spomenice 1941, dobili republiško priznavalnino v znesku 200,00 dinarjev, nato se je čez nekaj let povišala na 240,00 dinarjev in tako ostala celih dvanajst let. Je pa tudi res, da se je dohodek ali pokojnina glede na življenjske stroške postopoma večala. Pa poglejmo, kaj sem lahko za ta denar dobil: dolgo časa sem lahko s tem denarjem vzdrževal avto, registracijo, popravila in še je ostalo dovolj za gorivo, da sem se lahko kam peljal, posebno na proslave brigad, odredov ter na ostale spominske slovesnosti NOB. Potem pa vsako leto manj, tako da danes za ta denar dobim točno 10 litrov bencina. To pomeni: lahko bom kril samo stroške za gorivo, če ne bo proslava kake enote NOV, v kateri sem bil, predalec od Radeč. Enostavnejši račun pa je, da sem v začetku za ta denar dobil 100 kilogramov kruha, danes pa 10 kilogramov.

Mnenja sem, da bi danes to beraško priznavalnino raje ukinitili, da ne bi bila na seznamih prvoborcev, da kaj dobijo. En kilogram endivije je žalostno priznanje prvoborcu NOV.

SREČKO GRAŠIČ
Radeče

Španija – dosti več kot kriza vlade

Nepričakovani odstop predsednika španske vlade Adolfa Suaresa konec januarja ni označil zgolj krize vlade, pač pa je opozoril, da je španska demokracija vstopila v enega najbolj kočljivih obdobij po Francovi smrti. Suares sam se je izognil povedati prave vzroke njegove odločitve, vendar so bile značilne njegove besede televizijskim gledalcem: »Upam samo, da teh pet let trajanja demokratične vladavine ne bo pomenilo zgolj oklepaj v zgodovini naše dežele.« Se pravi, da je bila v teh besedah izražena jasna bojazen pred možno vrnitvijo v diktaturo. Prav zato so tudi dosti bolj verjetne sodbje, da ni šlo za prostovoljen odstop Suaresa, pač pa je bil k temu koraku prisiljen. Celo več, govore, da je bil njegov odstop dokaz neke vrste »državnega udara« znotraj vladajoče vladne stranke Unije demokratičnega centra. Ta koalicija strank združuje nekdanje samostojne politične stranke, krščansko demokratsko, liberalno in socialdemokratsko, ki jih je prav Suarez skušal zlit v enotno sredinsko desno politično silo, ki bi si zagotovila vodilno mesto in vlogo v razvoju po frankovske Španije.

Vendar se je nekaj odločilnega premaknilo znotraj te strankarske koalicije in prva žrtev teh premikov je bil prav Suares. Kaj lahko pa postane žrtev še dosti večja, gre za sam demokratični razvoj Španije v prihodnje. Suares je moral odstopiti 24 ur prej, kot naj bi se začel kongres Unije demokratičnega centra. Torej je šlo resnično za globlje stvari kot samo za spremembo

oseb v vladi, šlo je za spremembo celotne politike. Sile, ki so vrgle Suaresa, in ki skušajo zdaj usmerjati tokove notranjega razvoja Španije, pa sodijo med najbolj nazadnjaške centre politične moči v deželi. Gre za desničarske kroge v krščansko demokratski stranki, za njimi pa stoji tako imenovana »velika desnica«, to pa so finančni kapital, vojska in pa vrhovi katoliške cerkve.

Vsem tem silam niso bili všeč tokovi, ki jih je ubrala demokratizacija španske družbe. V vse odločnejši zahtevi po decentralizaciji države, ki se je kazala v vse izrazitejših težnjah po deželnih avtonomijah Katalonije, Baskije in Andaluzije, so videle te sile spodkopavanje moči centralizirane osrednje oblasti kot jamstva njihovega obstoja. Cerkveni vrhovi so se vse bolj odločno postavljali po robu demokratizaciji, ki je nujno prinašala pomembne novosti, kot je zakon o razvezi in laičnih šolah. Generali so videli v demokratizaciji dežele ugodno možnost za delovanje terorističnih skupin Baskov, ki so bile uperjene predvsem proti predstavnikom vojske in policije. Temu je dodati še težaven gospodarski položaj, drvečo inflacijo, veliko brezposelnost (ta je dosegla že 10 odstotkov), kar je jemalo množicam upanje v sposobnost demokracije, da učinkovito rešuje najtežja socialna in gospodarska vprašanja, pa je zato vse bolj plahnelo zaupanje množic v obstoječe politične sile.

Dejstvo, da je tudi poglobljena opozicijska sila, komunistična partija, prišla v težave, kar je izpri-

čal sklep kongresa katalonske partije, da se odpove evrokomunizmu, je samo še en dokaz o zapletenosti in kočljivosti sedanjega političnega trenutka v Španiji.

Prav ta trenutek pa je spodbudil vse desne sile, da začno široko zasnovano ofenzivo z namenom speljati dosedanje politiko v tako smer, ki bo zagotovila nadmoč in vpliv teh sil. Zanje je koristen tak sistem vladavine, ki bo zavrl nadaljnjo cepitev države na avtonomne dele in s tem slabitev centralne oblasti, ki bo hkrati dal v roke desničarskim silam vajeti celotnega notranjega razvoja in mednarodne usmeritve Španije v sedanjih izjemno pomembnih trenutkih v mednarodnem življenju. Gre skratka za obrambo interesov monopolov in tistih vrhov družbe, ki jim je demokratizacija Španije v škodo.

Vse kaže torej, da je Španija v odločilnem prehodnem obdobju. Trenutna rešitev vladne krize bi bila možna v sestavi bolj ali manj uradniške vlade kot uvod v odločilni boj, ki bi ga pomenile prihodnje izredne ali pa redne volitve, če se ne bi že prej pokazali potreba in ugodnost za razrešitev krize v drugačnih, nedemokratičnih oblikah. Vsekakor bo razvoj španskih dogodkov potekal v znamenju zaostrenega boja med demokratičnimi in konservativnimi silami za prevlado v deželi.

Drago Košmrlj

Bomo pravočasno poskrbeli za zadosten kos kruha?

Lansko jesen so kmetijski strokovnjaki z dokajšnjo zaskrbljenostjo ugotavljali, da bo letošnji pridelek krušnih žit verjetno za okrog 30 odstotkov manjši. Če bi ta napoved obveljala, bi prišli močno navzkriž z vsem tistim, kar smo zapisali v razvojnih listinah. Namesto da bi pridelek žit povečali, bi ga potemtakem občutno zmanjšali in s tem povzročili ne samo v domači, ampak tudi v zunanjetrgovinski bilanci obilico težav.

Na čem je pred meseci temeljila napoved kmetijcev, ni težko dognati. Med jesensko setvijo smo v naši državi posejali s pšenico in drugimi ozimnimi žiti skupaj milijon šeststo tisoč hektarov kmetijskih površin. To pa je kar za 167 tisoč hektarov manj kot leto poprej. Krušnega žita smo posejali kar na okrog tristo tisoč hektarih manj, kot smo načrtovali. Ta zaostanek je seveda izredno velik in nič čudnega potemtakem ni, da so se v kmetijstvu spraševali, kaj bo z letošnjim pridelkom in kje bomo kupovali kruh.

Tudi razlogi za ta nenavadno velik zaostanek so znani. Zamujali smo pri obiranju koruze in pobiranju sladkorne pese. V Jugoslaviji je jeseni ostalo neobranih 40 tisoč hektarov njiv. Vreme nam vse do konca leta nikakor ni bilo naklonjeno. Premalo je bilo gnojil, srečali smo se s pomanjkanjem nekaterih kmetijskih strojev itn. Sedaj se seveda postavlja vprašanje, kaj je s pomladansko setvijo še mogoče nadoknaditi, da bi se načrtovanim količinam hrane vsaj približali.

Največ obetavnih napovedi prihaja s Hrvatskega, kjer je bil zaostanek lansko jesen tudi največji. Spomladi naj bi posejali 890 tisoč hektarov njivskih površin. Več kot lani nameravajo zasejati koruze, sončnice, sladkorne pese in fižola, torej poljščin, s katerimi že lani niso pokrili vseh potreb, kaj šele, da bi jih izvozili na tuje.

Seveda pa bo treba poprej obrati koruzo, ki je čez zimo ostala na njivah. Domnevajo, da je takih njivskih površin pri njih okrog 12 tisoč hektarov. V tej republiki trdijo, da je kljub črnogledim napovedim ta čas umetnih gnojil dovolj. Štirideset tisoč ton so jih menda uvozili, preostale količine pa so dobili doma. V Srbiji in Vojvodini bo prav tako treba najprej obrati koruzo. Na zadnji seji centralnega komiteja Zveze komunistov Srbije so menili, da v tej republiki mačehovskega odnosa do kmetijstva še niso spremenili in da ostaja čedalje več neobdelane zemlje. V zadnjih desetih letih je ostalo zane-marjenih okrog 70 tisoč hektarov zemljišč, na katerih bi med drugim lahko sejali tudi krušna žita.

Zavoljo tega tudi zadnje napovedi iz te republike niso preveč spodbudne. Nič kaj obetaven ni položaj v Sloveniji. Tu se zatika predvsem zaradi pomanjkanja umetnih gnojil. Za pomladansko setev bi potrebovali 230 tisoč ton teh gnojil, kaže pa, da jih bodo uspeli nakupiti le polovico.

V Kutini so slovenskemu kmetijstvu pripravljeni prodati namesto obljubljenih 140 tisoč ton samo 93 tisoč. Pa še za te količine bi morala Slovenija zagotoviti devize za uvoz sestavin, ki jih potrebujejo za izdelavo gnojil. V Rušah naj bi izdelali 60 tisoč ton umetnih gnojil. V tej tovarni so te količine tudi pripravljene zagotoviti, vendar le, če jim bo slovensko kmetijstvo dalo potrebne devize. Če ne, bodo umetna gnojila tudi v tej organizaciji združenega dela poslali na tuja tržišča in si tako priskrbeli devize za normalno poslovanje.

Kaže, da odnosi s proizvajalci umetnih gnojil niso urejeni in da bo manjkajoče količine umetnih gnojil treba uvoziti. Kajti zdi se, da je to še vedno veliko boljše, kot pa uvažati kruh, ki se na svetovnem trgu

prav tako naglo draži kot nafta. Z ukrepi pa ne bi smeli čakati, saj je spomladanska setev tako rekoč pred vrati.

Najbrž ni prav nič odveč opozorilo, da Jugoslavija še vedno uvaža štirikrat več hrane, kot pa izvažajo, in da se zdi zaradi tega trditev načrtovalcev, da bomo ta neugoden odnos kaj kmalu spremenili – vsaj ta trenutek – močno vprašljiva. Tudi izračun, ki pravi, da bi lahko z izvozom hrane že lani pokrili celotno podražitev nafte in naftnih derivatov, kaj malo koristi.

Pri tem pa je zanimivo, da večinoma uvažamo prav žito, sadje in zelenjavo, torej pridelke, ki bi jih lahko pridelali doma, saj imamo zanje vse pogoje. Razkorak med željami po čim manjšem uvozu in pripravljenostjo pridelati kar največ na domačih njivah, je zatorej še vedno velik.

Res je, da so nas lansko jesen pestile vremenske in druge bolj ali manj objektivne težave. Toda vsega le ne kaže pripisati zgolj vremenu. V našem kmetijstvu je donosnost še vedno majhna. Kmetijske organizacije so razdrobljene in med seboj premalo povezane. Težave nastajajo zaradi neurejenih odnosov med kmetovalci, izdelovalci kmetijske opreme, umetnih gnojil in podobno. Pridelovalci sadja in zelenjave prav ta čas tarnajo, da nimajo dovolj steklene embalaže za vlaganje sadja, in da bodo morali zaradi tega načrtovani izvoz enostavno ustaviti. Močno primanjkuje nekaterih rezervnih delov iz uvoza za traktorje, ki jih je v državi že okrog 400 tisoč itn.

In vse to se dogaja v trenutku, ko smo sredi priprav na novo setev, od katere je v marsičem odvisno, kolikšen bo v prihodnje naš kos kruha.

Darko Marin

Kaj dela in s kakšnimi nalogami se srečuje komisija za internirance pri borčevskem združenju v Novi Gorici

Prisrčni stiki segajo čez mejo

Organizacija zveze borcev združuje v svojih vrstah tudi nekdanje politične zapornike, internirance in izgnance, ki so jih zaradi političnega prepričanja in udeleževanja v narodnoosvobodilnem gibanju preganjali okupatorji.

Za povezovanje in aktiviranje te kategorije članstva ter reševanje njihovih specifičnih problemov, so bile pri združenjih zveze borcev NOV imenovane posebne komisije. In prav o delovanju take komisije pri občinskem združenju v Novi Gorici bo tokrat tekla beseda.

Ta komisija je že vsa leta zelo delavna, čeprav to njeno delo ni bilo vedno dovolj ovrednoteno in upoštevano. Mogoče je bilo tako zato, ker smo o tem delu premalo govorili in pisali. Naj danes zapišem nekaj vrstic v njenem imenu.

Našega dela med političnimi zaporniki, interniranci in izgnanci nismo usmerjali le k tej strukturi članstva ZB, ampak smo mnogo prispevali k sestavljanju seznamov in vodenju evidence o umrlih in preživelih, k organiziranju raznih srečanj in obujanju lastnih spominov. Skušali smo se približati tudi mladini in ji posredovati delček naše preteklosti (tudi z vidika sovražnikovih preganjanj zavednih ljudi). Predvsem naj omenimo, da že vrsto let organiziramo udeležbo šolske mladine na mednarodnem srečanju internirancev na Ljubelju. V šestih letih se je na to pot podalo okrog dvesto učencev višjih razredov osnovnih šol, članov zgodovinskih krožkov, ki proučujejo zgodovino NOB. Spremljamo jih interniranci in zaporniki ter jim med vožnjo pripovedujemo svoja medvojna doživetja. Na Ljubelju (poleg ogleda spomenika in ostankov nekdanjega taborišča) poslušajo pripovedi o tamkajšnjih okupatorjevih grozodejstvih. To je prava živa ura zgodovine, ki traja po več dan. Vsem ne, nekaterim pa le pomeni ta dan novo spoznanje, novo pridobitev za lažje dojemanje dogodkov v zadnji vojni, kar potem prenašajo še na druge. Nam pa ostane zadoščenje, da smo tudi na ta način nekaj prispevali k ohranjanju izročil NOB.

Naša druga vsakoletna pridobitev je praznovanje ob-

činskega dneva interniranca (25. junija), v spomin na množične aretacije v Kromberku in okolici leta 1944. Tam so ta dan izbrali tudi za svoj krajevni praznik in običajno smo ga praznovali skupaj. Tako sodelovanje je tudi v bodoče zaželeno, dobro pa bi bilo, da bi na ta naša srečanja vabili bolj množično tudi naše sotrpine iz zamejstva.

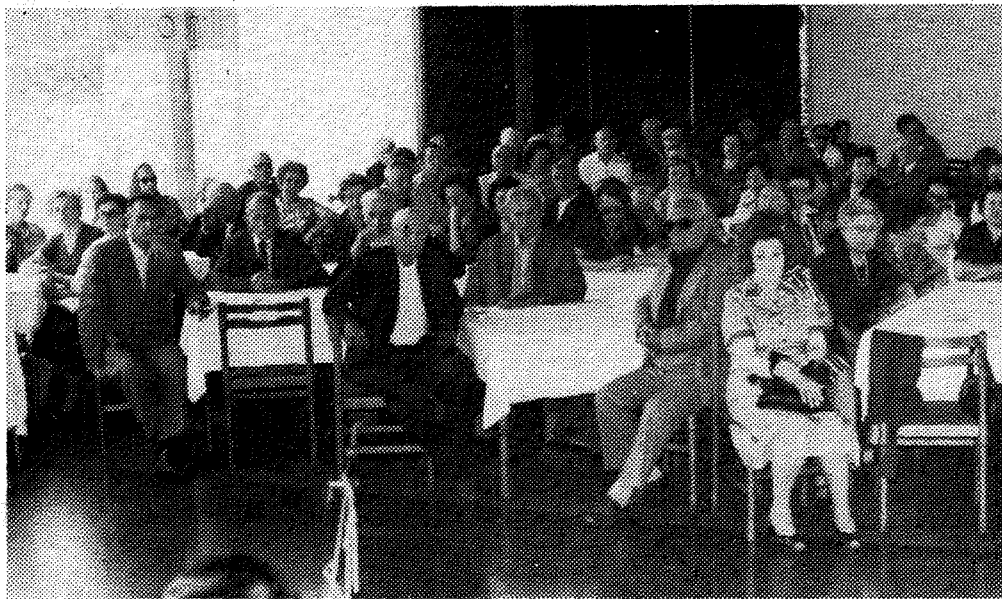
V minulem letu je naša komisija dosegla viden napredek prav v navezovanju stikov z zamejskimi interniranci, posebno med obema Goricama. Vzpostavila je trdnješe vezi in tudi že imela več srečanj in posvetov s predstavniki sorodne organizacije ANED. Pošiljajo nam tudi svoje glasilo Trian-

spejavo k utrjevanju prijateljstva in sožitja ter dobrega sosedstva dveh narodov.

Lansko leto je bilo posebno razgibano, ker smo praznovali 35-letnico osvoboditve iz nemških koncentracijskih taborišč. Temu jubileju smo dali poudarek tudi z vsem našim delom in udeležbo na mnogih prireditvah. Poleg že omenjenih je bilo najbolj množično srečanje septembra v Medulinu, pa v Ljubljani in v Železni Kapli, na komemoracijah v taboriščih Auschwitz, Buchenwald in Rawensbrück, v Rižarni, na Bazovici itd. Posebej naj omenimo še prireditev v Braniku, vasi, ki je bila med vojno v celoti izseljena in požgana. Tam so priredili

bora za zapore v Italiji (ta odbor je imenovan v sestavi naše komisije, njegova naloga pa je zbiranje zgodovinskega gradiva o preganjanju Primorcev v času fašizma, med vojno in v času ZVU).

Poleg že tradicionalnega praznovanja občinskega dneva interniranca in izleta s šolsko mladino na Ljubelj je letos predvidena še množična udeležba ob otvoritvi muzeja slovenskih izgnancev v Brestanici, kamor naj bi popeljali tudi čimveč mladine. Za mesec oktober načrtujemo v Novi Gorici republiško dvodnevno delovno srečanje preživelih internirank iz Auschwitza. Izkazati se moramo kot dostojni gostitelji! Bežno sem prikazala delo

Del udeležencev slovesnosti ob lanskem dnevu internirancev, 25. junija, ko so se zbrali v velikem številu nekdanji sotrpini iz različnih taborišč Evrope in številni goriški ter okoliški borci.

golo rossa; mi pa smo zanje naročili TV-15. Začeli smo že tudi z izvajanjem konkretnih sklepov za vzajemno reševanje problemov, ki so skupni internirancem in zapornikom z obeh strani meje. Posebej pa to velja za zbiranje zgodovinskega gradiva in izpopolnjevanje evidence preganjanj. Še več kot na ravni vodstev organizacij je tu ob meji živih, neposrednih individualnih stikov med preživelimi, ki se medsebojno obiskujejo, si v težavah pomagajo in ohranjajo vezi, ki so se skovale v najtežjih dneh. Tudi taki drobci pri-

tudi razstavo in izdali brošuro spominov na težke dni izgnanstva.

Nove naloge

Tudi v letošnjem letu si je komisija določila precej nalog. Zlasti v povezavi z mladinsko organizacijo moramo narediti še korak naprej in mladino pridobiti, da bo na naših slovesnostih aktivno sodelovala, pa tudi zapisovala prispevke za zgodovino NOB. Omenimo naj še intenzivnejše delo posebnega od-

in naloge naše komisije. To delo pa ne more biti uspešno brez sodelovanja vseh članov. Zahvala gre vsem tistim, ki so se doslej izkazali z željo, da nam pomagajo tudi v bodoče. Pričakujemo pa, da bo naše delo spodbudilo še vse tiste, ki stojijo ob strani. Predvsem želimo, da bi res pri vseh krajevnih odborih zveze borcev imenovali tudi predstavnike internirancev, s katerimi bi naša komisija navezala stike in se nanje obračala z vprašanji, ki se nanašajo na zapornike, internirance in izgnance.

Cvetka Mrak

Pisatelja knjig Ledina in Opredelev, Janez Vipotnik in Rudolf Hribernik – Svarun, med tržaškimi aktivisti in borci NOV

Čar žive besede

Združenje aktivistov osvobodilnega gibanja na tržaškem ozemlju in odbor Zvezne vojnih invalidov NOB sta priredila v soboto, 17. januarja, 1981 v mali dvorani Kulturnega doma v Trstu srečanje s pisateljema Janezom Vipotnikom in Rudolfom Hribernikom-Svarunom.

Predsednica združenja aktivistov Neva Lukeš je ob predstavitvi pisateljev in njihovih del poudarila pomen in veliko zanimanje, ki sta ga obe knjigi vzbudili v matični domovini kot tudi med tržaškimi Slovenci, posebno še med nekdanjimi aktivisti in partizani, ki so sami doživljali hude in težke čase našega slavnega narodnoosvobodilnega boja.

Navzoči, ki so napolnili dvorano do zadnjega kotička, so nato z zanimanjem spremljali razlago obeh pisateljev o nastanku njihovih del, kaj sta hotela povedati, ter o njihovih nadaljnjih ustvarjalnih načrtih; kajti, kot sta poudarila, bosta nade-

ljevala z opisovanjem dogodkov, ki so se odigrali na Slovenskem med zadnjo vojno. Ob koncu svojih zares zanimivih pričevanj sta gosta odgovarjala tudi na vprašanja iz občinstva ter podpisovala knjige tistim, ki so jih pravočasno nabavili, kajti, kolikor jih je bilo ob tem srečanju naprodaj, so kmalu pošle, in res škoda, da jih ni bilo več na razpolago.

Po govornem delu srečanja je nastopil moški pevski zbor Fran Venturini iz Domja pri Trstu, ki ga vodi Ivan Tavčar, ter zapel zelo ubrano in občuteno osem borbenih in partizanskih pesmi. Petje je navdušilo vse prisotne, ki so nagradili pevce in zborovodjo Tavčarja s hvaležnim priznanjem.

Mnogi udeleženci so ob koncu izrazili željo, da bi združenje kmalu posredovalo podobno srečanje, kot je bilo to, pravkar doživeto.

L. P.

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Trebnje – borci poročajo o svojem delu

Osemindvajsetega januarja 1981 so se sestali člani občinskega odbora ZB NOV na seji v skupščinski dvorani v Trebnju. Seji so prisostvovali tudi zastopniki domicilnih enot in zastopniki družbenopolitičnih organizacij občine Trebnje.

Obsežen dnevni red je obetal, da bo seja pestra. Po prvi točki dnevnega reda smo razpravljali o amadmajih ustave SRS, katere značilnosti (o kolektivnem delu in upravljanju) je razlagala Marija Grdenova. Poročilo o delu občinskega odbora in njenih organov je obravnavalo področje dela za leto 1980. Poročevalec je poudaril: »V bodoče bo ena najpomembnejših nalog občinskega odbora ZB NOV, njegovih organov, združenj in končno celotnega članstva ZB NOV, razvijanje in utrjevanje pridobitev NOB in ljudske revolucije, kar naj bo osnova nadaljnjega razvoja demokratičnega socialističnega samoupravnega sistema. Zato bomo sodelovali povsod tam, ker gre za pomembne odločitve, predvsem pa v socialistični zvezi. Istočasno se bomo bojevali proti tistim pojavom, ki so delavskemu razredu tuji (malomeščanstvo, izigravanje zakonov ipd.). V največjem številu se bomo vključevali v socialistično zvezo kot skupno fronto socialističnih sil in si s svojim aktivnim delom prizadevali, da bodo organi SZDL kar najbolje delovali in razreševali probleme (v sodelovanju s samoupravnimi organi krajevnih skupnosti). Se posebej si bomo prizadevali, da bodo v okviru krajevnih organizacij SZDL zaživi vaški in ulični odbori SZDL.

V razpravi so še nakazali, da je združenje združenj vojaških invalidov z združenjem borcev NOV utemeljena. Zato so bili sestanki vodstev krajevnih organizacij ZVVI in ZBZ, na katerih so se vsi strinjali o združitvi. Pri krajevnih združenjih borcev NOV pa bodo organizirane sekcije vojaških invalidov.

Na podlagi statuta Zveze združenj borcev Jugoslavije in statuta Zveze združenj borcev NOV Slovenije smo tudi razpravljali o osnutku predloga statutarnega sklepa in o sklepu o volitvah delegatov ZB NOV občine Trebnje. Statutarni sklep določa načela delovanja organizacije, sklep o volitvah delegatov pa o načinu volitev občinske skupščine, občinskega odbora in njenih organov. Novost volitev v skupščino ZB NOV je tudi v tem, da skupnosti borcev NOV in POS, ki imajo domicil v občini Trebnje, volijo po enega delegata. Tako bo novoizvoljena skupščina ZB NOV občine Trebnje štela 51 članov, občinski odbor pa 21 članov. Pripomnili so tudi, da je pri predlogu kandidatov za občinsko skupščino in njene organe potrebno predhodno javno oceniti predlaganega kandidata, njegovo družbenopolitično zvest in če je pripravljen delati v organizaciji.

Občinsko združenje ZB Trebnje ima 11 krajevnih organizacij ZB in 9 skupnosti borcev NOV in POS, ki imajo domicil v občini Trebnje.

Končno smo na seji obravnavali še osnutek programa dela o varstvu spomenikov in spominskih obeležij za obdobje 1981–1985. Borci so poudarili, naj imajo prednost v obnovi bolj pomembni spomeniki, grobišča in spominska obeležja, ki jih je v trebanjski občini kar veliko.

Pavle Miklič

Grize – mnogo nalog v jubilejnem letu

Sredi januarja so se sestali člani krajevnih organizacij ZB Grize. Kljub slabemu vremenu se je zbralo več kot polovico članov organizacije, ki šteje 189 članov. Med udeleženci so bili tudi Rudi Čilenšek, predsednik občinskega odbora ZB Zalec, Peter Šprajc in Ivo Zupanc, prvoborca, Jože Jan, predsednik izvršnega sveta SO Zalec in predstavniki kraja.

Iz poročila predsednika organizacije Antona Čatra je bilo razbrati, da so bili člani in organizacija zelo aktivni v preteklem mandatskem obdobju. Pri tem je izstopalo razvijanje tradicij NOV, reševanje za razna socialna vprašanja, prisotna pa je bila skrb za zdravljenje, letovanje in druge oblike skrbi za borce.

Po poročilu predsednika organizacije je Jože Jan podal pregled gospodarjenja v občini Zalec, v letu 1980. Čater pa je podal poročilo SO Zalec o položaju borcev v občini v letu 1980. Na kritično pripombo, da je poročilo preskromno, in da ne odraža dejanskega dela borcev, je odgovoril predstavnik krajevnih skupnosti. Orisal je delo borcev v KS, njihovo delo v društvih, predvsem v planinski organizaciji. Poudaril je, da ni akcije v kraju, kjer ne bi bili prisotni borci. Spregovoril je o informiranju in poudaril, da je bilo samo v TV-15 objavljeno 12 prispevkov o delu in življenju v krajevnih skupnostih, tu niso mišljeni prispevki, ki so obravnavali delo planinskega društva in s tem v zvezi tudi gojenja tradicij NOV. Ko je govoril o planinski organizaciji, je dejal, da so v vodstvo organizacije vključeni borci, ki skrbijo za gojenje tradicij NOV, predvsem med mladino. Obenem pa skrbijo za povezano delo obeh organizacij. Med konkretnimi akcijami je omenil obisk mladine na grobu Ivanke Uranjek (prve slovenske talke, domačinke) in pohod Igrise. Ta pohod je v sklopu pohodov, ki imajo namen, da bi v nekaj letih obiskali vse spomenike NOV v Savinjski dolini. Ob tem se je Jože Jan zahvalil krajevni organizaciji in občinskemu odboru ZB NOV za pomoč.

Poudaril je, da je ta občni zbor le začetek pred akcijami, ki jih bodo v letošnjem letu organizirali v KS ob 60-letnici ustanovitve »Svobode«, katere delovanje je imelo izrazito revolucionarni pomen, ob 40-letnici ustanovitve prvega odbora OF, ustanovitve 1. savinjske čete in partizanskega napada na Rudnik Zabukovica, zaplenitve prve okupatorjeve puške – avgusta 1941. Ob tej priložnosti bo izšla monografija kraja.

Čilenšek je v pozdravnih besedah nakazal, da občinski odbor zelo ceni delo v krajevni skupnosti Grize. Poudaril je, da so borci še vedno prisotni v družbenopolitičnem življenju naše družbe. Spregovoril je o predvojnem revolucionarnem gibanju pod vodstvom KP, prvi komunisti so bili sprejeti v KP v letu 1935, prva organizacija KP je bila ustanovljena leta 1936. Spregovoril je o oboroženi vstaji in poudaril, da je predvojno revolucionarno gibanje pod vodstvom KP že leta 1941 rodilo sadove. Med borci 1. savinjske čete so bili v večini komunisti in skojevci iz tega območja. Poudaril je, da je nujno, da se izda monografija, ki naj prikaže to razgibano predvojno in medvojno gibanje.

Po izvolitvi novega vodstva se je razvil tovariški pogovor. Obujali so spomine na prehojeni poti, načrtovali so bodoče naloge.

Franc Ježovnik

IZ DELA BORČEVSKIH ORGA

RVS v letu jubilejev

V letošnjem letu bomo po vsej naši domovini obeležili 40-letnico vstaje narodov in narodnosti Jugoslavije ter socialistične revolucije, v naši ožji domovini pa tudi ustanovitve Osvobodilne fronte. Vsem proslavam in prireditvam ob obeležitvi teh jubilejev se bodo pridružili tudi rezervni vojaški starešine.

Predsedstvo RK ZRVS Slovenije je na podlagi programskih izhodišč predsedstev zvezne konference SZDL in ZRVS Jugoslavije ter programa proslav in prireditev v letu 1981 na svoji zadnji seji sprejelo usmeritev za aktivnosti organizacij in članstva ZRVS Slovenije ob teh pomembnih jubilejih.

Ti veliki dogodki dajejo rezervnim vojaškim starešinam čvrsto osnovo, da v svoje delo še dosledneje vgrajujejo pridobitve naše revolucije in socialističnega samoupravnega razvo-

ja, še zlasti pri krepitvi in podružbljanju ljudske obrambe in družbene samosaščite.

Osnovni nosilec in koordinator vseh prireditev in proslav pri obeležitvi jubilejev je socialistična zveza delovnega ljudstva, programi vseh sil, ki delujejo v njenem okviru, pa morajo biti skrbno načrtovani in v letošnjem letu predvsem racionalno naravnani ter usklajeni v republiki, občinah in krajevnih skupnostih.

Predsedstvo republiške konference ZRVS je v skladu s temi usmeritvami opredelilo nekatere naloge pri aktivnostih organizacij ZRVS Slovenije ob 40-letnici vstaje jugoslovanskih narodov in narodnosti ter 40-letnici Osvobodilne fronte slovenskega naroda in 40-letnici JLA. Tako bodo organizacije ZRVS oblikovale svoje konkretne programe dejavnosti ob obletnicah in zadožile delovno telo, ki bo spremljalo izvajanje načr-

товanih aktivnosti. Programi naj bi temeljili na realnih materialnih osnovah. Oblike aktivnosti bodo prilagodili okolju in razmeram v svojih sredinah, tako da bo težišče delovanja med člani v krajevnih organizacijah ZRVS.

Prav tako je potrebno v delovni program ZRVS vgraditi še v večji meri kot doslej revolucionarne, politične, etične in vojaške vrednote našega narodnoosvobodilnega boja ter socialističnega samoupravnega razvoja. Pri izvajanju svojih delovnih programov ob obletnicah bodo organizacije sodelovale z vsemi družbenopolitičnimi in drugimi dejavniki, še zlasti pa z ZZB NOV in ZSMS.

Tako obogateni programi organizacij ZRVS bodo še bolj poglobili idejnopolitično izobraževanje ter splošno vojaško in samosaščitno usposabljanje rezervnih vojaških starešin.

Predvsem pa bodo člani ZRVS morali še aktivneje sodelovati pri obrambni vzgoji prebivalstva, na prvem mestu seveda mladine, kjer je še mnogo neizkoriščenih ali pa premalo razširjenih oblik delovanja.

Proslave in praznovanja obletnic, ki jih bodo organizirali ali pa sodelovali pri organizaciji člani ZRVS, še zlasti praznovanja dneva JLA in dneva varnosti, bodo potekala delavno in v večjih časovnih obdobjih z različnimi oblikami, kot so: akademije, razstave, tekmovanja itd.

Posebno pozornost bodo organizacije ZRVS posvetile razširjanju obrambno-vzgojne literature in knjig, ki obravnavajo izkušnje iz NOB, to so Knjižnica NOV in POS, Knjižnica OF ipd. Prav tako bodo posvečali pozornost obeleževanju teh dogodkov v glasilih in tisku.

Boris Knific

Obramba in zaščita je tudi kritično obravnavanje nepravilnosti v naši družbi

0 nalogah obrambnovzgojnega tiska

Dejstvo, da je obrambnovzgojni tisk številčno zelo razširjen med prebivalstvom, ponuja številne možnosti za njegovo vključevanje v obrambno in zaščitno usposabljanje delovnih ljudi in občanov, hkrati pa je priložnost, da tematiko obrambe in vzgoje približamo slehernemu občanu. Tako naša obramba kot TV 15 in Obramba in zaščita ter številne občasne publikacije s tega področja so dosegle v svojih razvojnih prizadevanjih pomembne uspehe, vendar pa je res, da je možnosti, svežih idej in pristopov, ki jih lahko za doseganje še boljših ciljev uberejo, še cela vrsta.

Naša obramba, ki jo izdajajo republiška konferenca Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije, Republiški sekretariat za ljudsko obrambo SR Slovenije, Republiški štab za teritorialno obrambo Slovenije, republiški odbor Zveze združenj borcev NOV Slovenije, republiška konferenca Zveze socialistične mladine Slovenije, Republiški sekretariat za notranje zadeve SR Slovenije in republiški svet Zveze sindikatov Slovenije, izhaja desetkrat na 96 straneh in je namenjena za obrambno in samosaščitno usposabljanje vsega prebivalstva.

Obramba in zaščita, ki jo izdaja Zvezni sekretariat za ljudsko obrambo,

SR Slovenije, izhaja šestkrat letno in je namenjena predvsem obrambnemu in samosaščitnemu usposabljanju kadrov, ki delajo na področju obrambnih priprav v družbenopolitičnih skupnostih in organizacijah združenega dela. Kar zadeva tednik TV-15, ki ga izdajata republiški odbor Zveze združenj borcev NOV Slovenije in republiška konferenca ZRVS Slovenije, pa poleg tematike, ki se nanaša na borčevska vprašanja, daje čedalje več informacij in drugih člankov s širšega področja splošne ljudske obrambe in družbene samosaščite.

Med vsemi tremi časopisi obstajata smotrna delitev dela in medsebojno sodelovanje, prav tako pa so deležne tudi velikega razumevanja in pomoči svojih izdajateljev. Njihov delež v obrambnih pripravah nasploh, posebej pa v obrambnem in samosaščitnem usposabljanju delovnih ljudi in občanov bi lahko bil še večji, če bi bili storjeni še nekateri dodatni ukrepi, ki se nanašajo predvsem na vsebinsko poglobitev priloge, ki se nanašajo na obrambno in samosaščitno usposabljanje delovnih ljudi in občanov ter na nekatera druga vprašanja.

TV-15 se želi v okviru sedanjih uredniških načrtovanj vključiti kot infor-

mativno-politični tednik tudi v vse strukture splošne ljudske obrambe in družbene samosaščite, kar potrjujejo tudi že nekateri naslovi rubrik: Nič nas ne sme presenetiti, Po stopinjah revolucije, TV-15 za mladino, Naša organizacija (ZRVS) in druge. TV-15 naj bi udeleženci NOB razširjali tudi med aktivne delavce na področju splošne ljudske obrambe in družbene samosaščite ter bi postal še

bolj politično glasilo organizacije ZRVS. To obenem pomeni, da bo moral list širše predstavljati tematiko splošne ljudske obrambe in družbene samosaščite in informativno povezovati organe, organizacije in ustanove, ki so nosilci te dejavnosti. V večjem obsegu bo skušal prenašati tudi izkušnje s področja splošne ljudske obrambe in družbene samosaščite. Naloga TV-15 na tem področju je torej

predvsem politično-informativna pa tudi kritična do slabosti in pomanjkljivosti na tem področju, predvsem ko gre za neposredno uveljavljanje izkušenj NOB v praksi delovanja obrambnih in samosaščitnih struktur. TV-15 naj bi s tega področja posredoval tudi izkušnje iz sodobnih vojn in revolucionarnih gibanj v posameznih deželah sveta.

Nalog in želja je cela

vrsta, da pa jih bomo uspešno uresničevali, se bomo morali potruditi prav vsi, tako delavci na področju obrambnovzgojnega tiska kot tudi vsi, ki sodelujejo in sooblikujejo tokove in usmeritve razvoja naše obrambe in samosaščite. Pri tem seveda ne gre prezreti vloge in mesta, ki jih morajo imeti pri tem najbolj množična javna občila, kot so radio, televizija in dnevno časopisje.

Obetavni začetki

Občinska konferenca ZRVS Bežigrad je v domu JLA organizirala v okviru programa dela za RVS dve zanimivi predavanji. Politično-varnostno in gospodarsko situacijo v občini sta podala predsednik OK ZKS Lojze Novak in predsednik OK SZDL Joško Pirnar. Mednarodno politično in vojaško situacijo v svetu pa je prikazal strokovni sodelavec pri institutu za mednarodno sodelovanje z deželami v razvoju Mitar Koliševski. Predavanj se je udeležilo skoraj 2.000 RVS.

Tudi krajevne organizacije ZRVS so že pristopile k izvajanju letnega programa. Tako so krajevne organizacije Anton Tomaž-Linhart, Boris Kidrič in Miran Jarc izvedle strokovni seminar na temo obramba v sodobnih razmerah, krajevne organizacije Savsko Naselje I, II in III ter Urška Zatler in 7. september pa seminar za nižje oficirje in osebe brez čina o osnovnih pravilih topografije in orientacije s prikazovanjem ustreznega filma.

Posebne strokovne skupine po krajevnih organizacijah so že začele z obdelavo in sestavljanjem taktičnih nalog in ostalega gradiva, ki ga bodo RVS proučevali in reševali v letošnjem letu.

D. R.

Tvorno sodelovanje

Dne 3. februarja je bila letna konferenca občinske organizacije ZRVS občine Sarajevo Center, na kateri je prisostvoval tudi predsednik občinske organizacije ZRVS Bežigrad Jože Šeme, ki je v imenu Bežigradčanov pozdravil sarajevske tovariše. Konferenca je bila zelo dobro pripravljena. Za uspešno delo je občinska organizacija ZRVS Sarajevo Center dobila plaketo ZRVS Jugoslavije.

Dan po konferenci so potekali uspešni pogovori o življenju, delu in problemih znotraj prijateljskih organizacij ZRVS med predsedniki ZRVS občine Beograd Palilula, Zagreb Medveščak, Ljubljana Bežigrad in občine Sarajevo Center kot gostitelja. Glavna tema je bila vodenje evidence doseženih uspehov krajevnih organizacij in stimulative mere za organizacije in članstvo. Sarajevčani so predstavili obširen snutek njihove aktivnosti, nato pa so si izmenjali mišljenja ostali predstavniki. Zaradi tako organiziranega dela na konferenci in v razpravi so vsi navzoči dobili koristne izkušnje.

Vse prisotne predstavnike je sprejela predsednica občinske skupščine, ki je obrazložila glavne probleme in uspehe te občine. Obiskali so tudi Jahorino kot objekt bodoče zimske olimpiade in bili so prijetno presenečeni nad odličnimi teleni, postavljenimi žičnicami, gostinskimi objekti itd.

Dušan Rebolj

MURSKA SOBOTA

Sodelovanje borcev z mladimi je preslabo

Sodelovanje krajevne organizacije ZZB NOV Murska Sobota z mladimi murskosoboške občine je bilo v preteklem letu zadovoljivo, kar pa ne pomeni, da bi ne moglo biti boljše. Pri tem delu je bilo premalo sistematičnega dela. Pri tem delu izstopajo le posamezni člani ZZB NOV, ki v kateremkoli trenutku žrtvujejo svoj prosti čas za srečanja z mladimi. Pri tem je še zlasti neumoren tovarš Rudi Rapl-Savo, ki mu je bilo zato na letni konferenci krajevne borčevske organizacije izrečeno tudi priznanje.

Općutno premalo pa je stikov med samima organizacijama kot celoto. V mestu Murska Sobota, kjer so se v minulem letu ustanovile nove krajevne skupnosti, so borci s svojimi delegati sodelovali na vseh šestih ustanovnih konferencah novih osnovnih organizacij zveze socialistične mladine. Pri tem je praktično šlo le za prisotnost, a premalo za konkretne dogovore za skupne naloge in akcije, ki jih imata obe organi-

Mladi murskosoboške občine na bojišču 1. Pomorskega bataljona letos januarja na Osankarici

zaciji na področju ohranjanja in negovanja revolucionarnih tradicij ter splošnega ljudskega odnosa in družbene samozaščite. Sicer so bili na mladinskih konferencah sprejeti sklepi o srečanjih mladih mesta Murska Sobota z borci, vendar do takšnih srečanj ni prišlo. To pa bi bilo še tako zaželeno, saj bi tako mladi v novoustanovljenih krajevnih skupnostih spoznali svoje občane, ki so bili aktivni udeleženci revolucije jugoslovanskih narodov in narodnosti pred štiridesetimi leti.

Tako bo ena prednostnih nalog v letu 1981 tudi za borce, da se čimbolj posvetijo delu z mladimi, kajti prav letos poteka štirideset let od začetka slavne vstaje narodov na Balkanu. To bo mogoče toliko lažje, ker tudi znotraj ZZB NOV v krajevni organizaciji mesta Murska Sobota že teče razprava o novi organiziranosti borčevske organizacije. Kajti le s približevanjem osnovnim celicam delovanja delovnih ljudi in občanov – pa tudi mladini – bodo tudi uspehi dela borcev NOV toliko večji. In tega pri sodelovanju z mladimi ne bi smeli zanemarjati.

FILIP MATKO

JESENICE

Na Stol

Kakor že vrsto let, tako bo tudi letos v februarju spominski pohod na Stol v Karavankah v spomin na boj proti okupatorju. Dobro je namreč znano, da je vrh Stola 20. februarja 1942 v neenakem boju z okupatorjem izgubil mlado življenje Jože Koder. Ta dan so Nemci pod vodstvom jeseniškega župana Lukmana navsezgodaj napadli jeseniško četo pod Stolum, in ta je imela edini izhod, da se je umaknila prek Stola.

Jože Koder je bil doma iz Nemškega Ruta na Primorskem, kraja, ki je dal številne borce proti fašizmu, a tudi številne aktiviste in borce med narodnoosvobodilnim bojem. Na pobudo pokojnega Nikolaja Lončnerja (Nemci so ga ustrelili v Dragi pri Begunjah) se je že več let pred drugo svetovno vojno pridružil delovanju protifašistične organizacije TIGR, prav tako kakor njegov brat Anton. Pridružila sta se Lončnerju in Simonu Kosu ter drugim zavednim rojakom tega kraja, ter pomagala prenašati slovensko čtivo prek meje iz Jugoslavije in ga dalje širiti med naše zavedne slovenske rojake na Primorskem.

Jože kakor tudi njegov brat sta bila med tistimi, ki so morali zapustiti svoj rojstni kraj in se umakniti v Jugoslavijo, vendar nista opustila svoje zgodljive. Razočarana pa sta bila, ker nista mogla dobiti v svobodni domovini redne zaposlitve. Bila sta trdno prepričana, da mora prejeti ali slej priti do obračuna s sovražniki našega naroda, in da se bosta nato lahko vrnila domov. Žal je Jože izgubil življenje na Stolu, Anton pa že proti koncu vojne nekje pri Kobaridu.

Nemški Rut, legio protifašistične dejavnosti, je res dal številne borce proti fašizmu ter aktiviste in borce NOV in mnogi od njih so v teh bojih izgubili življenja.

SREČKO SORLI

LJUTOMER

Spominski dan v Logaroveh

Tretjega februarja letos je poteklo 36 let, ko je v Logaroveh pri Ljutomeru prišlo do večjega spopada med kozaki in partizani. Pri Žalikovi domačiji so se ustavili partizani za krajši počitek pred mitingom, ki so ga pripravljali za vas Dobrava. Nenadoma so jih obkolili kozaki. Takrat sta v jurišu s kozaki padla partizana Branko Bernot-Aljaž, revolucionar in marksist iz Ljubljane, ter Joško Berden-Rastko iz Babinec. Padla sta tudi Ivan Žalik, gospodar hiše, in njegova žena Katarina, katero so kozaki vrgli v plamene goreče Žalikove domačije.

Hudo ranjena partizana Cirila Jureša-Maksa iz Bunčan ter Ljudmilo Petje-Vido iz Litije so kozaki ujeli in zverinsko ubili. Kozaki so z raketami zaprosili za pomoč, imeli so več mrtvih in ranjenih, padel je tudi komandant Kozakov Schludowsky.

Ob spominski plošči pri Žalikovi domačiji v Logaroveh so se zbrale delegacije pionirjev, mladine ter učiteljski zbor osnovne šole Križevci pri Ljutomeru, ki je poimenovana po padlem partizanu, revolucionarju in marksistu Branku Bernotu-Aljažu. Spominske slovesnosti so se udeležili tudi predstavniki krajevne in občinske konference ZZB NOV Ljutomer. Z recitacijami, govorom, polaganjem cvetja in minuto tišine so se prisotni oddolžili spominu na padle za svobodo.

F. S.

ŽALEC

Razprava o poročilu

Pred dokončnim sprejemom v skupščini občine Žalec je dano v razpravo v krajevne organizacije ZZB Poročilo o varstvu in položaju borcev NOV ter vojaških vojnih invalidov v občini Žalec za leto 1980. Predlagatelj, izvršni svet, želi, da bi se poročilo obravnavalo v vseh sredinah, na katere se nanaša poročilo, v KS skupaj z borci in delegacijami za skupščino, v DPO in drugod, da bi se tako lahko izdelalo dokončno poročilo, ki bi prikazalo dejansko stanje na tem področju.

Iz poročila razberemo, da šteje borčevska organizacija 2.370 članov, od katerih prejema stalno občinsko priznavalnino 410 borcev, torej malo več kot vsak peti član. To so predvsem starejši kmeti borci in drugi borci z nizkimi pokojninami. Ob tem podatku so borci iz KS Griže opozorili na rednem letnem občnem zboru in na sestanku s člani CK ZKS, ki so obiskali to krajevno skupnost, na problem upokojenih rudarjev. V tej KS je bil pred leti ukinjen Rudnik Zabukovica, rudarji so se zaposlili na drugih, manj plačanih delovnih mestih, prejemali manjše osebne dohodke in si tako zmanjšali osnovo za pokojnino. Tako so sedaj poznani primeri, ko imajo bivši rudarji, med njimi tudi večkratni udarniki, takšne pokojnine, da se komaj preživljajo. Ali nismo preveč pozabili na povojne graditelje naše domovine? Povprečna stalna priznavalnina znaša 1.431,40 dinarja, najvišja 3.050 dinarjev in najnižja stalna priznavalnina 577 dinarjev.

Uresničila se je tudi vsakoletna zahteva po disperzerju za borce. Lani je začel delovati stalni disperzer za borce v zdravstvenem domu v Zalcu. Dokler je delovala prednostna ambulanta, je bilo opravljeno 700 pregledov, od 1. oktobra 1980, ko je začel delovati disperzer, pa so bili opravljeni 704 pregledi, od tega 187 prvih pregledov. Niso pa še začeli z vsakoletnimi pregledi borcev, kar pa bo opravljeno v letu 1981.

Lani je bilo napoteno 15 borcev v naravna zdravilišča, v počitniškem domu v Banjolah je bilo na okrevanju 40 upravičencev. S sistematičnimi pregledi je začela tudi zobozdravstvena ambulanta v ZD Žalec.

Komisija za zadeve invalidov in borcev NOV je v letu 1980 podelila 247 enkratnih priznavalnin, od tega 55 upravičencem zaradi smrti ali bolezni v družini ali zaradi drugih okoliščin, ki so vplivale, da so borci zašli v težji materialni položaj. Ostali upravičenci pa so prejeli enkratno priznavalnino za dan JLA. To so borci, ki imajo nizke pokojnine, ostareli kmetje in gospodinjke brez lastnih dohodkov. Enkratna priznavalnina je bila najvišja 3.160 dinarjev, najnižja 1.000 dinarjev, povprečna pa 1.926,87 dinarja.

Iz poročila tudi razberemo, da je komisija za popis grobišč in grobov popisala vsa grobišča in grobove ter izdelala program vzdrževanja in urejanja teh objektov. Ta program je bil finančno ovrednoten. Ob oceni, da je za ta dela potrebno 120.000 dinarjev, je gotovo, da so tu zajeti samo najbolj potrebni stroški, pri tem se pa računa na prostovoljno delo članov ZB in mladine, ki je tudi do sedaj vedno priskočila na pomoč, ko so obnavljali posamezne objekte.

Ali ni premalo, ko je kulturna skupnost namenila za te izdatke samo 60.000 dinarjev. Skrb za urejanje in vzdrževanje teh objektov pa imajo KO ZB NOV, vsaka na svojem območju.

V poročilu so še podatki o stanovanjskih zadevah borcev ter o varstvu vojaških vojnih invalidov.

FRANC JEŽOVNIK

LJUBLJANA

Sodelovanje vezistov in radioamaterjev

Sodelovanje vezistov NOV Slovenije s klubi in zvezo radiomaterjev je dobro. Pri zvezi dela aktivno še vedno nekaj vezistov NOV. Vezisti se redno udeležujejo njihovih skupščin in prirediteljev. Prav tako se radioamaterji aktivno povezujejo z vezisti. Vezisti se udeležujejo tudi tekmovanj. Tudi nekateri pododbori dobro sodelujejo z radioamaterji. Posebno je treba pri tem pohvaliti pododbore na Primorskem, Dolenjskem in Gorenjskem. Na Gorenjskem si prizadevajo, da bi poleg klubov v Lescah in na Jesenicah ustanovili klube še v Trzinu, Kranju in Škofji Loki. To je posebnega pomena za civilno zaščito in SLO. Predlog, da bi ustanovili klub veteranov, zaenkrat še ni uspel. Ideja že živi in se bo verjetno še uresničila. Nekateri pa v zvezi s tem predlagajo, da bi bila bolj učinkovita, če se aktivni vezisti vključijo v delovanje področnih klubov in tam pomagajo ter svetujejo.

BRANKO BLENKUŠ

LJUBNO

Vsako leto na izlet

V letu 1980 je organizacija Združenja vojaških vojnih invalidov Ljubno priredila za starejše člane izlet v dom vojaških vojnih invalidov v Strunjan. Med potjo smo si ogledali kobilarno v Lipici, nato Koper. V Kopru sta nas počakala zastopnik organizacije vojaških invalidov iz Kopra ter upravnik pokrajinskega muzeja v Kopru. Zahvaljujemo se upravniku pokrajinskega muzeja. Ta nam je razložil začetek in razvoj Kopra. Zahvaljujemo se tudi našemu rojaku, ki sedaj že več let živi v Kopru, Francu Neratu.

Nato smo se peljali do Izole. Tudi tukaj nas je čakala delegacija vojnih invalidov iz Izole. Tudi tem se zahvaljujemo za vse razlage novosti, ki so nas zanimale. V Strunjanu smo se kopali. V poznih urah smo se vsi veselili in zadovoljni vračali proti domu.

Želja vseh članov je, da se enkrat na leto srečamo na izletu, in da se ohrani naše tovarištvo.

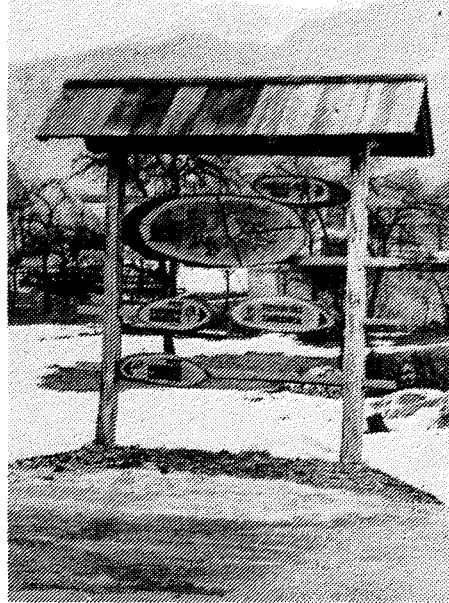
MAKS SLATINŠEK

JESENICE

Treba je približati

Po osvoboditvi smo širom po Sloveniji postavili vrsto spominskih obeležij in spomenikov, ki nas spominjajo na slavne dni in dogodke pa tudi žrtve med narodnoosvobodilnim bojem ter ljudsko revolucijo. Do skoraj vseh obeležij, tudi do bolj oddaljenih na samotnih krajih, so speljane dobre poti. Označili so tudi poti, ponekod v občinah pa so izdelali tudi njihov pregled in vodič do njih. Posebno pa so se odrezali na območju krajevne skupnosti Zirovnica, kjer so pri turističnem društvu poskrbeli in že tudi postavili lepe kažipote na obeh straneh glavne ceste in v Vrbi. Na majhnih kozolcih so obeležili kulturno pot njihovih slavnih mož, obeležja NOB in dostope v Titovo vas v Završnici. Reklame so tako lepo narejene in postavljene, da se ob njih ustavlja veliko izletnikov in gostov, ki gredo vse, kar je obeleženo, tudi pogledat. Torej partizanske poti in spomeniki so postali turistične točke in zanimivosti, ki si jih številni radi ogledajo.

BRANKO BLENKUŠ

Kažipot v Radinah

AJDOVŠČINA

Letna borčevska konferenca

Prvega februarja so se ob veliki udeležbi zbrali v domu JLA ajdovški borci na svoji letni programski konferenci in podali obračun svojega enoletnega dela. Konferenca je bila skrbno pripravljena. Iz poročila je bilo razvidno, da so borci marsikje udeleženi, tako pri delu krajevne samouprave, v družbenopolitičnih organizacijah, pri SLO in DS. Beseda je tekla o socialnem in zdravstvenem varstvu borcev, o stanovanjskih problematiki, ki je za borce in invalide povsem rešena.

Za nadaljnje delo je programska usmeritev zajela vrsto sklepov. Prizadevnost bo zajela tudi pomladno akcijo »Nič nas ne sme presenetiti,« širjenje tednika TV-15, varovanje pridobitev NOB in socialistične revolucije, razvijanje revolucionarne tradicije. Letošnja aktivnost naj bi bila posvečena 40. obletnici vstaje slovenskega in drugih jugoslovanskih narodov. Obiski na proslavah in srečanjih naj bi bili številnejši, boljše naj bi bilo medsebojno spoznavanje in vključevanje v vsakodnevna dogajanja.

ZB NOV AJDOVŠČINA

IZOLA

Tekmovanje invalidov

Športno društvo invalidov Ivan Regent Izola je organizirala tekmovanje invalidov s Primorske in Notranjske za vse strelce, ki so vključeni v SDI.

Tekmovanje je bilo v soboto, 31. januarja 1981. leta v Izoli. Udeležili so se ga invalidi iz Postojne, Idrije, Nove Gorice, Sežane, Kopra, Pirana in Izole.

Najboljša ekipa je bila iz Nove Gorice s 641 krogi. Druga je bila ekipa Kopra s 637 krogi, tretja je bila ekipa Idrije-I, s 578 krogi, četrta je bila Izola – ženske, peta Izola – moški, šesta je bila Sežana, sedma je bila Postojna, osma je bila Piran in deveta Idrija II.

Prve tri ekipe so prejele diplome za dosežene uspehe, ostale ekipe pa priznanje za udeležbo.

STANISLAV RENER

GORENJI LAZI

Spomenik ob dnevu borca

Letos od 2. do 3. novembra bo minulo 40 let, od kar so borci 1. belokranjske čete doživeli najhujšo tragedijo zaradi izdajstva na Gorenjih lazih pri Uršnih selih. Kljub tolikšni časovni oddaljenosti je ta tragičen dogodek, ki je zahteval veliko žrtev, še vedno v spominu. V spominu pa zato, da se kaj podobnega v zgodovini našega naroda ne bi smelo nikoli zgoditi.

V prizadevanju, da bi to obletnico proslavili čimbolj slovesno, je bil pred časom ustanovljen poseben odbor. Ta skrbno vodi vse priprave. Odločili so se, da na kraju tragedije ob letošnjem dnevu borca odkrijejo spomenik, delo kiparja Stojana Batiča, na katerem bodo vklesani verzi pesnika, belokranjskega rojaka Lojzeta Krakarja.

Proslavljanje tega dogodka se uvršča v vrsto osrednjih proslav v počastitev 40-letnice oborožene vstaje. Zato organizatorji pričakujejo, da se bo slavlja udeležilo veliko prebivalcev in tudi tistih, ki so se v obdobju štiriletnega boja zadrževali na Dolenjskem in v Beli krajini.

VIKTOR DRAGOS

JESENICE

Sodelovanje vezistov

Pred približno šestimi leti je na Gorenjskem začel delovati pododbor vezistov NOV Gorenjske, katerega pravna oseba je Sekcija vezistov NOV Slovenije, ki ima svoj domil pri PTT Slovenije. Glede na to, da sta bila predsednik in tajnik pododbora prebivalca občine Jesenice, se je pododbor nekako vključil v delovanje v sodelovanju z občinskim odborom ZZB NOV. Tu je odbor dobil žig in zanj so opravili marsikatero administrativno delo. Po izvolitvi novega odbora, katerega novi predsednik in dosedanj tajnik sta prav tako prebivalca občine Jesenice, je bila izražena želja, da se ta povezava tudi potrdi. Zato je pododbor pripravil ustrezno vlogo, katero bo v kratkem obravnaval občinski odbor ZZB in sprejel najustrenejši sklep za nadaljnje uspešno delovanje tega pododbora.

B. B.

Prešernove nagrade in nagrade Prešernovega sklada

Nagrajeni uspehi v umetnosti

Znanje in iskreno zavze-manje za človeka, razvijanje in bogatenje naše kulture, krepitev njene duhovne in materialne osnove in prispevek k njenemu uveljavljanju v Jugoslaviji in v svetu je vsako leto ob Prešernovem prazniku zaznamovano s Prešernovimi nagradami in nagradami Prešernovega sklada najzaslužnejšim članom naše družbe na tem področju.

Letos je upravni odbor izbral sedem Prešernovih nagrajencev in 16 nagrajencev Prešernovega sklada. Nagrade so bile podeljene 6. februarja v novem Cankarjevem domu v Ljubljani, ki bo odslej pod eno streho združeval neponovljivi duh Prešerna in Cankarja in vsega, kar je pri nas kulturnega.

JOŽE BABIČ je kot režiser prejel Prešernovo nagrado za življenjsko delo na področju gledališke, filmske in televizijske režije. Že več kot štiri desetletja je ustvarjalno ploden v slovenskem gledališču. Kot režiser in igralec pa se je začel uveljavljati v Mariboru, potem ko je preživel vojna leta v ujetništvu in odporniškem gibanju.

JANEZ BERNIK je eden najvidnejših slovenskih likovnih umetnikov, uveljavljen tudi v Jugoslaviji in v svetu od začetka šestdesetih let. Prešernovo nagrado je prejel kot ustvarjalec vedno znova svežih, drznih in domiselnih prispevkov v slovenski umetnosti.

Režiser **MILE KORUN** je prejel Prešernovo nagrado za režijo v slovenskih gledališčih, saj sodi danes med vodilne osebnosti sodobnega slovenskega gledališča. Na

oder je postavil nad petdeset uprizoritev, med katerimi predstavlja dragoceno poglavje Cankar v ljubljanski Drami in v Slovenskem ljudskem gledališču Celje.

FILIP KUMBATOVIČ-KALAN je pripovednik in esejist. Prešernovo nagrado si je zaslužil za življenjsko delo na področju leposlovja, esejistike in teatrologije. Med NOB je vodil poklicno osrednje gledališče na osvobojenem ozemlju. Spomine in dokumentacijo o partizanskem gledališču je objavil v knjigi esejev Veseli veter.

Igralka **MAJDA POTO-KAR** je prejela Prešernovo nagrado za igralske stvaritve v Drami Slovenskega narodnega gledališča v Ljubljani. Njena gledališka pot kaže ustvarjalno kontinuiteto. Lik oblikuje do kraja prepričljivo, karakterno ostro izrisano in s svojo sugestivno igro podpira igro soigralcev.

Akademski slikar **GABRIJEL STUPICA** si je Prešernovo nagrado prisvojil za življenjsko delo na področju likovnega ustvarjanja, kjer pomeni izjemen pojav. Neusmiljeno resnično razkriva bivanjska vprašanja sodobnega človeka. Že sama njegova slikarska pot iz temne faze skozi barvno intenzivno do presvetljene in bele podobe je simbol slikarjevega in našega življenja.

Pesnik in dramatik **DANE ZAJC** je prejel Prešernovo nagrado za pesniško in dramsko delo. Elementarna, razkrajajoča se podoba sveta v Zajčevi poeziji kaže nesoglasje s svetom. Ostri rez Zajčeve poezije je predvsem v novi, ekspresionistično dinamični metafori.

Nagrade Prešernovega sklada pa so prejeli:

gledališki igralec **JANEZ ALBREHT** za vloge v Drami Slovenskega narodnega gledališča v Ljubljani, igralka **LJERKA BELAK** za vloge v zadnjih sezonah v Slovenskem ljudskem gledališču v Celju,

akademski slikarka **ALENKA GERLOVIČ** za likovni opus, predstavljen na razstavah zadnjih let, akademski slikar **HERMAN GVARDJANČIČ** za delo na razstavi Atelje 1980 v Likovnem razstavišču Richarda Jakopiča,

igralca **JANEZ HOČEVAR** za igralske kreacije v Drami Slovenskega narodnega gledališča Maribor in v Mestnem gledališču ljubljanskem,

literarni kritik **ANDREJ INKRET** za knjigi Spomini na branje in Novi spomini na branje,

oblikovalka **MIŠA JELNIKAR** za oblikovanje nakita, akademski slikar **SILVESTER KOMEL** za slikarske razstave v zadnjih letih, pesnik **MARKO KRAVOS** za pesniško zbirko Tretje oko,

dirigent **UROŠ LAJOVIČ** za izvedbo Mahlerjeve simfonije številka 1 v D-duru, skladatelj **JANEZ MATIČIČ** za skladbo Koncert za violino in orkester, akademski slikar **VALENTIN OMAN** za razstave v zadnjih dveh letih na slovenskem Koroškem v Avstriji,

fotograf **MILAN PAJK** za razstavo fotografij v razstavišču Arkade v Ljubljani, skladatelj **JOŽE PRIVŠEK** za skladateljsko delo na področju jazz ter arhitekta **BIBI BERTOK** in **MARIJAN GAŠPERŠIČ** za oblikovanje serijskega pohištva.

Borec 1/1981:

...zgodovina NOB in ohranjanje revolucionarnih tradicij

Revija Borec v svojem triintridesetem letu izhajanja ponuja novo zunanjo podobo. Kakšna so vsebinska prizadevanja?

– Da dopolnim, podoba revije Borec je nova, od naslovnice do notranjega preloma.

Odgovor na vprašanje o vsebini zahteva, razumljivo, nekoliko več besed. Znano je, da je revija Borec dosti tiho opravljala svoje poslanstvo. Če kot bralce odmislimo naročnike in ozek krog strokovnjakov, ki jih ta tematika sproti zanima, je bila in je predvsem dragoceno arhivsko gradivo. Mislim, da je to za čas, kakršnega živimo in kakršnega si želimo živeti, premalo! Premalo, da bi v polni meri opravljala poslanstvo revije za zgodovino in ohranjanje revolucionarnih tradicij, kot si je zapisala v kolofonu. Kajti ohranjanje revolucionarnih tradicij ni samo spominjanje na boj naših narodov in narodnosti, delavskega razreda in drugih naprednih družbenih sil za nacionalno in socialno svobodo, marveč je, in to nič manj, povezovanje tega herojskega boja s skupnimi napori za izgradnjo naše samoupravne socialistične družbe, naše neuvrščene Jugoslavije. Znana je tudi misel, da revolucionarne tradicije niso mit, legenda, kult in ne okamnena preteklost, ampak vrednote, ki so nastale v revolucionarni praksi, se razvijale z revolucionarno akcijo. Tako se reviji Borec, čeprav zgodovinskemu časopi-

su, bolj kot katerikoli drugi publikaciji, ponuja priložnost, da ob bogati vsebinski zasnovi, ki so jo njeni ustvarjalci gradili več kot trideset let, in ji velja zvesto slediti, ostane v revijalnem življenju na Slovenskem sooblikovalka revolucionarnega mišljenja, revolucionarnega dejanja.

Naša gostja: Milena Štrajnar, odgovorna urednica revije Borec

To so želje, ki smo jih zapisali tudi v vsebinsko zasnovo. In ne nazadnje: to je nadaljevanje prizadevanj dosedanjih urednikov, predvsem Franceta Šušteršiča in Črtomirja Šinkovca, katerih ustvarjalna prisotnost je dala reviji Borec neizbrisljiv pečat.

Zdi se, da gre vendarle za precejšnje spremembe v vsebinski zasnovi...

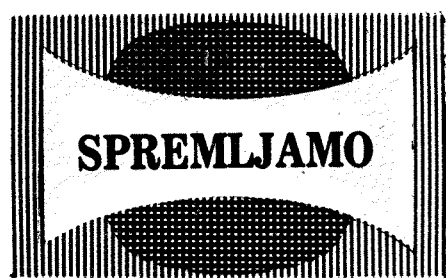
– Ne bi rekla! Kot novost uvajamo le dve rubriki. Tu

so »pogledi in mišljenja«, v kateri naj bi se vrstili poglobljeni znanstveni pogledi na delavsko gibanje, narodnoosvobodilni boj in socialistično graditev, ki naj bi občasno odstopili prostor tako imenovanim vročim temam o ustvarjalnem vgrajevanju etičnih in drugih vrednot v osnove naše samoupravne socialistične družbe. In »fotografija«, ki o neprekinjenosti revolucije govori na svoj, umetniški način. Revija Borec bo ostala predvsem in vedno zgodovinski časopis, s poudarkom na dokumentarno-zgodovinskem in leposlovnem branju o narodnoosvobodilnem boju in socialistični revoluciji, s poseganjem v jugoslovanski prostor, s čimveč dokumenti in pričevanji.

Naša revolucija, katere vsebina ni danes nič manj bogata in zanimiva, je neizbrisno gradivo. V tem vidim dolgotrajno življenje revije Borec.

Naklada nekaj nad dva tisoč izvodov za revijo ni tako majhna. Kaj mislite o tem?

– Tu mislim drugače. Moč, vpliv pisnega revolucionarnega sporočila, je merljiva z naklado, s prebranimi izvodi. S številko dva tisoč tristo, od tega je samo šeststo osemdeset osebnih naročnikov, ne moremo in ne smemo biti zadovoljni. Tu naši načrti, če jih primerjamo z vsebinskimi, niso nič manj zahtevnejši.

Umetnost kot izraz človekovih stisk

(ob pogovoru s Prešernovimi nagrajenci)

Navada, ki je televiziji menda prešla že kar v kri, se je tokrat obrestovala. Televizijske Kulturne diagonale so nam sklenile tudi letos – kot vsako leto ob tem »vrhunskem kulturnem trenutku« – predstaviti Prešernove nagrajence iz oči v oči. Name-ra je bila sicer številčno okrnjena, saj so izmed sedmih »velikih« slavlencev prišli v studio le štirje, zato pa so se ti s svojimi premišljevanji in izpovedanimi pogledi smotrom povabila tolikanj bolj izdatno oddolžili. Sodeč po strukturi in globini vprašanj, ki so jim bila zastavljena »po Hudečkovu«, lahko ugotovimo, da so raven in specifično težo pogovora spontano dvignili in vdihnili vanj dokaj več vsebine, kot je bilo načrtovano. Pobuda za srečanje s Prešernovimi nagrajenci bi se bila namreč lahko sprevrgla tudi v konvencionalno ekspliciranje idejno-estetskih pogledov vsakega izmed povabljenec, če-

sar smo ob podobnih priložnostih že vajeni, toda Jože Babič, Mile Korun, Dane Zajc in Janez Bernik so se takšnim pastem spretno izognili, jih mojstrsko obšli ter se zavzeto, zagreto in zares živahno, v polnem pomenu besede ustvarjalno lotili temeljnih vprašanj našega družbenega in življenjskega odnosa do kulture oziroma umetnosti.

Vprašanja, kot jim jih je zastavljal Jože Hudeček, so jih k temu spodbujala samo okvirno. Večino aktualnih dejstev so odpirali sami, nekajkrat (denimo ob epizodi o amaterizmu) celo v polemičnem zavračanju ali preseganju spraševalcev pogledov. Tak način besedovanja je dajal pogovoru ne le ton dinamične sproščenosti, pač pa tudi in predvsem vsebinsko težo, vredno »kulturnega trenutka«, kakršen je inavguracija Prešernovih nagrajencev.

Kaj so nam torej povedali? Jedro vprašanj, okoli katerih se je sukal pogovor, je poizvedovalo po odnosu tako imenovane družbo do umetniške ustvarjalnosti. Natančneje povedano: po tem, kaj o tem odnosu mislijo oni, letošnji nagrajenci, in kako ga doživljajo oziroma nanj reagirajo.

V zvezi s tem je bilo največ besed namenjenih kritiki, s katero imajo umetniki raznotere izkušnje, od »zelo zelo slabih do zelo zelo dobrih«, kot je povedal režiser Mile Korun. Toda splošni vtis je, da sta si umetnost in kritika vendarle stalno »v la-seh«. Med njima vlada antagonizem, ki ga umetniki, kot smo slišali, pripisujejo predvsem togo zabetoniranim pozicijam dobrega dela kritikov, torej njihovi nezmožnosti, da bi dovolj naglo in brez zastojev sledili iskanjem in odkrivanjem novega izraza, h kakršnemu pri svojem delu težijo umetniki. Temeljni nesporazumi, je

premišljeval pesnik Dane Zajc, nastajajo zaradi odnosa do jezika v literaturi oziroma izraza v gledališču, v likovni umetnosti in na drugih področjih umetnosti. Kritika tega jezika oziroma izraza ne priznava oziroma nanj ne pristaja, pogostoma – kot je menil slikar Janez Bernik – oprta na zastarela stališča. In Mile Korun, potem ko je na izjemno zanimiv način obudil lastne spomine na čas utemeljevanja in oplajanja svojega umetniškega izraza s podoživljanjem iskanj na področju slikarstva, predvsem njegove »nove figurlike«: kritika bi morala stopati vstrib z nami, namesto da caplja za dogajanjem, česar v svoji senzibilnosti celo doberšen del občinstva ne počne.

Osrednjo temo je v zvezi s tem sprožil režiser Jože Babič, ki je problem antagonizma med umetnostjo in kritiko (oziroma družbo) označil širše: kot zavrtost pravice do tveganja... Ta pravica je pri nas zelo omejena.

Mile Korun je suvereno poprijel. Umetniško delo je neke vrste raziskovanje življenjskih in družbenih razmerij – in v tem raziskovanju morajo imeti umetniki odprto pravico do tveganjih posegov, ne da bi šlo za pričakovanje takojšnjih rezultatov. Tveganja nas ne bi smelo biti strah.

Drugi ključni del pogovora se je sukal okoli vprašanj o tem, kakšna prihodnost se v življenjskih oziroma družbenih razmerah, kakšne so, piše umetnosti.

Ta družbeni kontekst je skušal razčleniti predvsem Jože Babič, ko je premišljeval o tem, kaj vnaša v obča življenjska občutja in ravnanja ljudi krizni prehod iz desetletij relativnega konzumnega ugodja v čas relativnega pomanjkanja in odrekanja. Dokaj logično je, da se bodo ljudje v takšnih situacijah najprej odrekli doživljanju tistega, kar bi pravzaprav morali

začeti razvijati, torej umetnosti. Čas umetnosti tedaj ne bo posebej naklonjen, kar se že čuti po obisku in po načinih sprejemanja. Možno pa je, da bo vse to sčasoma prineslo novo kakovost umetnosti in odnosov.

Janez Bernik: umetnost postaja bolj izpostavljena in se z bolj aktivno konfrontacijo obrača k življenju. Vstopamo v še »neznani rokav« drugačnih časov, ko utegne umetnost res začeti funkcionirati kot umetnost, kot izražanje temeljnih človekovih stisk.

Dane Zajc: naše splošno mišljenje se je presukalo sredi sedemdesetih let, ko smo se zavedli, da s tempom življenja, kot smo ga zastavili, sveta ne bo mogoče rešiti. Naša poezija je dosegla vrh svoje dosedanje poti z »zlomom avantgardizma«; po-slej se ne ve, kam pojde pot – prišlo pa bo nemara do temeljnega kontakta med ljudmi in umetnostjo; možno je, da bo pričela poezija izpovedovati obče stiske človeškega življenja.

Pogovor je bil zanimiv, vsebinsko poln, vreden gledalčevega miselnega sodelovanja pa tudi želje po nadaljnjem razpredanju teh misli in pogledov, kajti več kot očitno je, da se četverica sobesednikov s svojim krmarjem vred (ter z njegovim optimističnim zaključkom o »veselem vetru« naše umetniško-kulturne prihodnosti) v svojih kratko odmerjenih minutah o zares temeljnih vprašanjih svojega in našega življenjskega občutja v zvezi z umetnostjo ni zmožla razgovoriti do kraja. Misli so bile zgolj navržene – vredno bi jih bilo razpredati tudi širše, denimo v večurnem okviru te ali one javne televizijske tribune, kajti vprašanja, ki so bila načeta, so živa in globoko aktualna.

Viktor Konjar

Življenje na viharški planoti

Mladi se vračajo domov

Menda ni človeka na Slovenskem, ki bi lahko stresel iz rokava podatke, koliko vasi je bilo med zadnjo vojno požganih na našem narodnostnem ozemlju. Rašica nad Ljubljano, Solčava, Štanjel na Krasu, Dražgoše na Gorenjskem, Radovna pri Bledu in še nekateri kraji so zaradi izemnih dogodkov, ob katerih so vzplamteli, prišli v zgodovino in njihova žalostna slava je segla celo prek naših meja. Le redki pa bi zmogli naštetati nadaljnjih deset imen drugih krajev, ki jih je v še ne tako odmaknjeni preteklosti zadela enaka usoda kot legendarne Dražgoše. V dolgem seznamu takšnih imen, kot so Stari in Novi Kot, Pečke pri Makolah, Gabrje pod Gorjanci, Blatni vrh pri Jurklostru, Knežja njiva nad Loško dolino in druga, je tudi za povprečnega Slovenca neznana vas Šebrelje nad Idrijsko dolino. Vas, ki je umrla v ognju 10. junija leta 1944 in se po vojni neka do leta 1950 v lastnem znoju znova dvignila iz ruševin.

V Šebreljah čas še do danes ni mogel zabrisati vseh ran, ki jih je temu hribovskemu kraju zasekala vojna. Tam, kjer približno štirikilometrski klanec od mosta čez Idrijsko doseže svojo najvišjo točko in se cesta prelomi v valovito šebreljsko kraško planoto, na kateri ni niti za mizo ravnega sveta, se obiskovalčevim očem ponudijo tri šebreljska naselja – Dole, Srednja in Gorenja vas – kot na dlani. V idilično podobo na videz bahate in samozadostne vasi trdnih domačij so kot mračni kamniti opomin raztreseni neobnovljeni ostanki pogorišč. Čas, ko so gorela domovanja v hudem preizkušenih gorjancev, postaja toliko bližji, kolikor bolj se človek približa naselju. Prenekateri od daleč si-

cer mogočnih domačij ali gospodarskih poslopij takrat, ko si je človek ogleda od blizu, ne more skriti vtisa, da je bila pred desetletji obnovljena na hitro roko in da njen lastnik v boju za obstanek še do danes ni našel moči za strokovno obnovo.

V partizane, zapore in taborišča

Sicer pa se podoba treh šebreljskih centrov, ki jim v krajevni skupnosti dela družbo še naselje Šebreljski vrh in nekaj manjših zaselkov, v zadnjih dveh treh letih opazno spreminja. To s ponosom in upanjem radi povedo Šebreljci, ki znajo naštetati vseh komaj kaj več kot deset novogradenj, ki so v zadnjem času, prvič od vojne obnove, začele znova rasti po šebreljskih bregih.

To je novo upanje za Šebreljce, ki, kot kaže, radi pozabljajo razočaranja, datume in številke, a nikdar ne bodo pozabili niti revščine in nesreč, ki so jih teple pred vojno in med njo, niti prispevka, ki so ga dali za boljši jutrišnji dan.

Šebreljska planota je soračmerno zgodaj – na pomlad leta 1942, ko so v vasi bratje Pagoni ustanovili terenski odbor osvobodilne fronte – skoraj brez izjeme zažvela za naš narodnoosvobodilni boj in življenje v novi Jugoslaviji. Šebreljci so odhajali v partizane, trpeli v zaporih in taboriščih, delali na terenu – in nemočni plačevali davek okupatorju. Tako so Nemci in Italijani ob enem samem vdoru v vas odgnali iz hlevov 500 glav goveje živine. Taki vdori so se vrstili do prvega do zadnjega dne vojne, ko so se prav na šebreljski planoti zbirale najrazličnejše okupatorske in kvilzliške enote, preden so za-

pustile naše ozemlje. Zato verjetno ni čudno, če v Šebreljah ni težko najti sogo- vornika za skupno obujanje spominov na partizansčino in vojne čase.

Pri Zaseljarju se je za takšno priložnost kljub začetemu delu sredi dopoldneva zbrala vsa družina. Teta, Helena Svetičič, ni dolgo pre- mišljala.

»Leta 1944 je bil narodnoosvobodilni boj na Primorskem v polnem razmahu. Vrstili so se tudi partizanski napadi na okupatorja v dolini Idrijske. V tistem času sta bila v Šebreljah nastanjena pokranjinski odbor za OF za Primorsko in Goriško ter partijska šola. Podobne ustanove so bile tudi v širši okolici. Nemci so jih iskali. V začetku junija so hajkali v hrib Svetega Ivana in padli v partizansko zasedo. Pokalo je dva dni, dokler se niso partizani zaradi prevelikega pritiska Nemcev umaknili. Z bojišča so okupatorji pridrli v vas.«

»Z mammo sva bili sami doma,« pripoveduje Helena. »Sestri sta pobegnili že dan pred tem. Sredi dopoldneva so se prikazali Nemci. Zaprla so naju v sobo, od koder se nama je posrečilo uiti. Ko smo se na večer vrnili na zapuščene domačije, smo našli le pogorišča. Sto dvainšestdeset pogorišč stano- vanjskih hiš in gospodarskih poslopij. V njih pa nekaj trupe, predvsem starejših ljudi, ki se niso mogli ali hoteli pravočasno umakniti.«

»Mi smo ostali vsaj živi,« ne more pozabiti Helena, »pa čeprav nam ni ostalo drugega kot par volov in krav in stara sušilnica, v kateri sta prvo noč prespali mama in njena sestra. Za nas mlajše pod streho že ni bilo prostora. Kasneje smo se tisti, ki smo ostali povsem brez vse-

ga no urediti pogorišč, preselili v šolo. Začel se je boj za obstanek. Nekaj najnujnejših potrebščin so nam prinesli partizani, druge smo naprosili po sosednjih vaseh, v Gorici in Idriji, kjer smo pri ljudih lahko dobili nazaj veliko tega, kar so nam pokradli Nemci. Nekateri so za silo obnavljali tudi pogorišča, vendar se kaj večjega ni splačalo začeti, saj vojna niti v svetu niti pri nas še ni bila končana. Še smo dočakali okupatorske obiske, še...«

Tristo ljudi v živi verigi

Kako pa so poprijeli za delo po vojni, je podrobno zapisano v krajevni kroniki šebreljskega rojaka, partizanskega pesnika in publicista Andreja Pagona-Ogareva. Tudi njegov brat Franc ve povedati, da kaj prida pomoči od zunaj niso niti čakali, niti dočakali. Odvisni so bili predvsem od lastnih moči. V 75 dneh so pripravili in »skuhali« štiri velike apnenice. Kasneje jih je zagorelo še enkrat toliko. Vsaka je dala skoraj 10 ton gašenega apna, za katerega so Šebreljci žr-

tvovali 14 tisoč prostovoljnih delovnih ur. Za obnovo uničenih ostrešij so posekali in obdelali 2 tisoč kubičnih metrov lesa, apna pa so našli po sosednjih vaseh, v Gorici in Idriji, kjer smo pri ljudih lahko dobili nazaj veliko tega, kar so nam pokradli Nemci. Nekateri so za silo obnavljali tudi pogorišča, vendar se kaj večjega ni splačalo začeti, saj vojna niti v svetu niti pri nas še ni bila končana. Še smo dočakali okupatorske obiske, še...«

Toda kako to gradivo spraviti iz doline, ko je bil most čez Idrijsko pri Stopniku porušen? Pri Zaseljarju praktične rešitve še niso pozabili.

»Tristo Šebreljcev, starih in mladih, žena in otrok se nas je postavilo v živo verigo, pa smo opeko spravili gor!« Da, to ob porušenem mostu in slabih cestah, ki so bile še do nedavno le kolovozi, ni bilo lahko delo, dokazuje že podatek, da je med zgornjo in spodnjo šebreljsko vasjo sto metrov višinske razlike, do doline Idrijske pa vsaj trikrat toliko.

Pa so vseeno zmogli, dela vajeni Šebreljci. V dobrih štirih letih so obnovili vso vas. Četudi iz doline ni bilo prave pomoči, četudi so morali sami napolniti obnovljene hleve in četudi so morali redno oddati svoj del obveznega odkupa, ki ga Stanko Ozbek in verjetno še prene-

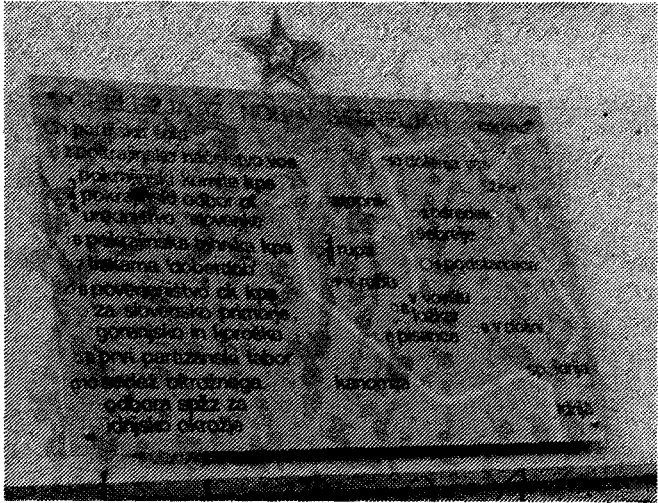
kateri njegov rojak do danes ne more pozabiti. »Bilo je težko, tudi za nas, ki smo že pod Italijo in med vojno veliko izkusili. Pa smo le zvozili, kakor hitro je popustil pritisk obveznega odkupa.«

Tako ali drugače je zvozila vsaka družina zase, četudi za ceno odseljevanja v Idrijo, Gorico ali še dlje. Šebreljam pa se je slabo pisalo. Po tem, ko so v začetku šestdesetih let ob pomoči matične kmetijske zadruge zgradili združni dom, čas na tej skopi planoti kar ni mogel naprej. V letih pospešene industrializacije dežele niti občina niti širša družbena skupnost nista imeli posluha za takšne odmaknjene vasi. Ko so Šebreljci nekaj let po vojni potrkali na vrata občinskih moč v Idriji in povprašali, če bi jim priskočili na pomoč pri že tako zapozneli elektrifikaciji vasi, so jih odpravili na kratko: »Kaj mislite v Šebreljah ustanoviti republiko zase?« Svoje republike ravnoli niso hoteli, potrebovali pa so elektriko. In so jo tudi dobili. Kot še marsikatero drugo skupno pridobitev tudi to z lastnimi močmi.

Potlej jim je zmanjkalo moči

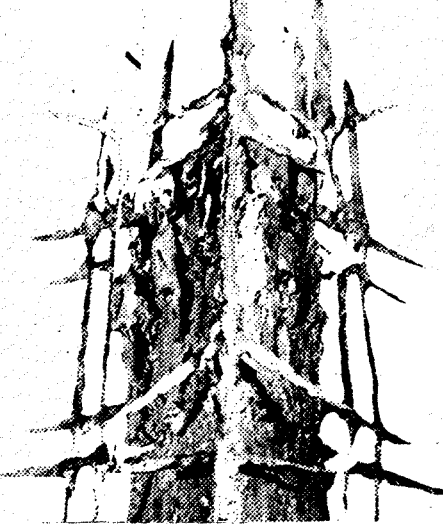
V letih 1957–1958 so v Čufrovi grapi uredili dve »zasebni elektrarni« na pritoku Idrijske, Sevnici. Za postavitve turbin, generatorjev in 2.700 metrov električnega omrežja, ki so ga za začetek nameravali pripeljati do dvaintridesetih domačij, so v seznam prostovoljnega dela pripisali novih 9 tisoč ur, 106 električnih drogov in veliko drugih pripomočkov.

Potem je Šebreljem očitno zmanjkalo moči. Dolina je ponujala boljši kruh kot skopa in trda zemlja, ki ji niti naša kmetijska politika tako kot tolikokrat prej in poslej

Tone Gortnar

5

Dachau
3 K

Čehi jim niso mogli oprostiti sodelovanja pri zasedbi Čehoslovaške (okraj Těšín), Poljaki pa so jim (posebno po osvoboditvi) ponujali ustanovitev skupne poljsko-čehoslovaške države pod vodstvom Mykolaiczka (poljska verzija) oziroma Beneša (češka verzija). Poljaki so bili v taborišču najštevilnejša narodnostna skupina, ki so jih po dolžini taboriščnega staža prekašali samo Nemci, Avstrijci in Čehi. Vodilne funkcije v taboriščni hierarhiji so imeli seveda Nemci, manj pomembne položaje pa so zasedali tudi Poljaki (sobni pisarji in pisarji blokov, kapoiji manjših komand, kapoiji raznih služb na blokih, nižje medicinsko osebje v revirju in podobni).

Po številu so jim sledili pripadniki narodov Sovjetske zveze, ki so vsi nosili na trikotniku črko R (Russe). Med njimi je bilo največ Ukrajincev. Ti ljudje niso dobivali paketov, opravljali so najtežja dela in vendar jih je odstotno pomrlo najmanj. Nemško so govorili le malo. Večina so bili to prostri ljudje, ki so se pregrešili pri delu na kmetih ali v nemških tovarnah. O sebi in o vzrokih, ki so jih pripeljali v taborišče, niso radi govorili. Bili pa so med njimi tudi taki, ki so že večkrat ušli, se pretolčki do svojih linij, bili spet uvrščeni v prve vrste sovjetskih čet, bili spet ujeti in nekako spet prišli v taborišče. Taki so si sami izrezali vtetovirane znake iz prejšnjih taborišč. Doživljali so stvari, ki bi si jih ne mogla izmisliti tudi najbujnejša domišljija piscev kriminalnih romanov. V splošnem so se držali skupaj. Večkrat smo slišali, da so se tiho, toda zolčno prepirali. Včasih so koga neopazno izločili iz svoje sredine in tak človek, ki ni imel več podpore pri svoji narodnostni skupnosti, je bil skoraj gotovo zapisan

poginu. Bili so preponosni, da bi hodili prosjati hrano po blokih. Prosjačenje se je zdelo jetnikom, ki so poznali razmere iz leta 1941 in 1942, sramotno in nismo mogli razumeti nekaterih Slovencev, ki so prišli v taborišče po razpadu Italije, da so hodili s porcijami po blokih in to celo ruskih, čeprav so vedeli, da so Rusi odvisni samo od hrane, ki jo je dajalo taborišče.

Precej številni so bili Čehi, katerih dotok pa se je od sredine leta 1942 precej zmanjšal. Italijanov do razpada Italije skoraj ni bilo, potem pa je začelo njihovo število naglo naraščati. SS in civilisti so jih globoko zaničevali, klicali pa so jih posmehljivo »italiano« ali »Badoglio«. Zunanji izraz njihovega zaničevanja je bila dva prsta široka pobrita proga od sredine čela do tilnika (Lagerstrasse), ki so jo morli nositi le še Rusi in pa pripadniki »štrafkomponije« do njene ukinitve. Vsi ostali jetniki so jo nosili le kratek čas.

Sicer pa je bil Dachau prava zbirka narodov. Razen ljudi iz okupiranih dežel so bili tu še Iranci, Etiopci, Amerikanci, Angleži, Kitajci, Španci, Egipčani, Indijci itd. Na 14. bloku so bili leta 1943 pripadniki 24 narodnosti, če štejemo vse pripadnike raznih narodov SZ za Ruse.

V začetku so bile narodnosti razdeljene po blokih tako, da so imeli pripadniki iste narodnosti svoje bloke, na pr. Nemci, Čehi, Poljaki, Rusi, manj številne narodnosti pa so bile porazdeljene med številnejše. Tako smo Jugoslovanci dobili svoj blok šele leta 1943, ker nas je bilo prej premalo. Kasneje na narodnostno pripadnost niso več toliko pazili. Bolj so gledali na to, da so bili ljudje iz ene komande skupaj. Posebno je to veljalo za komande, ki so delale v izmenah, podnevi in ponoči.

Leta 1941 in v začetku leta 1942 so bili bloki od 17 do 29 posebej ograjeni, na vhodu pa je pisalo »Kriegsgefangenenlager«. Tam so bili na 17. bloku ruski vojni ujetniki v modrozelenih uniformah, sami mladi, krepki fantje. Ko so odšli, so te barake ostale prazne, polniti pa so se začele šele leta 1942, ko so začeli prihajati v taborišče celi transporti. Posebno Slovenci so začeli množično prihajati po razpadu Italije. Leta 1944 so se ti bloki začeli spreminjati v invalidske bloke, kjer so se dogajale tragedije neznansega obsega.

Najbrž ne bo mogoče nikdar natanko ugotoviti, koliko jetnikov je šlo skozi to taborišče, ki se je uradno imenovalo KL Dachau 3 K. Ustanovljeno je bilo spomlad 1933, torej komaj nekaj mesecev po prihodu nacistov na oblast (30. januarja 1933). Taborišče je prvotno obsegalo nekaj starih vojaških objektov (smodnišnica, topovske šupe in podobno, na novo pa je bilo zgrajeno v letih 1937 in 1938. Leta 1939 so taborišče izpraznili, vanj pa so se naselile SS enote. Že naslednje leto so vanj spet začeli prihajati jetniki in tedaj so tudi začele teči njihove zaporedne številke. Ob koncu leta 1941 je imel najnižjo številko taboriščni kurir (lagerläufer), ki je nosil številko 3. Ob mojem prihodu so se jetniške številke dvignile na 28.000, tik pred osvoboditvijo pa je najvišja številka znašala že prek 170.000. Ob tem pa je treba upoštevati, da so proti koncu prihajali v taborišče – večinoma peš – celi transporti, ki so jih Nemci umikali pred napredujočimi zavezniki, in da precejšnje število jetnikov ni bilo mogoče niti registrirati. Po moji oceni je šlo skozi dachausko taborišče prek 200.000 jetnikov, osvoboditev pa jih je dočakalo okrog 33.000. Med njimi je bilo prek 3.000 Slovencev,

Naši partizanski znaki

13

Zidanškova brigada

ni bila kdove kako naklonjena. Življenje je odtekalo s šebreljske planote, na kateri se skoraj desetletje ni nič dogajalo. Do leta 1967. Takrat so v vasi odkrili spomenik 47 žrtvam, ki so v štirih vojnih letih dale na šebreljski planoti življenje za svobodo. Med imeni, vklesanimi na lepem spomeniku, so tudi štiri ruska in eno italijansko ime.

Spomin na mrtve je ostal vklesan v kamen, živi pa so še naprej odhajali. Napredek ni dosegel pozabljenosti vasi. Statistika govori, da pred dobrimi desetimi leti v vasi ni bilo nobenega avtomobila, bil je le en traktor, dva televizorja, nekaj radijskih aparatov in koles. Družabno življenje se je odvijalo samo v dveh gostilnicah in priložnostno odprtem bifeju. Danes sicer obeh gostilnic ni več in si Šebreljci lahko gasio je le v domači kleti in v dvakrat na teden odprtem bifeju: zato pa pred skoraj vsako od dvainosemdesetih šebreljskih domaćij stoji avto ali dva, vsaka kmetija z živino ima traktor, skoraj na vsaki strehi je televizijska antena... Najpomembnejše pa je, da na planoti rastejo nove hiše, da se je obrnil življenjski tok.

Obrnili so ga boljša električna napeljava, širša cesta, avtobusna zveza z dolino, nov vodovod, urejen odkup pridelka in prirastka s kmetij. Vsa ta vprašanja so začeli urejati pred petimi, šestimi leti.

»Takrat smo se priklopili na državno elektriko,« pripoveduje mladi Zeslkar Drago Polak. »To nam je omogočilo nakup nekaterih strojev in izboljšanje življenjskega standarda, v katerega tudi pri nas sodita televizija in pralni stroj. Kasneje smo uredili še cesto in lani jeseni je v vas pripeljal prvi avtobus. Tudi v te pridobitve ta-

ko kot v gradnjo vodovoda, ki jo pravkar končujemo, smo vgradili večino svojega dela. S tem smo omogočili, da so naše kmetije, ki običajno niso večje od desetih hektarov in prirede od 6 do 10 glav živine, postale spet donosne. Urejen je odkup mleka in prireje, k nam prihajajo krmlila in gnojila. Ker je na vsaki kmetiji vsaj po eden redno zaposlen, se da tujori, med gozdovi, od koder je lep razgled na Porezen in druge vršace, kar prijetno živet. Razviti imamo živahno kulturno in športno dejavnost, tako da tudi mladim kljub oddaljenosti od centrov ni dolgčas.«

Še vodovod in telefon

Zato bodo tudi ostali. V podružnični šoli, kjer učiteljica Milka Šalgaj v kombiniranem razredu s tremi oddelki vzgaja in izobražuje 13 mladih Šebreljcev, so nam šolarji zagotovili, da takrat, ko odrastejo, ne bodo nikjer živeli raje kot na svoji grčavi in viharški planoti. Lahko in radi jim verjamemo. Takšno trditev dokazujejo njihovi le nekoliko starejši vrstniki, ki se kljub temu, da so nabirali znanje v velikih mestih, po končanem šolanju najraje in vse pogostejše vrnejo v rojstno vas. Občutka, da je človek neke res doma, ne more zagreniti niti zgodnja in včasih neudobna vožnja na oddaljeno delovno mesto.

Takšna odločitev je pogodu tudi občinskemu središču Idriji in cerkljanskemu gospodarstvu, ki iz krajev, kakršne so Šebrelje, dobiva dober del svojih delavcev. Zato tako prizadete delovne organizacije kot občinsko vodstvo v zadnjem času odločnejše spodbuja in podpira razvoj občinskega delavskega zaledja.

»Občina, cerkljanska Eta,

vodno gospodarstvo in SGP Gorica so nam odločilno pomagali pri gradnji vodovoda in zbiralnikov, ki jih pravkar dokončujemo,« ugotavlja predsednik sveta krajevne skupnosti Šebrelje Alojz Makuc. »Drugace tega zaloga kljub 200 prostovoljnim delovnim uram, ki jih je prispevalo vsako gospodinjstvo, in kljub 2-odstotnemu samopriskevku od osebnih dohodkov ne bi zmogli. Gre za 6 milijonov dinarjev, od katerih so nam približno tretjino primaknili iz doline.«

»Kaj pa vam ob splošnem zadovoljstvu torej sploh manjka?« smo povprašali po vasi. »Telefon,« je pribila Milica Božič. »Na planoti ga namreč nimamo, tako da je najbližji v dolini, v gostilni v Stopniku, ki pa je seveda dopoldne in ponoči zaprta. Pa smo ga imeli telefon in ga bomo kmalu spet imeli.«

Predsednik Makuc jo je kasneje dopolnil: »Telefonsko linijo smo potegnili iz doline leta 1949. Vendar je bila slabo vzdrževana, drogovi so zgnili, žice pa so se potrgale. Ker čez zimo ne moremo biti odrezani od sveta, nam obljubljajo, da nam bodo še letos po stari trasi potegnili zasilno žico. Spomladi pa nas seveda spet čaka novo delo.«

To delo ni samo napeljava telefona. Dokončati morajo vodovod in iskati možnosti za asfaltiranje svojih strmih serpentin. Čeprav je predsednik sveta krajevne skupnosti žamejal z glavjo, češ da je to preveč, je verjetno odveč bojazen, da Šebreljci ne bi zmogli tudi tega. Če ne generacija, ki si danes gradi nove hiše, pa njihovi otroci, ki se bodo čez nekaj let vrnili iz šol, v katere vse pogostejše odhajajo.

A, da so se iz njih le začeli vračati domov.

Janez Odar

Zidanškova brigada je bila ustanovljena 8. januarja 1944 na Pohorju. Bojna pot jo je vodila tudi na Dolenjsko. Vojno je končala spet ob severni slovenski meji. Še 28. maja 1945 je bila na položajih, 29. maja 1945 pa je bila v Ivniku razformirana. Njene borbe in starešine so razdelili po drugih enotah 14. udarne divizije, ki jo je nato vrhovni štab čez mesec dni premestil v Vojvodino.

Danes nadaljuje tradicije 11. SNOB Miloša Zidanška enota JLA v Mariboru. V vojašnici, ki je Mariborčanom znana kot »kadetnica« (v avstroogrskih časih je bila tam vojaška šola), je postavljena skrbno urejena spominska zbirka partizanske Zidanškove brigade. Veliko Mariborčanov in posebno mladine si je že ogledalo ta brigadni muzej. Z njim in z enoto, ki nadaljuje tradicije 11. SNOB, je namreč povezan tudi spominski znak, ki vam ga predstavljamo danes. Dobili so ga vsi borci, ki so obiskali spominsko zbirko brigade v vojašnici Franc Rozman-Stane v Mariboru. Znakov je dovolj za vse, ki tega še niso storili. Izdelanih jih je bilo okrog petsto. Tako, žal, ne moremo navesti natančnega števila vseh podeljenih znakov.

Do znaka Zidanškove brigade je prišlo ob 35-letnici ustanovitve brigade januarja 1979. Zanj se je odločila enota JLA, ki na-

daljuje tradicije Zidanškove brigade in je treba poveljstvu, ki je za to zaslužen, izreči vse priznanje. Sploh so v Mariboru vezi med borci in garnizijo zelo tesne in tako ni nerazumljivo, da so bili partizani – borci 11. SNOB – počaščeni tudi s posebnim spominskim znakom. Res je, da ni posebno bogato izdelan, toda star pregovor pravi, da je bolje nekaj kot nič.

Znak je okrogel s premerom 30 mm. Na njem je podoba heroja Miloša Zidanška. Okrog po znaku teče napis 11. SNOB MILOŠ ZIDANŠEK 8. I. 1944. Napis in črte, s katerimi je izrisan Zidanškov lik, so zlate vse ostalo pa rumene barve. Debelina znaka je dva milimetra. Na zadnji strani ima samo sponko za pripenjanje in napis izdelovalca AU-REA iz Celja.

Znak borcev 11. SNOB Miloša Zidanška

Glede na način podeljevanja je težko reči, ali so in ali še bodo do tega znaka prišli vsi nekdanji pripadniki, ki so se bojevali v vrstah 11. SNOB. Mirko Fajdiga piše v svoji knjigi Zidanškova brigada, da je šlo skozi enote te brigade 1600 borcev. Znaka tudi ne spremlja kakšno posebno potrdilo in tudi na samih znakih ni vgravirana imena borca ali borke ali vsaj zaporedna številka, ki bi omogočala določen pregled nad podeljenimi znaki. Lahko še dodamo, da so obenem s tem znakom nastale ob proslavljanju januarja 1979 še posebne brigadne značke. Tudi te bi naj vsaj v neki meri opravljale poslanstvo spominskih znakov. Gre za pokončno pravokotno značko, na kateri simbolizira partizansko kolono vrsta peterokrskih zvezdic. Nad njimi je datum 8. I. 1944 in pod njimi napis 11. SNOB Miloša Zidanška. Ob proslavljanju so bile zlate značke namenjene samo nekdanjim borcem in starešinam Zidanškove brigade, posrebrene značke pa so dobili starešine in civilni uslužbenci enote, ki danes nadaljuje tradicije 11. SNOB. Potrebno je pripomniti, da ni bilo strogega nadzora nad podeljevanjem teh značk in jih je med ljudmi dosti več, kot bi jih lahko bilo, če bi obveljali prej navedeni merili.

Janez J. Švajncar

prek 8.000 Poljakov, še več Rusov, pa Italijanov, Čehov, Nemcev, Francozov itd. Po previdni oceni je v petih letih izgubilo življenje od 150 do 200.000 jetnikov.

Smrtnost v taborišču je bila velika in je naraščala iz leta v leto. Če ne upoštevamo nasilnih smrti (uboji, umori, smrti zaradi medicinskih poskusov, tifus, tuberkuloza, griža in druge bolezni), je največ jetnikov umrlo »naravne« smrti zaradi podhranjenosti in telesne izčrpanosti.

Hrana je bila enolična in ves čas nezadostna. Za zajtrk smo dobivali lonček čaja ali »kave«, opoldne pa liter na vodi kuhane belega ali rdečega presnega zelja ali pa na kocke zrezano živinsko peso (Stec-kruben). Ta pesa je bila spomladi že tako lesena, da ni bila več užitna. Nekako do konca leta 1943 smo opoldne dobivali še po dva ali tri krompirje, od tedaj dalje pa je bil krompir vse bolj redek gost na našem jedilniku, dokler ni nazadnje popolnoma izostal. Ob nedeljah smo včasih dobili grahovo ali makronovo juho. Za večerjo je bil spet čaj, enkrat ali dvakrat na teden pa redka juha (knorrstupe²²).

Največja dragocenost v taborišču pa je bil kruh, ki smo ga vselej dobivali pri večerji. Bil je to težak, črn vojaški kruh s primesjo krompirja in najbrž še česa. Štruce so bile kvadraste oblike in ob straneh potresene s fino žagovino, da se pri peki niso sprijemale. Po moji oceni je štruca tehtala okrog 1500 gramov. Jetnik je dobival dnevno četrtno take štruce (okrog 350 gr). Ta četrtna je postala dachauska valuta (ein viertel Brot) tudi še potem, ko so se porcije začele zmanjševati na petino, šestino, sedmino in osmino štruce. Vrednost predmetov, ki so jih jetniki prodajali, kupovali ali zamenjavali, se je ugotavljala v četrtnkah kruha. Kot

povsod je tudi tu veljal zakon ponudbe in povpraševanja, merilo za ugotavljanje vrednosti »blaga in storitev« pa je bila četrtna.

Kruh je bil najvažnejše živilo, ki so si ga znali nekateri prav umetniško razdeliti in pripraviti. Le redki so si ga kosček prihranili tudi za zajtrk. Večerja je bila preveč skopa in kruh predober, da bi ga bilo mogoče hraniti tako dolgo. Za Novo leto 1942 sem se ga hotel najesti in sem ga začel hraniti že ves mesec prej. Vsak večer sem pustil nekoliko večji kosček, tako da se mi ga je do novega leta nabralo kar precej, celo tri četrtnke. Na dan novega leta sem se lotil prihrankov in že dopoldne sem kljub vsej varčnosti pojedel vse tri kose. Posledica je bila, da sem bil še vedno lačen, čeprav me je v želodcu tiščalo zaradi preobilice težkega kruha, ki ga prebavila niso bila več vajena. To me je izučilo, da sem v bodoče pojedel svoj obrok vsak dan sproti.

Kadar smo dobili za večerjo kosček jetrne pastete ali margarine, so prišli umetniki ravnanja s kruhom do veljave. Porcijo so narezali na tanke rezine in vsako posebej namazali. Če je bila pozimi peč zakurjena, so rezine polagali v pekač, da se je margarina raztopila in se je kruh malo opeknel. Take rezine so nebeško dišale, treba je bilo le paziti, da jih sobni starešina zaradi prepovedanega prajenja ni zaplenil. Nekateri so znali jesti svoj kruh tudi po dve uri. Rezine so razrezali na čisto majhne kocke in jih počasi nosili v usta. Izgubila se ni niti drobtinica.

Naj omenim še tehniko razvažanja kruha, ki se vsa leta ni spremenila. Sredi dopoldneva so jetniki pripeljali v taborišče samotež velik voz na gumijastih kolesih, na katerem je bila grmada kvadrastih

hlevov. Pred vsakim blokom je stala miza, ob njej pa starešina bloka oziroma njegov pisar ali oba. Ko je voz pripeljal do bloka, je kapo zaklical: »Brot fassen!«²³. Hodil je ob vozu, dva njegova pomočnika pa sta stala na njem. Pred mizo je voz obstal. Kapo in starešina bloka sta iz svojih razpredelnic ugotovila število porcij, ki pripadajo bloku. Zdaj se je začelo štetje. Kapo je stal ob vozu, pomočnika pa sta mu izmenično metala po dva hleba hkrati. Kapo in starešina, ki je hlebe zlagal na mizo, sta glasno štela. Kadar koli sem opazoval to opravilo, sem se čudil spretnosti in uigranosti posadke pri vozu. Morebiti bi kdo pomislil, da bi kdo z bloka utegnil »žicati« za kakšno porcijo več. Kaj takega nikomur niti na misel ni prišlo. Hlebi in porcije so bile preštete s prav nemško natančnostjo, in ko so odšteli kruh zadnjemu bloku, je bil voz prazen, vsak jetnik pa je imel na bloku svojo porcijo.

Pri delitvi kruha se je upoštevalo vedno stanje, ki je bilo ugotovljeno na večernem apelu prejšnjega dne. Če je naslednji dan kdo odšel z bloka (v revir, na drug blok ali kam drugam), je pisar bloka v njegovo porcijo vtaknil kartonček z njegovim imenom, priimkom in številko in jo odnesel za njim. Ne spominjam se niti enega primera, da bi kdo ostal brez svoje porcije kruha. Kar se tega tiče, je organizacija delovala skoraj do zadnjega.

Jetniki, ki so hodili na delo, so dobivali malico (brotzeit), in sicer sedminko štruce in kosček salame ali margarine. Od leta 1944 dalje se je sedminka spremenila v osminko, nato v devetinko in potem v desetinko, dokler ni nazadnje popolnoma izginila.

Taboriščna hrana je bila skrajno neza-

dostna, zato pa za vse jetnike enaka po količini in kakovosti. Kaj je to lakota, ve samo tisti, ki jo je izkusil. Ni mogoče pozabiti nanjo, vedno je tu in vrta, vrta po možganih. Ni ji mogoče ubežati in prav ta vztrajnost je včasih pripravila koga do dejanja, ki bi ga sicer nikdar ne storil. Človeku je zameglila sposobnost za trezno presojanje. Zgodilo se je, da je kdo tovarišu skrivaj odrezal kosček kruha ali mu izmaknil krompir. Nenapisani kodeks taboriščne pravičnosti in morale v takih primerih ni poznal usmiljenja. Vzeti komu kosček kruha, je pomenilo isto, kot mu vzeti kosček življenja. Krajo take vrste so jetniki imenovali »kamaradschaftsdiebstahl«²⁴. Že beseda sama velika pove. To je bil v očeh jetnikov največji greh, s katerim se je bilo mogoče pregrešiti zoper tovarštvo in jetniško enakost. Spominjam se dveh primerov, ko so jetniki s storilcem obračunali sami. V prvem primeru je šlo za nekega Slovenca. Ko je prišel zvečer v spalnico, je dobil deko čez glavo in brez besed je padalo po njem, dokler se ni zgrudil. Drugi primer se je zgodil na 30. bloku. Poljaki so zasačili svojega sonarodnjaka in ga v nedeljo, ko SS ni zahajala v taborišče, postavili sredi sobe na stol in ga za vrat privezali za strop. Tako privezan je stal ves dan. Vsakdo, ki je prišel mimo, ga je smel udariti in Poljaki se tej pravici niso odpovedali.

knorrstupe²² – redka vodena juha. Takrat nismo vedeli, da je Knorr ime podjetja, ki je izdelovalo (in še izdeluje) jušne koncentrate.

Brot fassen²³ – Prevzemite kruh!

kamaradschaftsdiebstahl²⁴ – tatvina kot prestop proti tovarštvu

Se nadaljuje

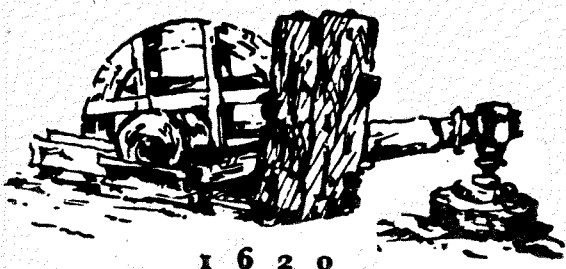

**SLOVENSKE ŽELEZARNE
ŽELEZARNA RAVNE**
n. sol. o.
**RAVNE NA KOROŠKEM
SLOVENIJA - JUGOSLAVIJA**

IZDELUJEMO:

- LITA
- KOVANA
- VALJANA
- VLEČENA, BRUŠENA
IN LUŠČENA JEKLA

**S kvalitetno in solidno
proizvodnjo garantiramo
dobro poslovno
sodelovanje in se
priporočamo.**

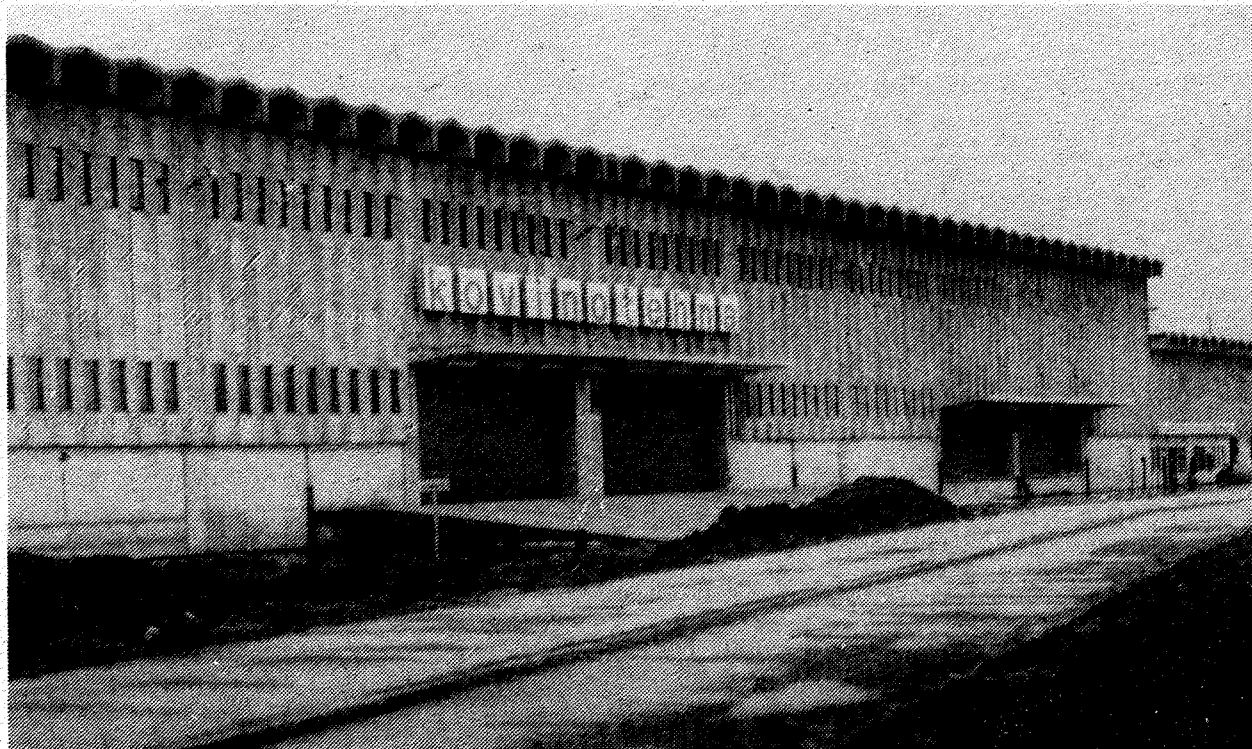

1 6 2 0

Iskanje poti na tuja tržišča

KOVINOTEHNA ponuja pomoč

Razvoj KOVINOTEHNE je mogoč le v trdni povezavi z industrijo

Celjska delovna organizacija KOVINOTEHNA je danes gotovo ena najpomembnejših v celjski regiji, njen vpliv na življenje in delovni utrip mesta ob Savinji, kjer je zrastle takorekoč iz skromnih razmer, pa je temu primeren. Ta ugotovitev pa ne velja le za širše celjsko območje, pač pa hkrati tudi za slovenski, jugoslovanski in naposled še za trg izven naših meja.

Če bi se vprašali, kaj je pravzaprav povzročilo takšno rast te delovne organizacije, bi za odgovor potrebovali le nekoliko več. Ljudje, ki so razmišljali o razvojni poti KOVINOTEHNE, se niso ustavljali v regijskih mejah. Hoteli so navzven, vendar so pogrešali lokacijo v geografskem centru Jugoslavije in v ekonomskem središču jugoslovanskega trga. Ker pa tega ni bilo, je bilo treba razmišljati drugače, močnejše razviti druge dejavnike, ki so odlično vplivali na razvoj in na razsežnosti, kakršne ima danes ta delovna organizacija. Predvsem je bilo treba razviti poslovnost, ki so jo poudarjali ob vsaki priložnosti. Ko so ugotovili, da zgolj s čisto veleprodajo dejavnostjo poslovnim partnerjem vendarle ne bo mogoče nuditi dovolj kvalitetnih uslug, so razvili še zunanjo trgovino. Nekako sama po sebi se je pridružila še investicijska dejavnost: organizirali so – predvsem v zunanji trgovini – močan sektor opreme, ki se že danes lahko pohvali z obsež-

nejšimi posegi tako v Jugoslaviji kot tudi izven nje. KOVINOTEHNA s svojim tozdom INŽENERING pomaga poslovnim partnerjem tudi z načrti za razne investicijske objekte. Kot zatrjujejo sami, besede »pomagamo« ne uporabljajo zgolj naključno. Že sam dosednji razvoj

KOVINOTEHNA je mlad kolektiv. Od nedavnega jo vodi *mgr. Herman Rigelink*, ki je prišel v to delovno organizacijo naravnost iz industrije, in zatorej dobro pozna njene želje in potrebe. Kot mnogi v tej delovni organizaciji je tudi Rigelink vztrajen zagovornik vpliva družbenopolitičnih organizacij v organizaciji združenega dela, takšnih samoupravnih odnosov, ki bodo dejansko privedli delavca do vsestranskega odločanja o usodi njegovega dela.

narekuje delovni organizaciji novo vsebino, ker so se tudi doslej vse bolj oddaljevali od klasične trgovske dejavnosti in skušali pomagati poslovnim partnerjem tam, kjer je bila njihova pomoč potrebna in koristna. To je že začetek nove vsebinske usmeritve.

Močan vpliv družbenopolitičnih organizacij

Razvoj KOVINOTEHNE ni nekakšna avtonomna pot, ampak je v celoti povezan z razvojem celotnega gospodarstva. Ne želimo, pra-

vijo v delovni organizaciji, ostati ali celo postati nepotreben ali mogoče celo vsiljen člen v verigi blagovnih odnosov, pač pa delovna organizacija, ki bo v povezavi z industrijo koristna, potrebna in celo nepogrešljiva. Razvoj je možen le v tesni povezavi z industrijo.

organizacije. Uspelo jim je zagotoviti močan vpliv družbenopolitičnih organizacij, kjer je, ne nazadnje tudi izredno pomemben delež borcev, ki pa se vse bolj manjša – ljudje odhajajo v zaslužni pokoj. To je bil tudi razlog, da so morali razmišljati o »zamenjavi generacij«. To, nemalokrat bolečo nalogo, so opravili uspešno in tako je danes kolektiv KOVINOTEHNE v pretežni meri mlad kolektiv, poln energije in ustvarjalnih zamisli, s katerimi bodo brez dvoma dosegli cilj, ki so ga opredelili kot bodočo razvojno pot.

Stabilizacijska prizadevanja

V celjski KOVINOTEHNI razumejo stabilizacijski proces predvsem kot proces, ki naj kljub težavam zagotovi boljše poslovne učinke in nika- kor ne vztrajanja na istem mestu. To tudi pomeni nenehno iskanje notranjih rezerv. KOVINOTEHNA si hoče v prihodnje najti svoj prostor pod soncem tudi na tujem tržišču, ki je, tako pravijo, še vedno neraziskan, možnosti, ki jih ni malo, pa neizkoriščene. Seveda bo treba preseči preveliko razdrobljenost v naši zunanji trgovini, nepovezanost in vrsto dejavnikov, ki vplivajo na šibko izvozno sposobnost. Kljub temu je danes KOVINOTEHNA prisotna v vrsti držav, tako v deželah tretjega sveta kot na Vzhodu in Zahodu.

Knjižni program založbe Borec za leto 1981

IZVIRNA DELA

Leopold Suhodolčan Snežno znamenje

Roman Snežno znamenje je zadnje pisateljevo delo in snovno posega v dogajanje prvih dni po končani vojni: medvojni delavec v različnih partizanskih tehnikah in partizanski tiskar se sicer srečno vrne domov, a se nekako ne znajde. Za seboj ima hude vojne preizkušnje, ki pa ga ne preoblikujejo v dejavnega ustvarjalca življenja, življenje se mu dogaja samo od sebe, vse teče po nekakšnem nepredvidljivem, umirjenem ali nevznemirljivem ustaljenem toku, po poti od življenja proti smrti.

Tisto, kar vseeno napolnjuje takšno obstajanje, je večna napetost med moškim in žensko, čutno, duhovno in čustveno. Vanjo se pripovedovalec tudi osredotoči z nekakšno razmišljevalno zastrtostjo in poglobljenostjo. Knjiga zato ni branje za kratek čas, je pa lahko bogato doživetje zahtevnejšemu, občutljivejšemu bralcu.

Janez Gradišnik Plamenica

V Plamenici je predstavljenih šest novel, ki pa so združene v celoto: povezuje jih osrednja oseba – ilegalac Matija – ki v vseh novelah nastopa kot udeleženec v dogajanjih in pripovedovalec hkrati (novele so pisane v prvi osebi). Čas in kraj dogajanja sta druga svetovna vojna in medvojni Zagreb, snov pa je življenje Slovencev v Zagrebu in njihova organizacija OF, ki je delovala v stikih s hrvaškim osvobodilnim gibanjem. Avtor sam pravi v uvodu, da je imena spremenil in dogodke pregnetel, da pa jih je prikazal tako, »da niso brez dokumentarne vrednosti« ; torej gre za pričevanje, za prikazovanje razmer in vzdušja na pripoveden način.

Novele v zbirki Plamenca niso nove in sveže le po snovi, temveč tudi po načinu pripovedovanja. V njih se srečujemo z vrsto usod in dogajanj, kakor jih je doživljal »preobčutljiv izobraženec«. Tako namreč samega sebe označuje pripovedovalec. Pripoved teče neprisiljeno, ljudje, ki nam jih predstavi, pa so pretresljivo človeški.

Jože Vogrinc

Nočem umreti v Šleziji

Usoda slovenskih kmečkih ljudi, ki so jih Nemci med drugo svetovno vojno pregnali z rodne grude in jih stlačili v taborišča daleč od domovine, je iz našega spominskega slovstva še vse premalo znana. Pričujoči spomini pa govorijo izčrpno in slikovito prav o tem. Pregnanци so živeli v delovnih taboriščih in so bili formalno svobodni, čeprav so imeli omejeno svobodo gibanja in so jih omejevali tudi v drugih svobodinah. Izkoriščali so jih predvsem kot ceneno delovno silo; sčasoma so jih nameravali germanizirati, tisti del, ki se ne bi bil pripravljen prilagoditi, pa pobiti v uničevalnih taboriščih. Seveda je pri tem šlo za enega od procesov v zapletenm in obsežnem hitlerjanskem programu za obnovo nemške krvi.

Avtorjeva mera za stvarno in verjetno, še posebej pa čut za resnico in posluh za različne človeške usode, dajejo Vogrinčevim spominom posebno vrednost in jih delajo zanimive za vsakršnega bralca

Franc Kurinčič Na tej in na oni strani oceana

Slovenski izseljenec Franc Kurinčič, Lovrenčkov z Idrskega, se je rodil leta 1900 in praznuje letos osemdesetletnico. Kot avstroogrski vojak je okusil prvo svetovno vojno, po njej pa pritisk fašizma na Primorskem. Leta 1928 se je izselil v Argentino, kjer se je med izseljenci uveljavil kot dejaven društveni delavec. Leta 1948 se je z družino vrnil v domovino, zdaj je upokojen in živi v Ljubljani.

Pred desetimi leti je napisal spomine na svoje razgibano življenje. Razdeljeno je v tri knjige: Nemirna mladost (1900–1928), Spomini na Argentino (1928–1948) in Po vrnitvi (1948–1970). Avtorjeva pripoved je živahna in bralca pritegne. Zelo slikovito nam predstavi življenje primorskega ljudstva na začetku stoletja s posebnostmi, ki so se do danes porazgubile, tako da predstavljajo že narodopisno zanimivost; pripoveduje nam o življenju izseljenec, kakor ga je okusil sam, pa o razmerah v domovini po letu 1948, kakor jih je videl povratnik.

Jože Vidic

Semenj v Bistrici

Doba najhujšega okupatorjevega nasilja na Gorenjskem in Štajerskem, poletje 1942, je bila Jožetu Vidicu spodbuda, da se je z značilno raziskovalno nemo ločil zapisovanja spominov tistih, ki so čas neposredno doživeli. Skupni naslov Semenj v Bistrici je povzel po prvi zgodbi v knjigi, v kateri pripoveduje, kako so se prav na semanj dan 25. julija Nemci krvavo maščevali nad vaščani Bistrice pri Naklem; ti naj bi zagrešili sodelovanje v uspelem partizanskem napadu na nemški policijski avto. – Takšne in podobne zgodbe je avtor poiskal in zapisal še okoliše iz Trčiča, Kamnika, Jesenice, iz Poljanske doline in iz nekaterih drugih slovenskih krajev. Skrbno je pripravil tudi slikovno gradivo, zbral je kakšnih 100 fotografij in dokumentov, ki nazorno dopolnjujejo zapiske.

Zbornik Dachau

Zbornik ima dva dela: prvega je napisal inž. Stane Sinkovec, drugega sestavljajo osebni spomini tistih Slovencev, ki so preživeli strahote dachauskega taborišča.

Prvi del je pravzaprav zgodovina taborišča Dachau, in to od nastanka v letu 1933 do aprila 1945, ko so ga zasedli in ujetnike osvobodili Američani. – Literature o Dachauu je po svetu sicer na pretek, a domala nobene v slovenščini. Tako je za nas razmeroma novo vse tisto o taborišču ped drugo svetovno vojno, ko so tam umirali predvsem nemški in avstrijski levičarji. Do podrobnosti natančno sta obdelana tudi organizacija in delovanje tega taborišča, omenjena je vloga raznih političnih organizacij, naravnost grozljivi pa so zbrani podatki o nemških zdravnikih, ki so delali poskuse z živimi ljudmi.

Gre torej za pretehtano in zrelo dokumentarno delo, katerega natis in izdaja poravnava tudi dolg do tisočev naših ljudi, ki so trpeli in umirali v Dachauu in ki tudi po vojni večkrat niso bili deležni prave pozornosti.

Karel Prušnik Gamsi na plazu

Gamsi na plazu so vsekakor najbolj celovita in dokumentirana knjiga o koroškem partizanstvu. Avtor opisuje zgodovinske dogodke živo, osebno doživeto in zanimivo, vendar historiografsko verodostojno in izčrpno. Iz njegove pripovedi si lahko ustvarimo enkrat en vtis o izjemnih okoliščinah, v katerih se je razvijalo partizanstvo na Koroškem, v deželi, kjer nacizem ni bil le na oblasti, ampak je bil globoko zakoreninjen v številnem delu prebivalstva.

Prušnikovi »Gamsi na plazu« so doslej doživeli pri založbi že dva ponatisa, leta 1958 in v dopolnjeni izdaji leta 1974; knjiga je obakrat prav kmalu pošla.

Mile Pavlin V ognju in snegu

Dne 15. decembra 1943 se je na Goreljk u na Pokljuki zgodila tragedija, katere žrtev je bil III. bataljon Prešernove brigade. Borci tega bataljona so bili izdani in Nemci so jih presenetili v Lovčevem hotelu. Kljub brezupnemu položaju so se partizani v obkoljenem hotelu junaško borili in prizadejali Nemcem občutne izgube, pri preboju pa jih je okrog osemdeset padlo. Dogodki na Pokljuki so dolgo ostali uganka in šele pozneje so jih delno razjasnili bohinjski vosovci, delno pa so se razjasnili šele po vojni. Pisec knjige je natančno sledil vsemu dogajanju in je z izjavami udeležencev ter drugimi dokumenti kolikor je bilo mogoče natančno obnovil usodo obkoljenega in razbitega bataljona.

Knjiga je kot brošura izšla v zbirki Dokazi pri založbi Borec že leta 1963 – ponovno izdajo narekujejo novi rodovi bralcev. Avtor je gradivo pregledal in razširil, ga dopolnil z novimi spoznanji o obravnavanem dogodku in mu dodal obširno uvodno besedo; knjiga se bere kot napet in vznemirljiv roman.

Pavlič-Smolej Partizansko šolstvo na Slovenskem 1941–1945

Monografija Partizansko šolstvo na Slovenskem je razdeljena na dva dela: Partizanske osnovne šole avtorice Slavice Pavličeve in Partizanske srednje šole avtorja Viktorja Smoleja. Gre za podroben prikaz nastanka, razvoja, dela in vsebine šolstva na slovenskem osvobojenem in neosvobojenem ozemlju 1941 do 1945, in sicer na osnovi izčrpne dokumentacije, ki jo oba avtorja posebej navajata v opombah. Delu je dodana tudi skrbno izbrana predmetna bibliografija.

Poudariti je treba, da gre za prvi celovit prikaz tega šolstva na Slovenskem; dosedanj, sicer kar številne objave so zvečine obravnavale le drobne izseke te snovi, pogostoma le v obliki spominov posamičnih partizanskih učiteljev. Omenjeno delo tako izpolnjuje občutno vrzel v našem znanju o NOB na Slovenskem. Zbrano gradivo bogatijo številne manj znane fotografije, ki jih je o dogodkih zbral Šolski muzej v Ljubljani.

Tone Fajfar

Odločitev

To je že druga izdaja te knjige, ki je prvič izšla pred petnajstimi leti, zdaj pa bo v dopolnjeni in deloma spremenjeni obliki pomenila še zanimivejše branje. Obsega avtorjeve Spomine od začetka druge svetovne vojne na naših tleh do 17. aprila 1943 ter njegov Partizanski dnevnik od naslednjega dne do konca vojne. Obogatena je z njegovimi številnimi risbami krajev in ljudi, kjer je živel in deloval. Tone Fajfar je v imenu krščanskih socialistov navezal prvi stik z vodstvom komunistične partije Slovenije in sodeloval na ustanovnem sestanku OF v Ljubljani, prešel v ilegalo, doživel Roško ofenzivo, deloval v Dolomitih, na tem svobodnem ozemlju tik pred Ljubljano, in potem vseskozi aktivno sooblikoval naš narodnoosvobodilni boj do zmagovitega konca.

Fajfarjevo pripovedovanje ima veliko dokumentarno vrednost, še bolj zaradi tega, ker piše na svojevrsten topel, preprost način, brez iskanja učinkovitosti za vsako ceno; njegova pričevanja imajo veliko težo, ker zelo od blizu in zelo človeško spremlja jo težavno pot vsakega posameznika kakor tudi vsega naroda v boju za svobodo.

Boris Grabnar

Noč temna, ki tare duha

Knjiga je sad dolgoletnega avtorjevega študija svojevrstne problematike sodobnih občil, njihove narave, pomena in družbenih posledic; je tako rekoč spremenjena razlaga sodobnega sveta, filozofije, sedanjosti in prihodnosti iz čisto novega zornega kota, katerega se vsi zavedamo, nanj računamo, a o njem premalo premišljamo. V tej obravnavi množičnih občil in njihove družbene vloge se avtor opira na znano McLuhanovo teorijo in ji skuša dati širši filozofski in družboslovni pomen, ji v nekaterih bistvenih vprašanjih sledi, medtem ko v sklepnem, tretjem delu odpre vprašanje marksističnega pogleda na obravnavano tematiko.

Celotno besedilo je napisano zagnano, privlačno, za bralce na mnogih mestih kar izzivalno in razmišljajoče. Problematika, ki jo odpira, je aktualna in v slovenski javnosti premalo znana, zato bo ta, za naše razmere kar malce nenavadna knjiga, gotovo zbudila živo zanimanje.

PREVODI

Enciklopedija druge svetovne vojne (1939–1945)

Naša založba je že nekaj časa pripravljala delo, ki bi kot enciklopedija kar najširše in vsebinsko pretehtano zaobjela dogodke zadnje vojne. Odločila se je, da za osnovo vzame francosko Encyclopedie de la Guerre 1939–1945, ki jo je izdala založba Casterman, saj je resno delo in zajema poleg vojaških pogledov tudi politične, ekonomske, kulturne, socialne in druge. Delo so skrbno pregledali naši najuglednejši poznavalci tega obdobja (dr. Metod Mikuš, dr. Tone Ferenc, dr. Milan Ževart) ter ga izpopolnili z novimi gesli. Enciklopedija je s temi dopolnili samo pridobila na tehtnosti in na obsegu, tako da je zanesljiv, izčrpen in uporaben vodnik vsakomur, ki iz kakršnegakoli razloga potrebuje informacije iz tistega zgodovinsko usodnega in z dogodki bogatega časa – pa najsi gre za naš prostor ali za katerikoli del sveta, ki ga je vojna zajela.

Joseph E. Persico

Prodiranje v rajh

Že podnaslov knjige zaobjema njeno vsebino: prodiranje ameriških tajnih agentov v nacistično Nemčijo med drugo svetovno vojno. Avtor razgrinja bralcu to prodiranje realistično nazorno, objektivno, s preverjenimi podatki; spremlja agente od načrtovanja do uresničitve (ali propada) njihovih dramatičnih obveščevalnih nalog. Med obveščevalci, ki so jih pošiljali v samo žrelo sovražnika, je bilo kaj malo pravih Američanov; med njimi je bilo veliko pobeglih nemških Židov, antinacistično usmerjenih pripadnikov evropskih narodov, pa tudi avstro-nemških komunistov in drugih. Pisec je bil med prvimi, ki so leta 1976 dobili dovoljenje za vpogled v ustrezno dokumentacijo ameriške obveščevalne službe, pogovarjal pa se je na obeh straneh Atlantika tudi s 122 osebami, ki so bile vpletene v dogajanje, tako da je o zadevi zbral izredno obsežno in zgovorno gradivo – to je potem pisateljsko večše strnil v napeto in zanimivo pisanje.

Phillip Knightley

Prva žrtev

Knjiga govori o vojnih dopisnikih, o njihovem poročanju iz vojnih spopadov. Na nazoren in vsakomur dostopen način razčlenjuje vojne v zadnjih 120 letih, in sicer od krimske vojne do vojne v Vietnamu, na drugi strani pa zgodovinsko realnost primerja s tisto podobo v njej, kakršno je za javnost ustvarila publicistika. V knjigi je ugotovljeno, da za ustvarjanje neresničnih in izkrivljenih informacij nikakor niso krivi sami vojni dopisniki in drugi poročevalci, ampak gre precej bolj kriviti različne vladne režime, njihove cenzurne sisteme in ideološko-propagandne potrebe. Dopisniki pa pogosto prav nasprotno pripomorejo k temu, da resnica le prodre v svet; znani so veliki zgledi poguma in tveganja te vrste.

Knjiga je napisana v znamenju humanističnih idej, je vznemirljivo, močna aktualna in osveščujoča.

Janusz Piekalkiewicz

Dolga roka Izraela

Avtor je slovenskim bralcem že znan po delu Vohuni, agenti, vojaki. Tudi ta njegova knjiga se bere kakor roman; pravzaprav je v njej toliko romanov, kolikor je poglavij v knjigi. Opisuje nam zgodovino ene najbolj organiziranih varnostnih služb na svetu, kateri se ima Izrael celo zahvaliti za nastanek svoje države. Nekatere njene akcije so še posebej znane, med njimi na primer ugrabitev Eichmanna v Argentini. Manj nam je bilo doslej poznane, kaj se je dogajalo med drugo svetovno vojno. Bralec bo s to knjigo tudi veliko bolje seznanjen z izjemno problematiko židovskega naroda.

Avtor se je kar najbolj potrudil, da bi bil objektivn, tako do Izraelcev kot Arabcev. Knjiga je bogato ilustrirana, kar še zvečuje njeno vrednost in se v tej zvrsti naglo prebija med evropske uspešnice.

Valentin Rasputin

Živi in spominjaj se

Valentin Rasputin je znan ruski pisatelj, doma iz sibirskega Irkutska. V socialističnih deželah so že prevedli večino njegovih knjig, po prevodih ga poznajo tudi v Franciji, Zahodni Nemčiji in Švici. Za roman Živi in spominjaj se je pisatelj prejel leta 1976 tudi sovjetsko državno nagrado.

Junak tega romana je vojni begunec Andrej Guškov, dezertir, ki se po treh letih in pol vojskovanja odloči, da se na fronto ne vrne več. S tem seveda sam sebe izloči iz družbe, samega sebe obsodi na nečastno smrt. Za njegovo skrivnost ve dolgo časa edinole njegova žena Nastja, ki niti za hip ne pomisli, da mu v brezizhodnem položaju ne bi stala ob strani.

Vojna je v knjigi obravnavana kot nepredvidljiva usoda, brez poveljevanja in brez ideoloških razsežnosti, kot nekaj zunanjega, človeku vsiljenega. Kar bralca predvsem pretrese, je prav ta elementarnost človekovega odločanja in mračna globina njegove usode.

KURIRČKOVA KNJIŽNICA

Anton Ingolič

Zaupno

MARJETKIN VOJNI DNEVNIK V ŠOLSKIH ZVEZKIH

Nova Ingoličeva povest spada med dela, ki mlademu rodu predstavljajo minulo vojno in ohranjanjo izročila narodnoosvobodilnega boja. Ingolič pokaže, kako teče življenje v spremenjenih razmerah, kakršne povzroči vojna. Le-to je polno pretresov, nevarnosti, nenadnih obratov, skrbi, trpljenja, bojazni, smrti, pa tudi poguma in kljubovalnosti. Knjiga, v kateri so prikazane tudi trdne vezi, ki so se med drugo svetovno vojno stcale med srbskim in slovenskim narodom, bo izšla ob štiridesetletnici izgnanstva.

Knjigo je ilustrirala Marjanca Jemec-Božič.

Zoran Popović

Narobe pravljice

Srbski pisatelj Zoran Popović, avtor nekaterih zapazbenih knjig za otroke ter avtor številnih radijskih dram, televizijskih scenarijev in gledaliških iger je v tej knjigi na prefinjen način prepletel vrsto kratkih zgodb in igrivih pesmi. Mladim bralcem v preprostih zgodbah slika življenje in svet, razlaga jim, kako je nastala prva glasba, kako prvi most in kako se je rodil prvi vranec... V sklepnem delu svoje knjige zvabi v ustvarjalno igro tudi same mlade bralce.

Knjigo je prevedla Neža Maurer, ilustrirala pa Jelka Reichman.

Jelka Mihelič

Trska in Bajsa debelajsa

Pisateljica je doslej objavila vrsto zgodb v reviji Kurirček. Delo z gornjim naslovom pa je njena prva povest za otroke. Junakinji povesti sta, kot zgovorno pove sam naslov, vitka deklica in debeluška. V številnih zapletih, ki jih spremlja obilo avtoričine domišljije, se odigrava sproščeno življenje otrok v moderni mestni soseski.

Knjigo je ilustriral Marjan Manček.

KURIRČKOVA TORBICA

Zbirka štirih malih slikanic

Branka Jurca

Čudovita stenska ura

Ilustrirala Irena Majcen

Karel Grabeljšek

Naš črni muc

Ilustrirala Ančka Gošnik-Godec

Božo Kos

Kaj pa žebelj

Ilustriral avtor

Marjan Manček

Ena, dva, tri

Ilustriral avtor

IZBRANO MLADINSKO

DELO KARLA GRABELJŠKA

Pisatelj Karel Grabeljšek je napisal številne mladinske knjige o partizanih in partizanskem življenju, največ jih je objavil prav pri založbi Borec. Zanje je dobil tudi najvišje priznanje te založbe – Kajuhovo nagrado. Ker so vse te knjige že zdavnaj razprodane, med mladim rodom pa vlada zanje veliko zanimanje, se je založba odločila, da v letu 1981 izda pisateljevo izbrano mladinsko delo v dveh zajetnih knjigah, ki bosta imeli vsaka samostojen naslov.

Prva knjiga

Hude preizkušnje

Združuje štiri njegove mladinske knjige: SOS s TV 17, Trije in ena, Peter in njegov konj in Najmlajši partizan. Vse štiri knjige govore o dogajanju med NOB v privlačni, dramsko razgibani obliki.

Knjigo je ilustriral Matjaž Schmidt.

Druga knjiga

Partizanski obrazi

združuje naslednje Grabeljškove knjige: Kurir Tinček, Partizanski obrazi, Kuharji in Moja partizanska oprema. Vse štiri knjige, ki jih sestavljajo številne vedre, humorno napisane kratke zgodbe, so se mladim bralcem prav zaradi vedrega načina še posebej priljubile.

Knjigo je ilustriral Božo Kos.

V dveh zajetnih knjigah bo zbrano najboljše, kar je napisal popularni mladinski pisatelj. Pisateljevo življenje in delo pa bo osvetljeno tudi v posebni spremni besedi.

IZREDNI IZDAJI

Moji avtogrami

Slovenski šolarji, zlasti tekmovalci za knjižne bralne značke, v svoji sredi dokaj pogosto sprejmejo pisatelje, pesnike, slikarje in urednike, včasih pa se srečajo tudi z znanimi znanstveniki ali športniki. Spomin na srečanje želijo ohraniti s podpisom svojega slavnega prijatelja. Poseben, privlačno opremljen album bo poskrbel, da bodo lahko avtogrami slavnih ljudi ostali trajno ohranjeni. Knjigo je oblikovala Irena Majcen

Leopold Suhadolčan

Pri nas in okoli nas

Vrsta stvarnih zgodb Leopolda Suhadolčana, ki otroku prikazujejo in razlagajo bližnjo in daljno okolico njegovega doma, se odlikuje po izjemni kratkosti in humornem prijemu. Zivahen odmev so doživele že, ko so več let zapovrstjo izhajale v reviji Kurirček. Besedilo zgodb je povsem prepleteno in stopljeno z ilustracijami in je zato za mladega bralca še posebej vabljivo. Za knjižno izdajo so ilustracije izpopolnjene, deloma nanovo narisane.

Knjigo je ilustrirala Marjanca Jemec-Božič.

V PRIPRAVI

Jože Volfand

Naši obrazi v Afriki

Jože Volfand je lansko leto spomladl na daljšem študijskem izpopolnjevanju obiskal pet ekvatorialnih afriških dežel – Nigerijo, Gano, Slonokoščeno obalo, Togo in Centralnoafriško republiko. Opraviti je moral več nalog – med njimi naj bi dobobra proučil problematiko mešanih podjetij in položaj naših delavcev v Afriki. V jedru knjige je zato ob esejističnem razmišljanju o sodobni Afriki postavil naše ljudi, ki delajo na črni celini. Posebej je obdelal kulturne, družbeno-ekonomske in človeške vidike teh preseljevalnih gibanj.

V svoje zapise o naših obrazih je vpletel še dogajanja v sodobni Afriki, zlasti probleme v zvezi s tako imenovano afrikanizacijo in s pojavi neokolonizacije; vmes pa ne manjka niti nekaterih turističnih opisov.

Dušan Mlakar

Domobranstvo na Primorskem

Jedro knjige predstavlja magistrska raziskava, ki jo je avtor v letih 1975–1977 pod omenjenim naslovom izdelal za Inštitut za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani.

Delo je razdeljeno na poglavja, ki obravnavajo NOB in njegove nasprotnike na Primorskem do kapitulacije Italije, potem samo kapitulacijo, razmere na Primorskem v tem času, domobranstvo v Ljubljani in ustanovitev Slovenskega narodnega varnostnega zbora na Primorskem, NOB na tem ozemlju ter primorske domobrane. Tekst v celoti temelji na izvirnem arhivskem gradivu iz različnih, tudi okupatorskih virov. Uporabljeni so seveda tudi časopisni viri, pri literaturi pa velja zlasti omeniti spominke prispevke v emigrantskem tisku. To bagato gradivo je avtor dopolnil še z vrsto fotografij, s skicami in zemljevidi, tako da knjiga v resnici nudi podroben studiozen pogled v eno manj znanih poglavij zadnje vojne na Slovenskem.

Andrej Kodarin-Bošteran

Andrej Kodarin-Bošteran iz Boršta je bil zaveden istrski Slovenec. Že v času fašizma je bil preganjan, prizanesli niso tudi njegovi družini. Z odporom je nadaljeval že od začetka NOB, najprej z delom na terenu, pozneje pa tudi v enotah 12. slovenske udarne brigade. Bil je ranjen. Ker ni bil več sposoben za partizanski boj, se je vrnil v Istro in nadaljeval z bojem kot aktivist OF. Po vojni se je z vsemi silami lotil obnove opustošenih krajev. Skorajda ni bilo organa, da ne bi v njem sodeloval tudi Andrej.

Franc Berdajs

Oktobra smo se na litijskem pokopališču poslovili od predvojnega komuniste in političnega delavca Franca Berdajsa, starca 82 let. Že leta 1933 se je vključil v KP kot član francoske komunistične partije. Leta 1941 je postal sekretar OOKPS, kasneje je sodeloval pri gradnji ilegalnih tiskarn, skladišč v Ljubljani in drugod. Januarja 1943 je bil aretiran in zaprt do aprila 1944. Po izpustitvi se je povezal z aktivisti ter organizirano deloval vse do osvoboditve. Po osvoboditvi je opravljal pomembne naloge. Po upokojitvi je bil politični delavec v Litiji, delal je v različnih družbenih organizacijah ter raznih komisijah. Bil je dvakrat odlikovan.

Rudolf Kukovica

Na litijskem pokopališču smo se decembra poslovili od Rudolfa Kukovice, člana ZB NOV Litija. Pred 64 leti je bil rojen v Kresniškem vrhu. Zaposlen je bil pri železnici in se je tam povezal in delal za partizane. Prosto-voljno se je vključil v NOV septembra 1944. Po vojni se je ponovno zaposlil na železnici v Židanem mostu. Bil je dvakrat odlikovan.

Rudi Kunej

Novembra je na Bledu umrl Rudi Kunej, aktivist od leta 1942, star 67 let. Zaradi svojega delovanja je bil aretiran in jeseni 1944 zaprt v Begunjah, nato pa je bil odpeljan v Mauthausen. Tudi po osvoboditvi je delal v družbenopolitičnih organizacijah. Pokopali smo ga na blejskem pokopališču.

Štefanija Rijavec

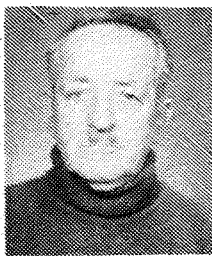
Decembra smo se na pokopališču v Oseku pri Novi Gorici poslovili od 91-letne Štefanije Rijavec. Za NOB je začela delati skupaj z otroki konec leta 1942. Po razpadu Italije je bila izvoljena za predsednico AFŽ na Ajševici, v njeni hiši na Ajševici je bil tudi kurirski center. Za požrtvovalnost je bila odlikovana. Tudi po osvoboditvi je bila še vedno aktivna, posebno v ženski organizaciji.

Nada Knez

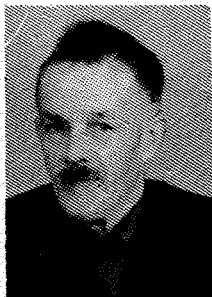
Na pokopališču v Ljubljani smo se decembra poslovili od Nade Knez, ki se je rodila pred 62 leti v Trstu. V organizaciji OF je začela delati že leta 1941 v Ljubljani. Decembra 1942 so jo aretirali in poslali najprej v taborišče Gonars, nato pa na Rab. Ob razpadu Italije se je priključila Rabski brigadi. Že med vojno je postala aktivistka OF v Trstu, kjer je delovala vse do leta 1947. Od leta 1947 je službovala v Ljubljani, Izoli, največ pa kot novinarka na Radio Koper. Za medvojno in povojno revolucionarno delo je bila odlikovana.

Dragica Šuput

Na kranjskem pokopališču smo se septembra poslovili od Dragice Šuput, rojene leta 1907 v Gorici. Kot aktivistka je bila med vojno poznana na Jesenicah, Koroški Beli in v Vintgarju. Vsa vojna leta je aktivno delala za OF. Po vojni je bila aktivna članica ZK v Kranju.

Alojz Pačič

Decembra smo se poslovili na pokopališču v Apačah od borca Tomšičeve brigade in 14. divizije Alojza Pačiča. Rojen je bil v vasi Griblje pri Novem mestu leta 1900. Leta 1946 je prišel kot kolonist v vas Stogovci, kjer je živel do smrti. Bil je dvakrat odlikovan.

Andrej Vidic

Andrej Vidic iz Zgornje Lipnice je umrl aprila, star 82 let. Od leta 1943 je aktivno in organizirano delal za NOB; bil je v gospodarski komisiji. Za svoje delo je bil dvakrat odlikovan. Tudi po vojni je zelo aktivno delal v raznih odborih. Pokopali smo ga na kamnogoriškem pokopališču.

Martin Staniša

Doma je bil iz Ziberc. Bil je borec Gubčeve brigade, rezervni starešina in tudi po vojni aktiven družbeni delavec. Večkrat je bil odlikovan.

Franc Kavčič

Decembra je umrl član ZB NOV Janko Škvarča Celje, Franc Kavčič. Rodil se je pred 72 leti v Kranju. Leta 1941 je bil z družino izgnan v Srbijo. Večji del izgnanstva je preživel v Varvarinu, od koder se je leta 1945 vrnil v Celje. Ves čas po vojni je bil aktiven družbenopolitični delavec.

Janez Gantar

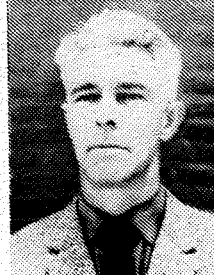
Doma je bil iz Ziberc. Umrl je marca lani.

Štefan Žerdin

Novembra smo se v Hotizi poslovili od Štefana Žerdina, invalidskega upokojenca. Rodil se je leta 1919 v Veliki Polani v Prekmurju. Med NOB je sodeloval z OF, aprila 1945 pa se je priključil 1. prekmurski brigadi. Za svoje delo je bil odlikovan. Pokopali smo ga na hotiškem pokopališču.

Štefka Žabkar

Šestega januarja je minilo leto, odkar je umrla Štefka Žabkar-Bonova, rojena v Gotni vasi pri Novem mestu. Med vojno je bila aktivistka. Prenašala je poročila, obveščala, izvrševala naročila, prenašala sanitetni material, hrano, propagandno gradivo in drugo.

Jože Kobal-Bruno

Na kranjskem pokopališču smo se oktobra poslovili od borca Prešernove brigade Jožeta Kobala-Bruna. Rojen je bil leta 1912 v Dobravju pri Sežani. Pred vojno je bil povezan v revolucionarnem delavskem gibanju v Kranju. Za OF je začel delati leta 1941. V Begunjah je bil zaprt leta 1942, leta 1943 je bil v Prešernovi brigadi dvakrat ranjen. Po vojni je opravljal odgovorne gospodarske in politične naloge v Kranju.

Štefanija Testen

Konec aprila lani smo pokopali Štefanijo Tesen na kranjskem pokopališču. Umrla je v 84. letu starosti. Bila je članica ZB NOV Kranj. V NOB je sodelovala od leta 1942 do osvoboditve.

Karel Žmaher

Aktivista in borec Karla Žmaherja smo oktobra pokopali na šentjurskem pokopališču. Leta 1943 je moral v nemško vojsko, kjer so ga v Normandiji ujeli in poslali v angleško taborišče. Tu je takoj začel agitirati za NOG. Po vrnitvi domov se je vključil v NOV. Bil je borec 5. prekomorske brigade. V njenih vrstah se je bojeval vse od Splita pa do Ljubljane. Bil je hraber borec, štabni kurir in obveščevalec. Bil je odlikovan.

Franc Mide

V Starem logu pri Kočevju smo se decembra poslovili od Franca Mideta, ki se je rodil leta 1924. Maja 1942 je odšel v Zapadnodolenjski odred, kasneje pa se je bojeval v Tomšičevi brigadi. Bil je hraber borec, ranjen in napredoval je v starejšino. Ob koncu vojne je bil podpora-ročnik. Za zasluge in hrabrost je prejel več odlikovanj in priznanj.

Nežka Lipovec

V Kočevju smo decembra pokopali Nežko Lipovec. Rojena je bila leta 1909 v Žur-gah pri Osilnici. Leta 1942, ko je z otroki stanovala v Bezgrih, pa je začela delati kot terenka za NOB in OF. S petimi otroki je bila nato zaradi izdajstva internirana. En otrok ji je umrl v internaciji, drugi za posledicami internacije. Tudi po vojni je delala skoraj v vseh organizacijah.

Edvard Rakovec

Novembra je umrl Edvard Rakovec, rojen leta 1919 v Dupljah. Že v stari Jugoslaviji je bil napredno usmerjen in je bil član društva kmečkih fantov in deklet. K partizanom je odšel marca 1944 v bataljon Gorenjskega odreda, nato je bil v 9. korpusu. Bil je kurir komandanta 31. divizije. Za zasluge je bil odlikovan. Po vojni se je takoj vključil v družbenopolitične organizacije v Dupljah.

Jure Križ

Na pokopališču v Kočevju smo se junija poslovili od borca Jureta Križa. Rodil se je leta 1923 v Goračih nad Čabrom. V NOB se je vključil marca 1942. Bil je borec Kočevskega bataljona, pozneje je bil v brigadi Ljuba Serčerja. Poslan je bil v partizansko tehnično Ivico, pozneje preimenovano v Triglav 11. Tu je ostal do konca vojne. Po vojni je bil član raznih družbenopolitičnih organizacij. Prejel je več odlikovanj.

Jože Jurše

Kmet Jože Jurše iz Smolnika pri Rušah je umrl star 72 let. Rodil se je v zavedni kmečki družini na Pohorju. Že leta 1941 se je vključil v OF in NOG. Narodni heroj Alfonz Sarh je imel svojo prvo ilegalno postojanko na Jurševi domačiji. Prvi partizani Pohorske čete so imeli tu svojo postojanko leta 1941, prav tako Ruška četa in 1. Pohorski bataljon leta 1942. Na tej domačiji so domovali partizani in aktivisti vse do osvoboditve. Po vojni se je Jurše aktivno vključil v obnovo. Za zasluge je bil odlikovan.

Janko Dolinar

Rojen je bil leta 1912 v Žireh, nazadnje je stanoval na Jesenicah. Leta 1942 se je vključil v ilegalno delovanje proti okupatorju. V začetku leta 1944 je odšel k partizanom. Dodeljen je bil Prešernovi brigadi. Jeseni 1944 je zbolel. Zdravil se je v partizanski bolnišnici in potem tam do osvoboditve tudi delal. Bil je dvakrat odlikovan. Po osvoboditvi je opravljal različne funkcije. Pokopali smo ga septembra na Blejski Dobravi.

Valentin Mažgon

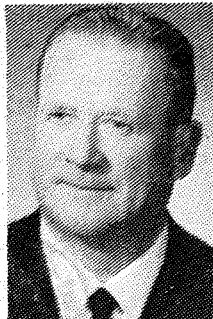
Sredi poletja smo se poslovili od Valentina Mažgona iz Pogleda. Za zasluge med NOB je bil odlikovan.

Miloš Kopušar

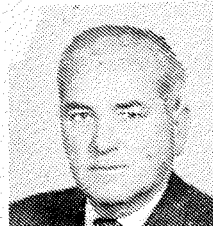
Na pokopališču v Podkrajju pri Velenju smo se decembra poslovili od Miloša Kopušarja, rojenega leta 1901 v Sošanju. Bil je napreden in zaveden aktivist OF. Z ženo Rozalijo sta vsestransko podpirala NOG, zato so oba aretirali in ju poslali v taborišče. Žena je umrla v taborišču. Miloš se je vrnil iz taborišča Mauthausen in nadaljeval z delom v OF.

Ivanka Klavžar

Septembra smo se poslovili od aktivistke OF Ivanke Klavžar iz Zakojce. Pokopali smo jo na Bukovem pri Cerknem. Rojena je bila pred 65 leti v Polichah pri Cerknem. Za NOB je delala od januarja 1943. Zbirala je hrano, obleko in material za borce.

Elo Garzaroli

Novembra je umrl Elo Garzaroli, komunist, delavec, vztrajen, dosleden, odločen. Pokopali smo ga ne postojanskem pokopališču. Kot družbenopolitični delavec ni nikoli miroval. Iz internacije se je vrnil s prekomorskimi brigadami. Za zasluge v NOV je bil večkrat odlikovan.

Jože Flajs

Decembra smo se na litijskem pokopališču poslovili od Jožeta Flajsa iz Litije. Pred 69 leti se je rodil v Sentjanžu pri Krškem. Okupacijo je dočkal v vojski, kjer so ga zajeli Nemci aprila 1941 in ga poslali v ujetništvo Stalag III a Luckenwald. Zaradi bolezni so ga izpustili. Marca 1942 se je povezal z NOG. Vsa vojna leta je bil obveščevalec in je skrbel za nabavo materiala.

Uspela akcija primorskih partizanov

Preskrba z orožjem

Napad na postojanko pri Lušinovem železniškem mostu v Baški grapi februarja 1943. leta mi je ostal še posebej v spominu.

Ta akcija se je namreč odigrala še v času, ko ni bilo slutiti še nobenih znakov o prelomnici vojne. Odigrala se je na Primorskem, ki je tedaj bila prav do zadnjega kotička okupirana z do zob oboroženimi italijanskimi črnosrajčniki. Zavarovani so bili prav vsi važnejši gospodarski objekti, vse komunikacije, stalne posadke so bile nastanjene ne le po vaseh, ampak tudi po zaselkih, po vseh odročnih stezah si lahko srečal patrulje. Po vseh vaseh so bile orožniške postaje, postaje financarjev, obmejne milice in podobno, da ne omenjam operativnih enot redne vojske, katere številčno stanje je presegalo število prebivalstva. Vse to se je v tem obdobju, ko je bila Italija še na višku svoje moči, zgrnilo nad nesrečno primorsko ljudstvo.

Kljub res nemogočim pogojem se je že v zgodnji spomladi 1942. leta pojavila na Šentviški planoti prva partizanska enota pod vodstvom Platiše in Bička, legendarnega heroja iz Dražgoške bitke; Biček je bil namreč rojen v vasi Pale na Šentviški planoti. Ta enota je v vasi Bukovo

tudi izvedla eno prvih akcij na Tolminskem. V mesecu maju in juniju 1942. leta so se na tem območju zadrževale tudi enote Soškega odreda, le ta se je že v začetku januarja 1943. leta preimenoval v Severnoprimerški odred. Ta odred je v začetni fazi imel dva bataljona. Poveljstvo odreda in 1. bataljon sta bila nastanjena v Prodih, severno od vasi Kneža v Baški grapi, 2. bataljon je bil v zgornjem Posočju. Ko so v sestavo navedenih enot začeli vstopati prvi primorski fanje in možje, so Italijani začeli uvajati prisilno mobilizacijo mlajših letnikov. Hladna zima 1942 na 1943 je bila v bistvu prelomnica miselnosti primorskih fantov, do tedaj ni bilo drugega izhoda kakor pokoravati se okupatorju. Ta prelomnica je za vse odprla tudi drugo pot, pot v partizane, kajti tedaj je že deloval tudi Južnoprimerški odred na območju Brkinov, Krasa in Vipavske doline.

Druga februarja so bili v Prodih zbrani vsi borci 1. bataljona, ki so imeli količkaj zanesljivo orožje. Jaka Manfreda iz Huma pri Podmelcu nas je postavil v vrsto in pregledal opremo vsakega posameznika, ukazal je, naj si razdelimo municijo, vsakdo izmed nas pa je moral po dva

naboja odstopiti Decembru, ki je bil steber oborožitve s svojo »zbrojevko«. Po pregledu je sledilo kosilo, nato smo po visokem snegu krenili proti plamni Lom. Od tu smo se v mraku začeli spuščati po obronkih Kobilje glave (Jalovnika) v dolino Baške grape. Naprej smo prišli v vas Ljubin, kjer so nas partizanske mame obdarile s kosi domačega kruha in domačega sira, saj je bilo kosilo daleč za nami in tudi dolga pot je naredila svoje. Še nismo pojedli, že je sledilo povelje. »V najstrožji tišini naprej!«. Tako smo se po senožetih Senice z vsakim korakom bolj približevali železniški progi in še posebej železniškemu mostu pri Lušinu, kjer je stala lesena baraka, v kateri je bilo 22 italijanskih vojakov, zadolženih za obrambo mostu.

Noč je bila temna, a teme vajene partizanske oči so že od daleč nadzirale most, barako in njeno okolico. Vse je bilo mirno, le stražar na mostu je s počasnimi koraki hodil sem ter tja. Tudi ko smo se že razporejali v strelce okrog barake v neposredni bližini, nas ni opazil. Zadnji hip me je Jaka zgrabil za laket in mi ukazal, naj se priplazim onstran barake z nalogo, da ob prvem strelu podrem stražarja. Odšel sem in

se tik za barako splazil na drugo stran barake ter z namenom, da dobro pomerim stražarja, pokleknil na tla tik ob progi. Tedaj pa mi je v nos udaril gnusen smrad. Klečal sem ravno v italijanskem iztrebku. Da bi bila mera polna, se je prav tedaj vsulo krog mene sto in več izstrelkov iz našega orožja, ne Jaka ne jaz nisva prej pomislila, da bodo krogle prebile leseno barako in odžvižgale naprej, tedaj sem se zavalil med tirnice in nameril stražarja.

Ko smo se po kratkem ostreljevanju z naperjenim orožjem zrinili v barako, so ležeči vojaki pod posteljami vsi do zadnjega dvignili roke, pobrali smo jim prav se, razen spodnjih hlač, kar za ta zimski čas ni bilo prav prijetno. Nato je sledila kratka politična ura o tem, kaj vse oni počnejo, mi pa jih puščamo čile in zdrave. Dali smo jim naj grejo od tod in o odhodu prepričajo tudi druge njihove pajdaše, kajti če se še kje srečamo, ne bodo več imeli take sreče.

Ko smo se naslednji dan vrnili v Prode, so borcem z novim orožjem oči sijale od sreče, saj smo bili spet oboroženi in pripravljeni za novo akcijo.

Slavko Fratnik

PRAVNA POSVETOVALNICA PRAVNA

POSVETOVALNICA PRAVNA POSVETOVALNICA PRAVNA POSVETO

Izplačevanje invalidnine za telesno okvaro

B. B. NG. Invalidsko upokojeni ste bili leta 1976. Zaradi nepoznanja predpisov ste vložili zahtevo za priznanje pravice do invalidnine šele 20. 12. 1978. Ali vam res ne gre invalidnina od dneva nastanka telesne okvare glede na to, da ste bili takrat, ko je pri vas nastala telesna okvara, še v delovnem razmerju?

Odgovor: Po izrecni določbi 2. odstavka 191. člena statuta Skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja v SR Sloveniji gre zavarovancu, ki ni več v delovnem razmerju, telesna okvara pa je pri njem nastala pred vložitvijo zahteve, invalidnina od dneva, ko je nastala telesna okvara, največ pa od prvega dne naslednjega meseca po vložitvi zahteve in še za 6 mesecev nazaj. Glede na navedeno določbo vam je bila invalidnina pravilno priznana od 1. 7. 1978 dalje, in pri tem ni pomembno, da je pri vas telesna okvara nastala, ko ste bili še v delovnem razmerju, niti ne, da niste poznali navedene določbe statuta.

Pokojninska doba

J. G. Ali se čas, ki ste ga prebili kot delovni invalid III. kategorije invalidnosti po končani poklicni rehabilitaciji izven delovnega razmerja, všteva v pokojninsko dobo?

Odgovor: Tudi delovnim invalidom se čas, prebit na poklicni rehabilitaciji, všteva v zavarovalno dobo, in sicer čas, ki so ga dejansko prebili na poklicni rehabilitaciji, ne pa tudi čas pred dejanskim nastopom rehabilitacije, kakor tudi ne čas po končani rehabilitaciji, ko niso dobili ustrežne zaposlitve in so prejemali začasno nadomestilo.

PRAVNA POSVETOVALNICA PRAVNA

Ob spominu na dr. Franca Ambrožiča
S kočijo k partizanom

Sredi letošnjega januarja je v Postojni umrl dr. Franc Ambrožič, borec za severno mejo, aktivist OF, partizanski zdravnik za pivško okrožje itd.

Marjanca Šeme se ga tako spominja: Po vrnitvi decembra 1943 iz italijanskih zaporov sva odšli s tovarišico Mico Ambrožičevo ponovno v partizane.

Ko smo prišli iz zapora, smo vse prve dni svobodno hodile po Ljubljani. Kmalu pa so začeli belogardisti tovarišice spet zapirati. Morale smo se skrivati.

Stanovala sem pri Slamičevih. Poiskali so mi zvezo za odhod k partizanom. Tovariš Sterle je Mici in meni preskrbel dovolilnico za potovanje v Trst, s katero sva lahko prišli mimo straže. Iz Ljubljane sem odšla prva. Oblečena sem bila kot prava potovka. Na glavi sem imela veliko črno ruto, v roki pa cekar, poln vrečk iz papirja in blaga, v katerih naj bi prinesla moko, sol in drugo hrano.

Odpeljala sem se in izstopila v Postojni. Šla sem k zdravniku Francu Ambrožiču in čakala Mico. Po dveh dneh je prišla. Bila je zelo lepo oblečena. Na glavi je imela klobuk, obuta v čevlje z visokimi petami, v rokah pa je imela moderno torbico.

Doktor Ambrožič nama je preskrbel kočijo v katero sta bila vprežena dva lepa konja. Na sprednjem sedelu je sedel kočijaž in pokal s pisanim bičem. Mimo belogardistov, ki jih je bilo v Postojni veliko, sva se srečno pripeljali na varno partizansko ozemlje.

Ko so terenci zvedeli, da sva učiteljici, so naju prosili, da bi poučevali primorske otroke. Z veseljem sva sprejeli to nalogo, saj ti otroci dolgih petindvajset let niso smeli hoditi v slovenske šole. Mica je odšla poučevati v Buje, jaz pa sem zbrala okoli sebe šolarje v Novi Sušici.

Marjanca Šeme

V domicilni
občini Maribor

V spomin na dan, ko je po enomesečnem pohodu prišla legendarna 14. divizija iz Suhorja v Beli krajini prek Hrvaške pri Sedlarjevem čez Sotlo spet na slovenska tla (to je bilo 6. 2. 1944.) se borke in borci Tomšičeve, Šercerjeve in Bračičeve brigade shajajo na tovariških srečanjih. Tokrat je bilo že 18. po vrsti in borke in borci legendarnih enot, prenekateri so prišli tudi s svojci, so preteklo soboto v ljubljanskem domu JLA prisrčno pozdravili Viktorja Avblja-Rudija, Ivana Mačka-Matijo, Branka Jerkiča, Alojza Hrena, delegacijo domicilne občine Maribor ter občin Velenje in

Mozirje, RK ZSMS in delegacijo enote JLA, ki nadaljuje tradicije enot Štirinajste divizije.

Med izvajanjem kulturne skupine najmlajšega rodu Štirinajste, pevce in zabavni ansambel je vodil bošodni rezervni vojaški starešina Rado Černe, so med stari mi bojnimi tovariši potekali iskreni pogovori. Ob spominu na vojne dni niso prezrli soborcev, ki jih je bolezen prikovala na posteljo oziroma jih ni več med živimi. Beseda je nanese tudi na mladinsko pohodno enoto, ki ta čas hodi po njihovih poteh na Štajerskem (vsakih pet let pa naj bi šla po celi trasi iz Bele krajine in čez Hrvaško), in ki bo to soboto sklenila pohod v Ljubnem v Savinjski dolini. Nemalo pozornosti je bilo deležno poročilo o pripravah (literarna predloga) za celovečerni film o pohodu 14. divizije, kakor tudi povabilo in zagotovilo, da bo

prihodnje tovariško srečanje v domicilni občini Maribor, kjer ne bodo udeleženci prezevali kot na proslavi 35-letnice pohoda na Bohovi. Pozdravili pa so akcije in oblike negovanja izročil Štirinajste, ki hkrati prispevajo h krepitvi SLO in DS. To so zimskošportne prireditve v Ravnah na Koroškem »Po poteh Štirinajste«, strelsko tekmovalanje v spomin na komandanta divizije narodnega heroja Jožeta Klanjščka-Vasjo, ki je vsako leto v drugi občini, in je tako ali drugače vezana na 14. divizijo. Udeleženci letošnjega tovariškega srečanja pa so s posebnim navdušenjem pozdravili predlog divizijskega odbora, da skladatelj Darijana Božiča predlagajo za nagrado, ki jo za umetniška dela in stvaritve s tematiko NOB vsako leto podeljuje ZZB NOV Slovenije oziroma ZZB NOV Jugoslavije.

Besedilo: Stas, foto: Janez Zrnc

Na svidenje prihodnje leto

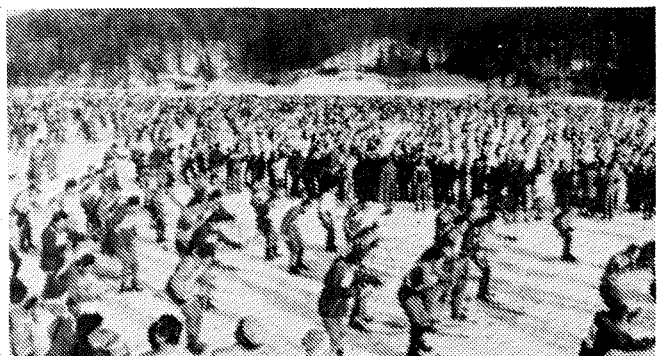
Jasno nebo in nekoliko mrzlo jutro. Nedelja, 8. februarja v Črnem vrhu. Start

7. Trnovskega maratona.

Med udeleženci smo videli znane obraze, ki se Trnov-

skega maratona udeležujejo od vsega začetka. To so nekdanji borci, športniki raznih panog, delavci milice, pripadniki JLA in vsebolj številna mladina od predšolskih let naprej. Prišli so zamejski Slovenci s Koroške in Italije. Maratona so se udeležili tudi smučarji, organizatorji značnega smučarskega teka Marcialonga, iz Predazza v Italiji. Med udeleženci je bilo veliko število domačinov iz Črnega vrha. Najstarejši udeleženec je bil 83-letni Emil Zemljak iz Zagreba.

Točno ob 9.30 je počila rudarska mina in nad 3500 ude-

Franc Črnugelj-Zorko
Kje so meje...

1

Akcijo na letališče Belvedere (Capondi Fortuma Belvedere), 8 kilometrov severovzhodno od Vidma, 12 kilometrov severozahodno od Čedad (Cividale) ter 6 kilometrov jugovzhodno od Fojde (Faedis), lahko uvrščamo med najuspešnejše akcije Briško-beneškega odreda. Izvedlo jo je moštvo 2. bataljona 12./13. marca 1944. leta in uničilo devet letal ter likvidiralo nemško postojanko s piloti. Drugi, manjši del moštva istega bataljona, v katerega je ravnokar prišlo veliko novincev-mobilizirancev, pa je sovražnik 14. marca 1944 zahrbtno napadel v Zaplazi pri Breginju. Orožje iz boja na letališču se še ni do kraja ohladilo, rane iz Zaplazov so bile še odprte in so močno pekle, že je vodstvo odreda pripravljalo novo akcijo na sovražnika, to pot na železniško komunikacijo Trbiž-Videm (Tarvisio-Udine).

Oba dela moštva 2. bataljona sta se sestala 15. marca 1944 v vasi Brezje (Montemaggiore), oddaljeni približno 15 kilometrov od vasi Breginja. Bilo je to nenavadno srečanje. Borci pa tudi poveljniški kader niso našli pravih besed, kaj šele razpoloženja, kot je bilo običajno ob srečanju enote. Tisti, ki so bili v napadu na letališče, so bili polni zmagovalnih vtisov, zadovoljni, in so komaj čakali, da dostojno proslavijo eno največjih zmag patizanov v slovenskem primorju in to veselje razdelijo med tovariše. Drugi, polni mučnih vtisov, upognjenih glav, skoraj nedovzetni za zunanje vplive, so medlo blodili med zmagovalci. Kaj kmalu je mora žrtev v Zaplazi legla na vse, jih zajela kot kužna bolezen.

Arturo Siega, Slovenec iz vasi Osejani v Reziji, pripoveduje: »Žal nam je bilo posebno novincev, bodočih borcev našega odreda; posebno pa še potem, ko smo zvedeli, da je taborišče v Zaplazi bilo izdano in da je bil med novinci izzivač, ki jih je nagovoril, da se predajo sovražni vojski. Menda jih je prepričeval, kako jim Nemci ne bodo naredili nič hudega, saj so bili šele pred nekaj dnevi mobilizirani, pa tudi zato, ker so še mladoletni. Novinci bi lahko ubežali sovražniku, medtem ko so se partizani uspešno bojevali z Nemci. Tega niso storili, ker so nasledili izzivaču.«

Izdajalec je pripeljal sovražnika po skritih poteh do taborišča 2. bataljona v Zaplazi. Borci v taborišču niso bili popolnoma presenečeni, straže so namreč opazile sovražnika in obvestile poveljstvo bataljona. Vsi oboroženi so zasedli položaje in sprejeli boj. Mitraljezec Aleksej se je težko dokopal do najbližje ugodne točke in skupaj z ostalimi zadrževal Nemce. Aleksej Jergalov, bivši rdečearmejec, doma iz Selminskega, vas Sovjet Molotova-Rostov, je s svojim mitraljezom junaško zadrževal sovražnika, ni se umaknil niti ob povelju za umik. Kričal je v ruščini: »... jaz pridem zadnji...!« Verjetno je videl novince pri stajah, to ga je zadrževalo na položaju, čakal je njihov umik, toda ni ga dočkal. Aleksej je za vedno ostal v Zaplazi, njegovo krhko in izčrpano telo je omahnilo pokošeno v veri, da se bodo novi soborci uspešno umaknili. Toča sovražnikovih svinčenk je prestregla njegove upe in ga oropala življenja.

Prve ocene tragedije v Zaplazi so podali na podlagi podatkov, ki so jih zbrali na hitro. »Nemci so ujeli dva partizanska kurirja pri reki Nadiži, nedaleč od vasi Kred pri Kobaridu. Oba so zelo mučili, da bi zvedeli za kraje, koder se zadržujejo partizani. Eden, doma iz Kreda-Uanov, Vinko Fratina, rojen 18. maja 1925. l. je kljuboval vsem mukam ter molčal. Izmučen, bičan, ves krvav si je sam moral kopati grob. Preden so ga dosegli sovražni strelji, je zbral zadnje moči ter zavpil: »Vaša izguba, naša zmagala!« Drugi kurir, doma z Bovškega, ni bil kos mukam, privolil je v izdajstvo. Govoril je o vsem, kar je vedel, izdal je tudi taborišče 2. bataljona BBO v Zaplazi.

Neki nemški vojak, študent teologije, po rodu Avstrijec, je dekletu iz Kreda (v vasi je bila nemška postojanka) povedal, da bodo naslednje jutro napadli partizane v Zaplazi. Kurirka iz Kreda je takoj nesla pošto v Breginjo in jo tam še isti večer predala obveščevalcem. Le-ti niso takoj ukrepali, temveč šele zjutraj, ko je bilo že prepozno. Ali niso verjeli informacijam iz Kreda?

Baje je mobiliziranje nagovarjal k predaji izzivač, ki je bil med njimi. To je pripovedoval mobiliziranec, ki se je rešil, ker se je naredil mrtvega. Ti trije podatki, prve dni še zelo skopi, tudi nedoločeni, prepleteni z različnimi drugimi govoričenji, toda že toliko oblikovani, da so pogojevali oceno dogodkov v vasi Kred in na planini v Zaplazi. Tako je tudi prevladovalo prepričanje, da je bil med novinci izzivač ter je tako štab 2. bataljona pisno poročal štabu Briško-beneškega odreda. Poznejše razčlenjevanje dogodkov je pokazalo, da med padlimi ni moglo biti izzivača, temveč je cel splet okoliščin vplival na panično obnašanje novincev. Mladenci, stari tudi manj kot osemnajst let, so že v Zaplazi prišli, prestrašeni zaradi nemškega nasilja, psihično še nepripravljeni za bojevanje, za partizansko življenje. Večji del fantov je prišel v taborišče v zadnjih tridesetih urah. Počutili so se negotovo, prejšnji dan še tako rekoč v okrilju domačega ognjišča, v negi materinih rok. V razmišljanja o velikem preobratu življenja, v negotovost treščil nemški napad. Nastal je splošni preplah, klici na pomoč, jok, brezglava zmešnjava. Vrteli so se okrog sebe, okrog staj kot omotični in se nazadnje zbrili v stajo kot ovce. Nezmožni, da bi se obdržali na lastnih nogah, so butali zdaj v enega, zdaj v drugega, vsi skupaj omotični od strahu, nesposobni za razumno presojanje, kaj šele za umik.

Zgodilo se je tisto, kar je bilo za Hitlerjeve vojske normalno. Pobili so vseh 18 novincev s tistim vred, ki jih je nagovarjal k predaji. Nemci niso imeli niti časa, še manj pa so smatrali za potrebno, da povprašujejo in kaj poizvedujejo o mladeničih.

Tisoče misli je rojilo v glavah partizanov, ko se je zbral ves 2. bataljon, se prepletale ena z drugo. Nad vsemi je ležala teža okupatorjevega zločina med mladimi fanti. Iz otroplosti je zbrane partizane vzdramil glas komandanta odreda Franca Uršiča-Jožka iz Kobarida, človeka z izredno avtoritativnim nastopom. Z jedrnatimi besedami je podal oceno dogodkov v 2. bataljonu zadnjih 48 ur. »Žal nam je in zelo težko za novince, padlimi v Zaplazi. Ne čutimo se odgovorne, najmanj pa krive za njihovo smrt. Niso nas poslušali, niso sledili povelju za umik, niso nam verjeli. Zaupali so v nemško človečnost, humanost in dovolili, da jih pregovori izzivač. Ta primer je še dokaz več med neštetimi, da so fašisti fašisti in ostanejo takšni, kakršne poznamo; surovi in krvavi, do našega ljudstva uničevalni. Ko to vemo, za nas ni drugega izhoda kot neusmiljen boj proti okupatorju in njegovim hlapcem do končne zmage. Za nas ni druge poti! Vidite! Uspeh akcije na letališče Belvedere je za nas v tem trenutku še nepojmljiv! Ne zavedamo se, kakšen pomen ima ta akcija za nadaljnji razvoj boja proti fašizmu. Uničiti devet letal, je velik uspeh tudi za zavezniške vojske, a kaj šele za partizansko vojsko oziroma za naš Briško-beneški odred. Posebno velik udarec za fašiste je izguba celotne posadke letal skupaj z rezervnim kadrom. Za oblikovanje takšnih kadrov so potrebna leta. Te zmage se lahko upravičeno veselimo, bodimo zadovoljni in ponosni na dosežke te akcije, na pomemben prispevek k zavezniški zmagi, na neposredno pomoč zaveznikom v Italiji. Dalj časa s tega letališča nemško letalstvo ne bo zasledovalo nas partizanov niti uničevalo naše vasi.«

Nadalje je komandant odreda dejal: »Vod prostovoljcev bo odšel v novo akcijo posebnega pomena. Izvedba te akcije zahteva od borcev posebno iznajdljivost, vzdržljivost in hrabrost. Posebno poudarjam, da verjamem v uspeh te skupine borcev, zaupam njihovi hrabrosti, predanosti našemu boju in njihovim partizanskim izkušnjam. Akcija naj bo naš odgovor za žrtve v Zaplazi, udarjamo sovražnika tam, kjer najmanj pričakuje in tam, kjer je najbolj občutljiv!«

Jožkove bodrilne besede so pretrgale nit misli na pretekle dogodke in jih usmerile v bodoče naloge boja. Vsi so vneto izpolnjevali povelja, izvajali priprave za nove boje, urejevali orožje in opremo, izpopolnjevali so svoj zunanji in notranji videz borca - partizana.

Se nadaljuje

Zdrav duh v
zdravem telesu

Analiza je pokazala, da je treba še bolj aktivirati ljudi v socialistični zvezi delovnega ljudstva na področju družbene samozastite, ki naj zajame slehernega krajana, pri slehernem naj vzbudi samoodgovornost, najprej zase, potem za širšo družbeno skupnost. Med borci deluje posebna komisija za SLO in DZS, ki se trudi aktivirati vse dejavnike za pašo čim boljše pripravljenost. Pokazati je treba, kaj je tisto, kar ne more narediti družba, in je odvisno samo od posameznikove zavesti in dobre volje. Živimo v strnjenih naseljih, naše poti se večkrat na dan križajo. Ne moremo misliti samo nase. Organizirana družba smo. Med ljudmi je treba ustvariti tako kulturo, da se bo po njej vsak zavedal potrebe svojega prispevka k tej organiziranosti, tudi ko gre za samozastitno kulturo, bodisi v primerih požara, protiplinske zaščite, ob potresih, poplavih, izpadih elektrike ali kakršnihkoli drugih nesrečah in nezgodah, pa čeprav zapade samo sneg in povzroči zmedo v prometu, na pločnikih pa padce in zlome - da ne govorimo, kaj temu sledi.

O tem je ondan tek pogovor s predsednikom komisije za SLO in DZS Francem Črnugljem in tajnikom Ludvikom Raščem.

Imeli smo napredne ljudi pred drugo svetovno vojno, ki so zaščitno delovali s tem, ko so opozarjali na nevarnost okupatorja. Kot družba v celoti tudi danes delujemo tako, vendar je treba doseči, da bo to zavest vsakega posameznika.

Ko govorimo o vzgoji za družbeno samozastito, najprej začnemo z vprašanji, ki človeka najbolj zanimajo, ker ga neposredno zadevajo; to so vprašanja osebne zaščite in zaščite bližnjega. Druga pa so vprašanja, ki zadevajo obrambo naše družbene ureditve. Ta samozavest pri krajanih še ni dovolj široko razvita, ni dovolj jasnih kriterijev, kaj škoduje ugledu naše družbe. Vsak naš državljan bi moral imeti razvito sposobnost presoje v primerih, ko nekdo hoče rušiti dostojanstvo naše skupnosti. Graditi moramo vrednote in jih prikazovati iz naše sredine, saj za tiste, ki nas opazujejo od zunaj, velja: »Pokaži, kakšen si, in vedel bom, kdo si.«

Kakšno vlogo imajo pri vzgoji samozastitne kulture borci?

Borci so vendarle ljudje z izkustvom tudi na področju zaščite. Prav je, da so stalno aktivni, da sami

sodelujejo pri zaščiti sredine, v kateri živijo in tako z zgledi vzgajajo svojo okolico, predvsem mladi rod. Vendar borci niso edini dejavnik vzgoje družbene samozastite, temveč le kamenček v mozaiku socialistične zveze delovnega ljudstva, ki je v celoti odgovorna za našo vsestransko pripravljenost.

Omenili ste mladino. Rasejo nove generacije. Med njimi je treba ustvarjati temelje naše nadaljnje rasti, tam je treba razvijati samozastitno kulturo, da ne bi mladi, ko odrastejo, začutili praznino na tem področju, ki jo je težko zapolniti. Na šolah delujejo obrambni krožki, organizirajo obrambni dan, akcijo NNNP, vendar se mi zdi, da to ni dovolj za utrjeno zavest družbene samozastite med mladimi. Kako naj bi ta vzgoja v šolah potekala in kateri dejavniki lahko pripomorejo?

Na šolah mora biti kot glavni dejavnik prisotna SZDL. Borci so že doslej veliko naredili, lahko pa pripomorejo še več, v večjem številu in večjem obsegu, kolikor bi to dovoljevali učni načrti. V okviru SZDL in s šolami že imamo določene dogovore. Obstajajo navodila. Najpomembnejše pa je, da vsak učitelj nosi v sebi zavest pomembnosti samozastitnih prvin pri svojem predmetu, naj bo to matematika, fizika, kemija ali katerikoli drug predmet, in temu pri svojih učnih urah nameni nekaj minut. Celoten učiteljski zbor mora biti odgovoren, da družbeno samozastitno kulturo ne gledamo kot izolirani predmet, niti ne kot vsebino določenih krožkov, ampak jo razvijamo na najširši družbeni in znanstveni osnovi, ki temelji na preizkusih v praksi.

Dalje morajo delovne organizacije čutiti odgovornost za samozastitno vzgojo mlade generacije, saj bo od tod zrasel delavec, ki bo v sebi nosil red in disciplino in bo znal spoštovati postavke DO. Tudi upokojenci in ljudje iz različnih poklicnih strokov lahko pomagajo šoli pri tovrstni vzgoji mladine, s tem da se vključujejo v izvenšolske dejavnosti mladim. In ne nazadnje imajo pomembno vlogo starši. Otroka vzgajamo, kako se mora sam zaščititi v meteuji prometa, imamo pionirje-milčnike, da vroč ne pije mrzle vode, kako se mora organizirano obnašati, kaj pomeni kolektivna pomoč itd. Starši imajo pomembno besedo pri ustvarjanju nacionalnega ponosa ali,

kakor pravimo, pri vzgoji patriotizma. Šele na trdni patriotični zavesti lahko gradimo ostale ideološke prvine in vojaške sposobnosti.

Mladi ne živijo samo v šoli. Svoj prosti čas preživljajo v krajevni skupnosti, kjer stanujejo. Kako naj se tam samozastitno organizirajo?

V krajevni skupnosti ima mladina svoje hišne svete. V njih se uči samouprave v praksi, kamor spada tudi samozastita. Mladinski hišni svet naj bi skrbel za čisto okolje, za varčevanje in pravilno ravnanje z določenimi sredstvi, na primer z elektriko, plinom, vodo... Kakor velja za odrasle, velja tudi za mlade, da ne smejo biti samo ozko organizirani z gledišča družbene samozastite. Imeti morajo še širšo nalogo: morajo se samoupravno vzgajati, izbirajo svoje predstavnike, si delijo naloge, razvijajo realno kritičnost. To bo v morebitni vojni omogočilo, da se bodo lahko hitro vključili v konkretno akcijo, kakor so se že med NOB izkazali mladinci, ki so se organizirali in z različnimi akcijami, od rušenja gospodarskega sistema okupatorja do trošenja letakov, demobilizacijsko vplivali na sovražnika, obenem pa hrabro našli naše ljudi.

Prav bi bilo tudi, da bi si taki mladinski sveti večkrat postavili na dnevni red vprašanje, kateri so negativni pojavi v družbi, kakšne posledice imajo alkohol, mamila, kajenje, tatvine in kriminal.

Boško Buha je vzor mladega heroja. Takih je imela Jugoslavija v drugi svetovni vojni še več. In bilo jih je tudi po vojni v času obnove. Akcije izgradnje cest, železnice in tovarn so zahtevale tudi fizične žrtve. Danes je treba imeti drugačne akcije. Niso nam potrebni takšni napor, morda pa so še težji? Kdo je danes Boško Buha?

Takrat je bil entuziazem vodilna gonilna sila za vse napore in prek vseh težav. Danes je drugače. Prihajamo v čas psihološke vojne. Sovražnikovo delovanje je prikrito. Imamo pojave fantazmov, ki širijo lažne negativne vesti. Pri mladih je treba razvijati realnost in odgovornost kritike pri analizi teh vesti. Treba je razvijati čut zaščite socializma. Heroje danes iščemo med tistimi mladimi, ki znajo ohraniti zdravega človeka, saj samo zdrav duh v zdravem telesu rodi zdrave ideje.

Živa Drole

Kultura v naši krajevni skupnosti

Kultura je sestavni del našega življenja. Čeprav so vaščani zelo zaposleni, najdejo dovolj časa tudi za kulturo. Mnogi bi rekli, da je življenje na vasi dolgočasno, ker ni gledališča in kina, vendar to ni res. V naši vasi smo zelo aktivni. Pred nekaj leti smo k stari šoli prizidali prostor in si uredili v njem kulturni dom. Tu je sedaj dvorana za razne prireditve in proslave, v pritličju pa smo si uredili mladinsko sobo in knjižnico. Z našim samoprispevkom smo kupili gramofon, plošče in omaro. Mladi radi zahajamo tudi v vaško knjižnico, ki deluje že od leta 1868 in je bila ena prvih čital-

nic na Primorskem. Imamo mnogo starih pa tudi novih knjig, od pravljic, romanov, črtic, novel, do zgodovinskih povesti in pesniških zbirk. V knjižnici dobimo tudi snov za proslave, ki jih prirejamo ob pomembnejših praznikih. Mlajši pripravljamo pesmice, krajše igrice in kaj zapojemo, starejši pa poskrbijo za recital.

V naši vasi deluje tudi dramska skupina. Ker so člani zaposleni, morajo imeti vaje največkrat zvečer. Igre nas zanimajo, saj so navadno vesele vsebine. Našo vas večkrat obiščejo pevski zbori in dramske skupine. Velik odziv vaščanov

na predstavah kaže na zanimanje za kulturo.

Podraga nima pevskega zbora, saj je pred leti razpadel. Tako je sedaj slišati na vasi le malo domačih zborovskih pesmi. Le kdaj pa kdaj se sestanejo moške in kaj zapojejo. Vaščani pa si želimo, da bi z rastjo vasi zaživel v njej tudi pevski zbor. Kulturno življenje naj bi se še okrepilo. Zavedamo se, da bomo to dosegli le z dobro voljo in ljubeznijo do naše kulture.

BOŽA TERBIŽAN, 8. a
OŠ Drago Bajc
Vipava

Ohranjamo izročila NOB

Na naši šoli deluje dopisniški krožek že peto leto. Ustanovili smo ga z namenom, da izdamo šolsko glasilo. Nato smo dejavnost razširili. Začeli smo dopisovati v dnevne časopise. Ker pa smo morali pisati o NOB, je dopisniški krožek dobil še nalogo ohranjati izročila NOB. Pri tem nam pomagajo mentor ter odrasli ljudje. V šolo vabimo borce, udeležence NOB, obiskujemo jih na domovih, sprašujemo o tem in onem dogodku iz vojnih dni. Pripovedi zabeležimo na magnetofonski trak in nato vse zapišemo. Tako zvmemo tudi o grozotah v taborišču. Lani smo izdelali glasilo ob 35-letnici osvoboditve, v katerem smo zapisali, kar smo zvedeli o prvih dneh svobode. Tudi letos načrtujemo tako glasilo. V njem bomo pisali o prvih dneh vojne. Pri vsem tem nam pomaga naša KS, pa tudi ZB.

Ker si ne želimo več vojne, se bomo z besedo vedno in povsod zavzemali za mir!

Dopisniki COŠ Stranice

Kako je moj ded rešil Amerikanca

Moj ded mi zmeraj pripoveduje, kako je bilo med vojno. Povedal mi je tudi, kako je rešil Amerikanca.

Ded je opazil letalo, ki je začelo goreti in je padlo nad Truškami, letalca je padalo zaneslo v gozd. Šel je tja, da vidi, če je še živ. Ko je prišel k njemu, je letalec nameril pištolo proti dedu, ta pa mu je povedal, da mu hoče pomagati. Peljal ga je h komandirju Frenku, ki je bil skrit v bunkerju blizu Labora. Frenk se je pogovoril z Amerikancem, ki je potem ostal v bunkeju, dokler ni zvedel za svoje tovariše. Preden je odpotoval, so mu ljudje iz Laborja priredili večerjo, mladinke pa so mu sešile za spomin majhno jugoslovansko zastavo. Po vojni je prišel nek novinar k dedu. Povedal je, da letalec še zmeraj živi in bi se rad srečal z ljudmi, ki so mu pomagali.

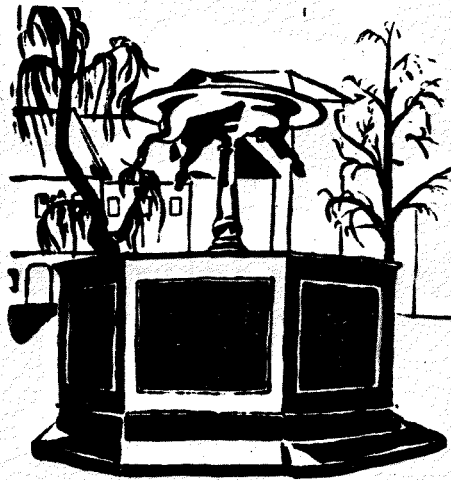
Djego Hrvatin
4. a raz.

OŠ »Elvira Vatovec« Prade

Glasilo Z bregov Krke

Glasilo Z bregov Krke izdaja literarno-novinarski krožek na osnovni šoli Žužemberk. Glavna urednica Tanja Kastelic sporoča v imenu uredniškega odbora: »V letošnjem šolskem letu se je v literarno-novinarski krožek vključilo 122 učencev na matični šoli Žužemberk, sodelujejo pa tudi pionirji iz podružničnih šol Ajdovec, Dvor in Šmihel. V začetku šolskega leta smo sestavili delovni načrt in izvolili nov uredniški odbor. Sklenili smo, da bomo izdajali šolsko glasilo Z bregov Krke, pripravljali razstave, sodelovali bomo z osnovno šolo Cerkljevo in Bazovico pri Trstu, dopisovali v Dolenjski list in se udeležili literarnih natečajev.«

Z zamudo prihaja prva številka glasila. Na prvi strani izzveni kot slovesna zaobljuba sestavek načelnice pionirskega odbora Vesne Erjavec: »Tudi v letošnjem letu bomo pionirji svoje delo tesno povezali z jugoslovanskimi pionirskimi igrami, saj bodo potekale pod geslom Rastemo pod Titovo zastavo. Še bolj kot doslej se pionirji obvezujemo, da se bomo vestno in vztrajno učili, da bomo izpolnjevali Titovo naročilo: »Pionirji, učite se, da boste lahko koristili domovini!« Svoje delo bomo pokazali z vključevanjem v interesne dejavnosti na šoli; tako v novinarskem krožku, likovnem, biološko-kemijskem, prometnem, dramskem, zgodovinskem, sodelovali bomo v pevskem zboru, v šolskem športnem društvu, opravljali bomo dolžnosti kot člani RK, tekmovali za bralno značko in se aktivno izkazali v izpopolnjevanju programa razrednih skupnosti. Sodelovali bomo z družbenopolitičnimi organizacijami in društvi v naši krajevni skupnosti, z zvezo rezervnih vojaških starešin, s telovadnim društvom Partizan itd. Obiskali bomo kraje, znane iz NOB in spoznavali dogodke med vojno po izročilu preživelih borcev. Skrbeli bomo za lepše

ŠT. 1 1980-81 XII.
Z BREGOV KRKE
OŠ ŽUŽEMBERK

okolje, spominska obeležja in dali svoj delež v delovnih akcijah. Vključili se bomo v natečaje Pionirskega lista in skušali navezati čim več stikov s pionirji drugih šol in republik. V interesne dejavnosti bomo, kolikor bo mogoče, vključeni vsi pionirji, vsak po svojih sposobnostih in možnostih glede na prevoze z avtobusi.«

Dragi pionirji iz Žužemberka in okolice, želimo, da bi sodelovali tudi z nami!

Ž. D

Dvajset let pokroviteljstva podjetja Jugotekstil nad našo šolo

Delavci podjetja Jugotekstil že 20 let prihajajo na Suhor. Vsako leto dobimo bogata darila. Jugotekstilci so dali denar za telovadno orodje. Kupili so nam tudi razna učila. Tudi šolsko pohištvo v prvem in drugem razredu so nam kupili. Že sedem let hodimo v šolo v naravi. Tudi to nam plača Jugotekstil.

Vse to smo zvedeli in si zapomnili ob teh pripravah na proslavo 20-letnice. Zato smo pridno vadili igrice in z njo povezane vse ritmične vaje. Vsi učenci naše šole smo nastopali. Bili smo palčki, snežinke, gobe, vile ali gozdne živali, ki jih k plesu priključijo Sneguljčica, Rdeča kapica, Aleš in Metka. Blago za vsa oblačila smo dobili v tovarni Beti. Lovci so se odrezali z lovskim golažem. Oče našega sošolca, obrtnik, nam je izdelal klobuke za gobe. Seveda, brez staršev ne bi mogli pripraviti takega sprejema za goste iz Jugotekstila, ki so prišli v Suhor 27. decembra.

Prisrčno jih je pozdravila vodja podružnice. Tovariš ravnatelj in predsednik skupščine KS Suhor sta se jim v govorih zahvalila za 20 let pomoči naši šoli. Zato smo jim predali spominsko darilo, tapiserijo z belokranjskim motivom, ki jo je naredila Slavka Ritonija iz Črnomlja. Našim gostom je pripravila razstavo svojih umetniških del. Naša šola pa je dobila plaketo in ček za 30 tisoč din za nakup pohištva v tretjem razredu.

Na proslavi je nastopala tudi folklorna skupina iz Metlike. Mislimo, da smo bili vsi zadovoljni.

Učenci 2. razreda COŠ Suhor

KRAMLJANJE KRAMLJAN

Iz Portoroža in Strunjana

Od 6. do 8. februarja je bil v hotelu Metropol v Portorožu seminar za vodje Centrov za mladinske delovne akcije pri OK ZSMS. Delo so si razdelili po skupinah. Obravnavali so družbeni plan za 81-85 s poudarkom na prizadevanjih za skladnejši regionalni razvoj in o vlogi prostovoljnega dela v družbenih prizadevanjih za hitrejši razvoj manj razvitih. Spregovorili so o aktualnih nalogah ZSMS in poudarili pomen vodenja kadrovske politike. Dogovorili so se za roke delovnih akcij. Beseda je tekla tudi o življenju v brigadirskih naseljih in o interesnih dejavnostih in še o marsičem, kar je zanimalo brigadirje in bodoče komandante mladinskih delovnih akcij.

V istem času je bil v hotelu Svoboda v Strunjanu tridnevni seminar za vodje Centrov za obveščanje in propagando pri OK ZSMS. Pogovarjali so se o izboljšanju informiranja med mladimi, o urejanju mladinskih časopisov in glasil, o uveljavljanju mladih dopisnikov novinarjev, o slovenskem knjižnem jeziku in informiranju, o politični propagandi in informiranju, o posameznih medijih in tudi tu niso šli mimo kadrovske politike.

Skratka, oba seminarja sta pomemben vir, iz katerega bomo črpali za naše nadaljnje delo in uspehe, saj se s tematiko nanašata neposredno na nas, v našem ožjem in širšem krogu. Prav vi, dragi naši mladi dopisniki, in vaši kolegi dopisniki po vsej Sloveniji ste bili temelj razprave o informativni dejavnosti med mladimi. In hkrati ste vi, mladi ali vsaj mnogi izmed vas nosilci mladinskih delovnih akcij po vsej širni domovini.

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJAN

Ustanovili stalno delovno brigado

Pionirji in mladinci naše šole smo ustanovili stalno delovno brigado. Imenuje se Prežihova mladinska delovna brigada. Je samoupravno organizirana in ima že svoje vodstvo.

Sodelovali bomo v vseh pomembnih krajevnih in občinskih akcijah. Najbolj prizadevni pa se bodo lahko vključili v republiške in zvezne akcije.

Brigada je v stalni pripravljenosti. Tako tudi mladi s prostovoljnim delom pomagamo pri razvoju našega kraja in občine.

Brigadirji pa smo si določili še nekaj nalog: razvijali bomo vztrajnost, požrtvovalnost, tovarištvo, predvsem pa pravičen odnos do dela.

Pionirji in mladinci
OŠ Prežihovega Vrance
Ravne na Koroškem

Ljudje niso vedeli, kje je hidrant

Presenečenj mora biti iz leta v leto manj

Radovljška občina je z več kot trideset tisoč prebivalci in šeststo dvainštiridesetimi kvadratnimi kilometri ena večjih v naši republiki. Sorazmerno veliko je tudi število borcev. Tri tisoč šeststo borcev, od tega dobra polovica še aktivnih, predvsem v različnih dejavnostih, vezanih na splošni ljudski odpor in družbeno samozaščito (največ v vodstvenih organih), po svoje precej prispeva k razgibanemu družbenopolitičnemu utripu. Kot mnogokje so tudi radovljški borci neredko pobudniki marsikaterih akcij, ne nazadnje tudi nosilci. Da je tako, lahko pripišemo še dejstvu, da je 12,6 odstotka borcev še zaposlenih.

Takšna aktivnost seveda narekuje uspeh sam po sebi, vendar temu le ni tako, zlasti še, ko govorimo o pripravih na bližajočo se akcijo Nič nas ne sme presenetiti. Površinsko gledanje na pojave zavaja, načelnost le redkokdaj prebije trdovratne oklepe ustaljenosti. Uspeh prihodnje akcije mora izhajati iz temeljite analize starih izkušenj. V radovljški občini so bili borci prvi, ki so začeli o uspehu in napakah zadnje akcije poglobljeno razmišljati, je povedal predsednik občinskega odbora Zveze združenj borcev narodnoosvobodilnega boja Slavko Staroverski.

Česa so se naučili?

Predvsem, da bo treba izboljšati varnostne in obrambne načrte. Tam se je namreč med gostobesednostjo skrivalo kup nedorečenosti, formalizma, zgledovanja in splošnosti. Marsikaj je bilo treba spremeniti, popraviti in dodati. Ko so konec prejšnjega meseca imeli nekakšen preizkus, da bi ugotovili, koliko sploh so ti dokumenti v praksi prilagodljivi danim razmeram in torej tudi potrebam, so uvideli, da so napake, izhajajoče iz površnosti, odpravljene, in da je s temi načrti danes drugače. Napake in nedorečenosti je nadomestila natančna opredeljenost, ko vsak ve, kje mu je mesto v izrednih razmerah in kaj mora storiti. To velja v polni meri tudi za borce. Izkušnje so namreč pokazale, da jim v preteklosti v obrambne priprave ni uspelo pritegniti toliko borcev, kot je bilo zaželeno, in da je marsikdaj njihova aktivnost v akciji pa tudi po njej zaradi nenatančne opredelitve zvodenela. V prihodnje bodo vsi v akcijo zajeti borci zelo točno vedeli, kje je treba priskočiti na pomoč. Posebno pozornost bodo posvetili tistim borčevskim organizacijam in krajevnim skupnostim, ki zaradi tega ali onega razloga niso delali dovolj dobro. Že od septembra naprej se z njimi temelji-

to dogovarjajo, da ne bi prišlo do zagat.

»Do teh je namreč prihajalo,« je pripomnil Staroverski, ko smo ga vprašali, kaj meni z besedico »zagata«. »Šepalo je, denimo, usklajevanje akcije med organizacijami združenega dela, krajevno skupnostjo in družbenopolitičnimi organizacijami, pojavljala se je dvotirnost. Do tega je prihajalo nemalokrat zaradi neustrezne informiranosti. Tokrat vemo, da moramo informacijskemu sistemu med vajo posvetiti vso pozornost. Kurirska služba ne sme tajatiti. Splošni ljudski odpor in družbena samozaščita sta še vedno preskromno podružljivi dejavnosti. Zdaj to pospešeno odpravljamo. Zavedamo se namreč, da brez sodelovanja vseh družbenopolitičnih dejavnikov, vseh subjektivnih sil, ne bomo prišli daleč. To mora preiti v kri. V zavest. Zakaj? Ne bom prekritičen, če rečem, da so te zadeve nemalokrat bile področje ozkih, specializiranih krogov občanov, in da se je potem, ko je šlo zares, pokazalo, da je brez sodelovanja vseh nemogoče, kljub

Slavko Staroverski

dobri pripravljenosti, storiti kaj več.

V korak z mladimi

Mladina bi lahko s svojim mladostnim elanom naredila več. Toda ne kaže s prstom kazati nanje, pač pa na nas. Jih pač nismo uspeli pritegniti. Vsaj v celoti ne. Medtem ko v organizacijah združenega dela in šolah stvari dobro tečejo, se v krajevnih skupnostih marsikje zatika. Manjka konkretnih zadolžitvev. Res je tudi, da so nemalokrat ti mladi vključeni v obrambne priprave kje drugje in ne v domači krajevni skupnosti in tako spet prihaja, predvsem zaradi nepreglednosti, do dvotirnosti. Podobno je tudi v hišnih svetih, natančneje, v splošnih enotah civilne zaščite, ki bodo nadomestili prejšnje ulične odbore, ki niso zadovoljili pričako-

vanj. Napake se pojavljajo tudi v delu hišnih svetov, prav zaradi dvotirnosti, neusklajenosti. Tako se je v preteklosti v Radovljici zgodilo, da so morale v vaji reševati iz ruševin le starejše žene in otroci, ker so bili možje razporejeni v različnih okolišjih. Hišni sveti svojih dolžnosti torej niso mogli izpeljati tako, kot smo od njih zahtevali in kot je terjala zamisel.

Zgodilo se je, povejmo, tudi to, da ljudje niso vedeli, kje so hidranti, kje so torbice s prvo pomočjo, kako se rešuje izpod ruševin, kako pogasiti ogenj z aparatom, ki je pri roki slehernemu stanovalcu bloka, kje so zaklonišča in podobno. Kljub možnostim, je vedel povedati tudi Slavko Kariž, predsednik nadzornega odbora radovljške borčevske organizacije, teh vendarle niso znali izkoristiti. Hišni sveti so dobro opremljeni, vsaj z najnujnejšim.

Vzrok je torej v neznanju, neobveščenosti pa tudi lagodnosti. Ljudje so sicer vedeli za zadolžitve, pa jih zaradi neznanja niso znali izpeljati. To v tem trenutku rešujejo z

Slavko Kariž

vrsto tečajev in seminarjev, ki se jih udeležujejo tudi borci, bodisi kot poslušalci bodisi kot strokovna pomoč. Tudi delo z mladino, tako šolsko kot delavsko in kmečko, je usmerjeno precej bolj praktično in – kar je najvažnejše – določeneje. Zlasti v šolah premore usposabljanje več vsebine in metodološkega pristopa, kar je skorajda vselej povezano s prenašanjem tradicij.

Tudi množičnost pohodov zagotavlja uspeh

Pomemben razlog za uspeh prihodnje akcije Nič nas ne sme presenetiti vidita tako Kariž kot Alojz Kos, član predsedstva občinskega odbora borčevske organizacije, v prirejanju množičnih pohodov po partizanskih po-

teh, ki jih v radovljški občini resnično ne manjka. Bolj kot poprej so v to množično obliko prenašanja tradicij narodnoosvobodilnega boja vnesli elemente splošnega ljudskega odpora in družbene samozaščite in tako s prakso skušali doseči kar največji uspeh. Prav prenašanje tradicij in seveda tudi izkušnje iz boja je porok, gotovo eden pomembnejših, da akcija uspe.

»Ne pozabimo, da so ti pohodi, če so seveda ustrezno pripravljeni in usmerjeni, pomemben sestavni del priprave na akcijo Nič nas ne sme presenetiti. Praksa je pokazala, da prav v takšnih oblikah – in kajpak tudi na drugih področjih – največkrat najdemo skupni jezik z organizacijo zveze rezervnih vojaških starešin, Jugoslovansko ljudsko armado, mladino, socialistično zvezo in tako dalje. Najpomembnejše pa je, brez dvoma, da v sleherni takšni akciji prevladuje duh tovarištva, solidarnosti, zavesti o skupnem. Veliko pobud za takšne akcije prihaja iz krajevnih skupnosti, naravnost od občana, spontano. Vse to bi radi za-

Alojz Kos

nesli v akcijo Nič nas ne sme presenetiti.

Posebno poglavje, na katerega v pripravih na akcijo, ki se bliža zelo hitro, ne kaže pozabiti, so medsebojni odnosi, ki so vse bolj krhki, vemo pa, da brez zavesti o medsebojni pomoči, skupnem, tovariškem, ne gre. Brez stvari, ki niso nikjer zapisane, niti ni zanje nihče zadolžen.

Res je, pripominjajo v Radovljici, da se je v izjemnih primerih pokazalo, da vsa nasprotja med ljudmi odpadajo in da stoje trdno drug ob drugem, ko gre za pomoč sočloveku. Toda to bi morala biti temeljna vrednota našega prihodnjaka, kajpak tudi vodilo akcije Nič nas ne sme presenetiti.

In ker temu še vedno ni tako, se dogaja, da zaradi nerazumevanja ali drobnih privatniških poti in stranpoti,

zabredejo iz toka tudi večje stvari. Nič kaj zadovoljiv ni, recimo, odnos do skupne lastnine. Kjerkoli: v krajevni skupnosti, v organizacijah združenega dela. Kako torej preseči zavest, ki ni in ne more biti zavest in vedenje o bližajoči se akciji? To je prav gotovo eno temeljnih nasprotij. Braniti tisto, kar v mirni vsakdanjosti brez premisleka izničiš.

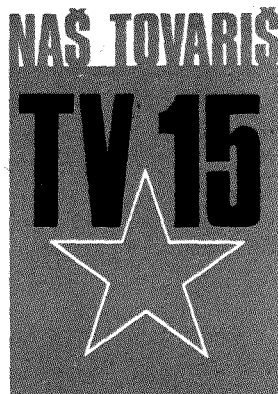
Nič nas ne sme presenetiti

»V priprave smo zatorej vključili tudi nekatere elemente moralnopolitične vzgoje, ne nazadnje tudi varstvo okolja, vendar bi prav pri slednjem rad poudaril, da smo prav tukaj dosegli precejšnje uspehe. V ljudeh se je že zdavnaj zasedrilo spoznanje, kaj pomeni čisto in zdravo okolje. O tem govore burne razprave na sejah zborov občinske skupščine. Marsikaj od povedanega je stvar nenehne vzgoje. Šli smo na široko, zavedamo se, da akcija Nič nas ne sme presenetiti pravzaprav prežema slehern delček našega življenja. Ljudje danes mnogokaj postore tudi sami, ne da bi kdo posebej na to pokazal s prstom. Sodelovanje z varnostnimi organi na primer. Ob meji smo, opravka imamo s sumljivimi ljudmi, veliko je turizma, tudi tranzitnega in občani natanko vedo, kaj storiti v danem trenutku, primeru. Ljudje čutijo obveznosti, ki sicer niso nikjer zapisane, so pa zato ob meji izrazitejše kot drugje. Vsaka gorska kmetija bo imela v akciji natančno določeno vlogo.

Za nas bo vaja Nič nas ne sme presenetiti predvsem preizkus splošne mobilizacije, usposobljenosti za različne oblike vojskovanja, preverjanja osveščenosti in znanja občanov in podobno in seveda tudi odgovor na vprašanje, ali se nam je posrečilo zagotoviti nemoteno delovanje vseh organizmov splošnega ljudskega odpora in družbene samozaščite, od uličnih enot civilne zaščite do narodne zaščite in tako naprej.

Napake iz prejšnje vaje so vodilo in opomin. Če smo jih uspeli odpraviti, prav. Najverjetneje pa bomo morali vnesti še mnogo novih oblik. O tem že razmišljamo, saj na posled vaja ne pomeni le preizkušnje, pač pa nenehno utrjevanje obrambne sposobnosti. Vendar že sedaj lahko rečemo, da bo bržkone množičnejša in v mnogočem bolj razvejana in vsebinsko bogatejša kot zadnja,« je dejal Slavko Staroverski, ki bo s svojimi bogatimi revolucionarnimi in vojaškimi izkušnjami zanesljivo s pridom pripomogel k večji učinkovitosti bližajočega se dogodka.

Milenko Strašek

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenskimimi Toplicami in Semičem

Za posredovanje in razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978

Glavni urednik:
DRAGO VRESNIK

Odgovorni urednik:
TONE URBAS

Novinarji – uredniki:

ZIVA DROLE – TV-15 za mladino

MILENKO STRAŠEK – reportaža

BOJANA ŽOKALJ-JESIH – naša organizacija

Lektor-redaktor:
KATJA HVALA

Tehnični urednik:
SINE KOVIČ ml.

Tajnica uredništva:
MARA OKORN

Telefon uredništva: 327-780

Vodja uprave:
MILAN SENIČAR

Uprava in naročninski oddelki:
Miklošičeva 28/I p. p. 598, 61001 Ljubljana

Telefon uprave: 320-486

Letna naročnina 300 din, za inozemstvo 340 din, posamezna številka v prosti prodaji 6 din

Tekoči račun:
Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772

TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28

Rokopise pošljite na naslov: Uredništvo TV-15, Miklošičeva 28/I, p. p. 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije št. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačuje temeljnega davka od prometa proizvodov

Korekture in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35